

Príručka pre učiteľov k učebnici Človek a spoločnosť pre 3. ročník ZŠ – 2. časť

Štruktúra a členenie učebnice

Učebnica je členená podľa komponentov vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť, ktoré sú spracované v jednotlivých lekciách. Postupne sa v nej prechádza občianskym, dejepisným, geografickým a eticko-osobnostným komponentom, ktoré sú v učebnici (ako aj v jednotlivých lekciách) navzájom prepojené.

Táto učebnica – rovnako ako celá „sada“ (súbor) troch učebníc pre 1. cyklus z vydavateľstva VINTE – pokrýva celý povinný obsah predmetu Človek a spoločnosť podľa nového Štátneho vzdelávacieho programu (ŠVP) z roku 2023. Každý cieľ a výkonový štandard ŠVP je v učebnici zastúpený a naplnený. Na základe toho získali učebnice aj doložku ministerstva školstva. Zároveň sú prostredníctvom aktivít a textov rozvíjané aj všetky spôsobilosti podľa obsahových štandardov.

Niektoré lekcie, ktoré nie sú plne v súlade so ŠVP, sú takto viditeľne označené v pravej dolnej časti dvojstrany učebnice. Ide napríklad o úvodnú lekciiu *Po prázdninách opäť v škole* a tiež lekciiu *Doprava v mojej obci* (str. 20), ktorá podľa nového ŠVP nepatrí do oblasti **Človek a spoločnosť**, ale je **častočne zastúpená vo vzdelávacej oblasti Zdravie a pohyb**. Napriek tomu sme ju do učebnice zaradili, lebo ju vnímame ako praktickú a dôležitú pre život detí a je v kontexte ostatných obsahov v učebnici.

Na našom webe nájdete kompletný návrh na TVVP pre všetky tri učebnice (postupne ich pridávame).

Naše ciele

Naše učebnice sú postavené tak, aby žiaci veľkú časť učiva objavovali prostredníctvom riešenia problémov – problémovo-orientované učenie. Aby to dokázali, musia si zároveň osvojovať a chápať základné poznatky. Čisté objavovanie bez vopred daných poznatkov sa ukazuje ako menej účinné, hlavne u žiakov, ktorí ešte neovládajú základné koncepty. Preto odporúčame model, kde učiteľ poskytuje jasné vedenie, zároveň však podporuje vlastné uvažovanie, skúmanie a aktívnu tvorbu žiakov.

Pre vás, učiteľky a učiteľov, je zas dôležité porozumieť tomu, ako žiaci o učive premýšľajú, a vedieť, kde a kedy sa často mýlia. Aj s týmto vám má táto príručka pomôcť.

Úlohy v učebnici vychádzajú zo skutočného života žiakov a ich skúseností. Žiaci sa tak nielen naučia dôležité informácie, ale zároveň si ich vedia overovať, prepájať so životom a využívať v praktických situáciách. Počas vyučovania odporúčame využívať aj doplnkové učivo a didaktické odporúčania z tejto príručky. Nájdete tu podrobnejšie vysvetlenia, metodické tipy a návrhy, ako s látkou pracovať.

Hoci to v učebnici nie je vždy zdôraznené, odporúčame čo najviac úloh spracovávať formou skupinovej práce alebo prácou vo dvojiciach. Úlohy sú pripravené tak, aby ich žiaci mohli riešiť individuálne aj v spolupráci s ostatnými.

Ku každej lekcii v príručke nájdete – hneď na začiatku – prienik s kurikulumom (Štátnym vzdelávacím programom), a následne aj ciele, zhrnutie lekcie, ako aj očakávané odpovede na otázky a riešenia niektorých úloh.



V príručke sa pri každej lekcii nachádzajú aj otázky na metakogníciu a reflexiu. Ich cieľom je pomôcť žiakom lepšie porozumieť tomu, ako sa učia, čo sa pri učení deje a prečo je dané učivo dôležité.

Čo znamená metakognícia?

Metakognícia znamená premýšľanie o vlastnom myslení a učení.

Jednoducho povedané, žiak sa učí rozmyšľať nad tým, ako sa niečo naučil, čo mu pri tom pomohlo, čo mu robilo ťažkosť a ako by sa mohol zlepšiť.

Takéto premýšľanie vedie k samostatnejšiemu a efektívnejšiemu učeniu, pretože žiak postupne preberá zodpovednosť za svoj pokrok.

Metakognitívne otázky **neslúžia na známkovanie**. Stačí pri nich krátka ústna reflexia a nie je nutné prejsť všetky otázky – vyberte jednu, dve alebo tri podľa času a podmienok. Cieľom je, aby si žiak **uvedomil, ako sa učí**, nie aby odpovedal „správne“.

Reflexia v učení je proces, keď žiak vedome premýšľa o vlastných skúsenostiach, hodnotí ich a hľadá spôsoby zlepšenia.

Metakognitívne a reflexívne otázky pomáhajú žiakom:

- uvedomiť si vlastný proces učenia (čo im ide, čo ešte potrebujú precvičiť),
- spájať učivo s každodenným životom (napr. ako sa téma týka ich obce, rodiny, skúseností),
- rozvíjať zodpovednosť za vlastný pokrok,
- učiť sa efektívnejšie a s väčším porozumením.

Pomôžte nám zlepšovať sa

Budeme radi, ak sa o vaše nápady a skúsenosti z používania učebnice podelíte na redakcia@vinte.sk.

Pomôžete nám tak opraviť prípadné chyby alebo nedostatky a tiež pripraviť lepšie učebnice v budúcnosti.

Niektoré menšie chyby sme už v tejto príručke označili a v ďalšej dotlači učebnice budú odstránené.

LEKCIE:

4 | ZAMESTNANIA

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Spoznávanie rôznych povolaní so základným opisom ich pracovnej náplne.	vysvetliť, prečo ľudia vykonávajú rôzne povolania,	8. cieľ: Chápať zmysel a význam pravidiel, práv a povinnosť vo svojom živote i v spoľžití inými.
	mať prehľad o významných prírodných, kultúrnych a historických prvkoch vo svojom okolí,	1. cieľ: Identifikovať javy, procesy, udalosti a osoby významné pre život žiaka, komunitu a obec.
	prezentovať výsledky svojej práce krátkym slovným opisom a v podobe nákresu, plagátu alebo modelu.	2. cieľ: S pomocou učiteľa využívať základné metódy získavania, analýzy a interpretácie informácií, osvojiť si základy spolupráce v skupine.
Pojmy: povolania		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Žiaci sa zoznámia s rôznymi druhmi povolaní a pochopia, že každé zamestnanie má svoj význam pre fungovanie spoločnosti. Zoznámia sa s pojmami (alebo si ich upevnia) ako povolanie (zamestnanie, práca), mzdou (plat, výplata). Začnú premýšľať o vlastných predstavách o budúcom povolaní a čo všetko sa musia naučiť, aby si svoj sen mohli splniť.

Didaktické odporúčania:

- Začnite zo skúseností žiakov – „Kde pracujú vaši rodičia? Čo tam robia?“ Dovoľte žiakom povedať aj „neviem“ – citlivosť je dôležitá. Niektorí rodičia môžu byť nezamestnaní alebo vykonávajú zamestnanie, o ktorom žiaci nechcú rozprávať.
- Podporujte opis činností, nie hodnotenie zamestnaní. Zdôraznite, že všetky povolania sú dôležité, aj tie menej viditeľné. Nevytvárajte hierarchiu „lepších“ a „horších“ profesií.
- Dovoľte kreatívne odpovede pri úlohe „Zamestnanie snov“ – dôležitá je motivácia, nie realizmus.

Úloha 1: Pomenuj povolania na obrázkoch a porozprávaj, čo je ich úlohou.

Žiaci sa učia:

- rozpoznávať povolania podľa činnosti, prostredia a oblečenia,
- chápať, že každé povolanie má konkrétnu úlohu, ktorá častokrát niekomu alebo niečomu pomáha.

Nezastavujte sa len pri názve povolania, ale pýtajte sa:

- „Komu tento človek pomáha?“
- „Čo by sa stalo, keby tu nebol?“
- Ak žiaci použijú nepresný názov („ten, čo hasí oheň“), prijmite ho a doplňte ich správnym pojmom (hasič).
- Podporte celovetné odpovede („Hasič pomáha ľuďom, keď...“).

Možné odpovede:

lekár/lekárka, zdravotná sestra, čašníčka, predavač, poštár, smetiar, murár, poľnohospodár, hasič, kaderník, smetiar, vodič autobusu, herečka, vodička autobusu, policajka, montéri v automobilke, učiteľka, mäsiarka, úradník (programátor...)

● **Účel:** Rozšíriť slovnú zásobu povolání a pochopiť ich úlohu v živote obce.

■ **Úloha 2:** Na obrázku zakrúžkuj tri povolania, ktoré sa ti najviac páčia.

Napíš ďalšie povolania, ktoré poznáš a na obrázku chýbajú:

- Zdôraznite, že neexistuje správna ani nesprávna voľba.
- Pri dopĺňaní chýbajúcich povolání pomôžte otázkami ako napr.:
 - „Kto pracuje s počítačom?“
 - „Kto pomáha v škole, ale nie je učiteľ?“

Možné odpovede:

- „Páči sa mi práca hasiča, lebo zachraňuje ľudí.“
- „Chcela by som byť veterinárka, lebo milujem zvieratá.“
- „Chýba tu futbalista, spevák/čka, taxikár...“

● **Účel:** Podporiť sebaopoznanie, pomenovanie záujmov a schopnosť vysvetliť svoj výber.

■ **Úloha 3:** Čo by sa stalo, ak by neexistovali tieto zamestnania? Ako by ovplyvnilo náš život, ak by sme nemali:

Veďte žiakov od jednoduchých následkov k zložitejším:

- smetiar → odpad → zápach → choroby,
- lekár → zdravie → bezpečie,

Možné odpovede žiakov:

- bez smetiárov → všade by bola špina, neporiadok a zápach;
- bez lekárov → chorí alebo zranení ľudia by sa neuzdravili, chýbali by pri pôrodoch...;
- bez kaderníkov → každý by sa musel strihať sám, alebo by sme mali dlhé vlasy;
- bez poľnohospodárov → nebolo by dosť jedla.

● **Účel:** Žiaci si uvedomia prepojenosť povolání so životom spoločnosti, a to, že aj „bežné“ povolania sú nevyhnutné.

■ **Úloha 4:** Nakresli zamestnanie tvojich snov.

Čo musíš urobiť pre to, aby sa ti tento sen splnil:

Možné odpovede:

- „Chcem byť spevák/čka – musím veľa spievať – trénovať.“
- „Chcel by som byť pilot/ka – musím sa učiť cudzie jazyky a matematiku.“

● **Účel:** Podporiť sebaopoznanie a plánovanie – čo ma baví, čo viem, čo sa potrebujem naučiť.

Diskusia:

1. Ktoré zamestnania sa vykonávajú vo vnútri, ktoré vonku a ktoré na cestách? Nájdi ich na obrázku.

- *vo vnútri:* kaderník, mäsiarka, čašníčka, lekárka/zdravotná sestra, úradník, montéri v automobilke, herečka, učiteľka
- *vonku:* murár, smetiar, poľnohospodári, poštár, hasič (aj na cestách),
- *na cestách:* vodička autobusu, policajtká (pracuje aj vnútri)

2. Aké súčasne zamestnania ešte neexistovali, keď boli tvoji rodičia v detskom veku?

- Takýchto zamestnaní je veľa, pravdepodobne medzi ne budú patriť tie, ktoré sú spájané s použitím internetu, napr.: tvorca online hier, influencer, technik virtuálnej reality, programátor aplikácií, youtuber/streamer ale aj kuriér donáškových služieb (resp. v minulosti len veľmi obmedzene), vodič platforiem Bolt/Uber, tvorca podcastov, montér solárnych panelov, veterných turbín alebo tepelných čerpadiel...

Reflexia a metakognícia

- **Čo musím urobiť, aby som si splnil sen?**
→ Uvedomenie si krokov: učiť sa, trénovať, získavať nové skúsenosti.
- **Pri čom som sa dnes pomýlil/a ako to môžem nabudúce zlepšiť?**
→ Vedie to k sebahodnoteniu a k vedomému výberu stratégií učenia.

6 | BEZ SPOLUPRÁCE TO NEJDE

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Oboznamovanie sa s deľbou práce na konkrétnych príkladoch v komunite a v obci.	vysvetliť, prečo ľudia vykonávajú rôzne povolania.	8. cieľ: Chápať zmysel a význam pravidiel, práv a povinností vo svojom živote i v spoľužití s inými.
Pojmy: povolania		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Žiaci pochopia, že žiadna profesia nefunguje sama o sebe – na to, aby sme mali na stole chlieb alebo mlieko, musia spolupracovať poľnohospodári, vodiči, mlynári, pekári aj predavači. Uvedomia si, že povolania sa vyvíjajú, zanikajú alebo vznikajú nové podľa potrieb spoločnosti a technológií. Zároveň sa zamyslia nad tým, aké povolanie by si chceli vyskúšať oni.

Didaktické odporúčanie:

- Prepoj koncept s reálnym životom: „Kto dnes doma pripravoval raňajky? Ktoré profesie sa podieľali na tom, že ste ich mali?“

Úloha 1: A) Ktoré zamestnania sa museli zapojiť, aby sme mali chlieb na stole?

B) Ktorú prácu z obrázkov by si si chcel alebo chcela raz vyskúšať? Prečo?

Zdôraznite, že bez ktoréhokoľvek článku by chlieb nebol.

- Pri otázke B prijmite všetky odpovede – nejde o „užitočnosť“, ale o záujem dieťaťa.
- Môžete sa pýtať doplňujúco:
 - „Čo by sa stalo, keby niektorý z týchto ľudí chýbal?“
 - „Ktorá práca je najviac viditeľná a ktorá najmenej?“

 **Účel:** Pochopiť proces výroby chleba a na seba nadväzujúce profesie.

Úloha 2: Doplň postup – nakresli alebo napíš, ako sa **mlieko** dostane až do vašej chladničky.

Postup, ktorý budú žiaci kresliť alebo opisovať bude zrejme obsahovať niektoré z týchto krokov:

1. Krava sa pasie na lúke alebo žerie seno v kravíne/na farme.
2. Kravu doja (stroj alebo dojič/ka) v kravíne.
3. Mlieko odvezú šoféri na nákladnom aute do mliekarne
4. Mlieko sa v stroji spracuje a naplní do obalov.
5. Vodič ho rozvezie do obchodov.
6. Predavač ho uloží do chladničiek.
7. Zákazník si ho kúpi v obchode.

Pomáhajte otázkami:

- „Kde mlieko vzniká?“
- „Kto ho spracuje?“
- „Ako sa dostane do obchodu?“

Nevyžadujte odborné názvy (mliekareň stačí).

Dôležitý je **poriadok krokov**, nie výtvarná kvalita.

Úlohu môžete robiť aj **spoločne na tabuli** ako modelový príklad.

 **Účel:** Precvičiť logické usporiadanie krokov.

 **Úloha 3:** Napíš, aké zamestnanie sa ti páči a svoju voľbu zdôvodni:

Páči sa mi práca:

Pretože:

Zdôraznite, že neexistuje správna odpoveď.

Prijmite aj odpoveď „neviem“ – je vekovo primeraná.

 **Účel:** Podporiť sebazpoznanie a schopnosť odôvodniť vlastný výber.

 **Úloha 4:**

Označ:

- ☐ A ☒ **povolania, ktoré dnes už neexistujú alebo sú veľmi zriedkavé.**
- ☒ **povolania, ktoré vznikli len nedávno.**
- ☐ B **Pozri sa na obrázky a pomenuj všetky tri povolania, ktoré na nich vidíš.**

X – kováč (ďalšie by mohli byť napríklad mliekar, kolesár, kotlár, zamestnania súvisiace s chovom a používaním koní či volov a väčšina zamestnaní v poľnohospodárstve)

Nedávno vznikli – operátor/ka dronov a influencer/ka, ktorý/á vytvára videá a zdieľa ich na internete.

V skupine sa porozprávajte:

C) Čo títo ľudia robia a ako vyzerá ich pracovný deň

Nechajte žiakov pomenovať, čo si myslia, že tá práca zahŕňa, ako vyzerá ich pracovný deň, od momentu, kedy prídu do práce – s kým spolupracujú alebo komunikujú a pod.

D) Prečo niektoré povolania zanikli? Prečo nové vznikli?

Pozrite odpoveď na druhú otázku nižšie.

Nezachádzajte do detailov techniky – stačí myšlienka: „Niečo robí dnes stroj alebo počítač.“

Zdôraznite, že zmena neznamená zhoršenie, ale prirodzené prispôsobenie sa.

 **Účel:** Uvedomiť si meniacu sa povahu práce.

Diskusia a možné odpovede:

- **Prečo je dôležité, aby ľudia medzi sebou spolupracovali?**
 - Lebo každý je dobrý v niečom inom.
 - Pretože nikto nedokáže urobiť všetko sám.
 - Aby sme využili pestrosť ľudí a sveta a mali z nej vzájomný prospech. Inak by sme si nemohli napríklad kúpiť v obchode banány alebo pomaranče, či tričko alebo elektroniku vyrobené vo vzdialenej krajine.
- **Ako je možné, že niektoré povolania dnes vykonáva menej ľudí než v minulosti?**
 - Pomáhajú nám stroje, technológie, moderné zariadenia...
 - Spoločnosť sa mení, ľudia potrebujú iné tovary (veci) a služby než pred 50 rokmi.
- **Čo všetko sa musíš naučiť, aby si mohol alebo mohla robiť svoju vysnívanú prácu?**
 - Cudzie jazyky, používanie technológií...
 - Spolupracovať a rozprávať sa s ľuďmi...
 - Riešiť problémy a premýšľať.
 - Musím sa naučiť vytrvalosti a trpezlivosti.

Reflexia a metakognícia

- **Ako som zistil/a, ktoré povolania sa podieľajú na výrobe mlieka?**
→ Pravdepodobne porovnávaním obrázkov s cyklom výroby chleba, prípadne aj spolupracou v skupine.
- **Čo mi najviac pomohlo pochopiť, ako spolu povolania (súvisiace s chlebom a mliekom) súvisia?**
→ Vizuálny cyklus, diskusia, vysvetlenie učiteľa...
- **Prečo je dobré vedieť, že povolania sa v čase menia?**
→ Aby si uvedomil, že učenie mu pomáha pripraviť sa na budúcnosť.

8 | TOVAR ALEBO SLUŽBA?

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Rozlíšenie ponuky tovarov a služieb v najbližšom okolí.	posúdiť vlastné možnosti kúpy vybraného tovaru a služby.	8. cieľ: Chápať zmysel a význam pravidiel, práv a povinností vo svojom živote i v spoložití s inými.
	mať prehľad o významných prírodných, kultúrnych a historických prvkoch vo svojom okolí.	1. cieľ: Identifikovať javy, procesy, udalosti a osoby významné pre život žiaka, komunitu a obec.
Pojmy: tovary a služby, cena, peniaze, šetrenie, obec		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Žiaci sa učia rozoznávať, ktoré miesta predávajú tovar (vec), a ktoré poskytujú službu (činnosť). Pochopia rozdiel medzi potrebami, bez ktorých sa nezaobídeme (jedlo, voda, bývanie), a vecami pre radosť. Uvedomia si, že rodiny míňajú peniaze rôznym spôsobom a že nie všetky služby či tovary sú dostupné v každej obci.

Didaktické odporúčania:

- Pri úvodnom obrázku používajte otvorené otázky: „Kam by ste išli kúpiť chlieb? A kto by vám ostrihal vlasy?“

- Pozor na citlivosť tém – nie všetky rodiny si kupujú rovnako veľa vecí. Vyhnite sa porovnávaniu typu: „Kto si čo kúpil?“
- Pri úlohe s cenami pripomeňte, že odhady sú v poriadku – cieľom nie je presná cena, ale premýšľanie o hodnote vecí.

Úloha 1: Zakrúžkuj modrou farbou miesta, kde sa predáva tovar, a červenou farbou miesta, kde sa poskytujú služby.

- Pred začiatkom si s deťmi **zopakujte definície**:
 - *Tovar* – vec, ktorú si kúpim a odnesiem domov.
 - *Služba* – niečo, čo pre mňa urobí iný človek.
- Nevadí, ak si niektoré miesta budú žiaci nie istí (napr. kaderníctvo a obchod).
- Využite rozdielne odpovede na diskusiu: „Prečo si to označil práve takto?“

Možné konkrétne príklady z obrázka:

Tovar (modrá):	Služby (červená):
Potraviny, hračkárstvo, kníhkupectvo, kvetinárstvo, drogéria, obuv, papiernictvo, obchod s textilom (móda)...	kaderníctvo, jazykové kurzy, kaviareň, banka, zubná a veterinárna ambulancia, turistické informačné centrum, cestovná kancelária, pošta, notár, kopírovacie a tlačiarenské služby

● **Účel:** Rozlíšiť typy miest podľa toho, či sa v nich predáva vec alebo poskytuje činnosť.

Úloha 2: Pozri sa na obrázok vyššie.

A) Označ značkou tie miesta, ktoré poznáš zo svojej obce.

B) Porovnaj svoje riešenie s niektorým zo spolužiakov, ktorý býva v rovnakej obci ako ty.

Zdôraznite, že nie všetci musia mať rovnaké odpovede.

Môžete sa pýtať:

- „Ktoré miesto by si u vás v obci chcel mať?“
- „Ktoré služby vám chýbajú?“

● **Účel:** Prepojiť učivo so životom žiaka a podporiť porovnávanie rôznych obcí.

Úloha 3:

A) Nakresli alebo zapíš 3 výrobky, ktoré si ty alebo tvoji rodičia nedávno kúpili. Potom pridaj jednu službu, ktorú si nedávno využil.

B) Do spodného riadka dopíš približnú cenu každého tovaru alebo služby (EUR = €). Ak cenu nepoznáš, odhadni ju.

Možné odpovede:

Tovary: chlieb, mlieko, šampón, tričko, hračka...

Služba: kaderník, lekár (lieky v lekárni), vstupné, cestovné, poštové služby...

Nejde o presnosť cien, ale o orientačný odhad.

Ak žiaci ceny nepoznajú, je to prirodzené – cieľom je premýšľať.

Upozornite, že cenu služieb často nevidíme „na prvý pohľad“, ale stoja peniaze.

- **Účel:** Uvedomiť si, čo rodina kupuje, a začať pracovať s predstavou ceny.

Úloha 4:

Každý deň kupujeme rôzny tovar alebo využívame služby.
Niektoré sú nevyhnutné, iné nás len potešia.

Nevyhnutné veci – bez nich sa nezaobídeš, potrebuješ ich k životu.
Vyfarbi ich **červenou** farbou.

Veci pre radosť – môžeme bez nich žiť, ale sú príjemné:
Vyfarbi ich **modrou** farbou.



Možné vzory vyfarbenia:

Nevyhnutné (červenou): chlieb, dom/bývanie, voda, teplé oblečenie, ovocie a zelenina, elektrina (svetlo)	Pre radosť (modrou): torta/zmrzlina, elektronika, módny doplnok (ľadvinka), futbal(ová lopta), lístok do ZOO, bicykel
---	--

Zdôraznite, že odpovede sa môžu líšiť (napr. mobil).

Dôležitá je diskusia: „Prečo je to podľa teba potrebné?“

Vyhňte sa moralizovaniu – cieľom je premýšľať, nie hodnotiť.

Poznámka: pre niektorých je bicykel dopravný prostriedok, bez ktorého by sa možno nedostali do školy alebo na krúžok. Takí pravdepodobne umiestnia bicykel medzi nevyhnutné veci. Je možné, že niektorí žiaci povedia, že pre nich je mobil nevyhnutná vec.

Ak máte čas, otvorte diskusiu o tom, že to, čo je nevyhnutné a pre radosť môže každý z nás vnímať inak. A tiež o tom, či by sme vedeli žiť aj bez mobilu a ako by taký život vyzeral – v čom by bol možno horší a v čom naopak, lepší.

- **Účel:** Rozvíjať ekonomické myslenie a rozlišovať základné potreby od doplnkových.

Úloha 5:

Doplň správne slová do viet:

Dospelí ľudia musia **pracovať**, aby si zarobili peniaze.

Peniaze, ktoré zarobia, sa nazývajú: **mzda (plat, výplata)**.

Keby som každý týždeň **ušetril/a** 1 euro, za rok by som mal **365** eur!

Po vyplnení si vety môžete **spoločne prečítať nahlas**.

Pri poslednej vete môžete pomôcť počítaním spoločne na tabuli.

Ide o **základné pochopenie**, nie o matematický výkon.

V treťom riadku možno niektorí žiaci zapíšu slovo „zarobil/a.“ Upozornite ich na to, že zarábať peniaze môžu až od veku 15 rokov a pravdepodobne začnú s brigádami – krátkodobými alebo príležitostnými prácami.

- **Účel:** Precvičiť pojmy mzda, výplata a šetrenie.

Diskusia:

1. **Predstav si, že máš vlastný obchod. Čo by sa v ňom predávalo?**
→ ovocie, hračky, knihy, domáce zvieratá, športové potreby, kvety...
2. **Je v tvojej obci obchod alebo služba, kde si ešte nikdy nebol? Prečo?**
→ „Nemáme športový obchod, musíme cestovať inde.“
→ „Chýba nám supermarket, obchodný dom.“
3. **Prečo niektoré služby alebo obchody v menších obciach chýbajú?**
→ Je tam menej ľudí, málo zákazníkov → neužili by sa.
→ Niektoré služby vyžadujú veľa priestorov alebo špecialistov.

Reflexia a metakognícia

- **Ako som rozoznal/a, čo je tovar a čo služba?**

→ Porovnávaním obrázkov, podľa toho, či si vec odnesiem alebo mi niekto niečo urobí.

- **Pri ktorých úlohách som musel/a najviac premýšľať? Prečo?**

→ Napr. pri určovaní nevyhnutných vecí – žiak si uvedomí, že musí zvážiť, čo je pre život dôležité.

Doplnenie a odporúčania pre realizáciu

- Pripravte malé kartičky s obrázkami (tovar/služba) a nechajte žiakov triediť.
- Pri úlohe s cenami môžete použiť skutočné účtenky (bez osobných údajov).

10 | KOĽKO TO STOJÍ?

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Odhad, zistenie a porovnanie cien vybraných tovarov a služieb.	posúdiť vlastné možnosti kúpy vybraného tovaru a služby.	8. cieľ: Chápať zmysel a význam pravidiel, práv a povinností vo svojom živote i v spoľužití s inými.
Pojmy: tovary a služby, cena, peniaze, šetrenie		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom je, aby žiaci pochopili, prečo ľudia používajú peniaze, ako sa platidlá menili v čase a prečo je dôležité porovnávať ceny. Žiaci sa zoznámia s pojmami tovar, služba, peniaze, cena, naučia sa rozlišovať hodnotu a výhodnosť. Cvičia základné finančné kompetencie primerané veku – najmä jednoduché porovnávanie cien a orientáciu v minciach.

Didaktické odporúčania:

Čomu sa vyhnúť:

- Neporovnávať finančné situácie rodín („Koľko miniete doma?“)
- Nevyžadovať presné ceny – pracujte s odhadom.
- Nenútiť žiakov zdieľať osobné informácie o peniazoch v rodine.

Úloha 1:

Podľa komiksu daj obrázky do správneho poradia – podľa toho, kedy tieto podoby platieb vznikli.

Číslo 1 priradiť k najstaršiemu platidlu a pokračovať až k číslu 5, ktoré bolo vymyslené ako posledné.



Ak to uznáte za potrebné, pred riešením si s o žiakmi spoločne prejdite obrázky a pomenujte ich: *barter – mince – papierové peniaze – karta – mobil (hodinky)*.

Pri riešení nevyžadujte presné letopočty, ide o poradie, nie dejepisné detaily.

Pýtajte sa: „Čo bolo asi najnepohodľnejšie?“ „Prečo ľudia vymýšľali nové spôsoby platenia?“ „Ako by to dnes vyzeralo, ak by sme nemali peniaze ale všetko by prebiehalo výmenným obchodom?“ „Prečo čoraz viac používame bezhotovostné formy platieb (karty, mobil...) a čoraz menej papierové peniaze a mince?“

● **Účel:** Žiaci pochopia vývoj platidiel v čase – od výmenného obchodu cez kovové mince, papierové peniaze až po bezhotovostné platby.

✦ **Tipy:** Ukážte žiakom skutočnú bankovku a mincu. Môžete sa opýtať: „Prečo by nebolo praktické nosiť do obchodu kusy zlata alebo dokonca živú kravu?“

Poznámka: Diskusia môže byť o tom, či bola skôr platba kreditnou (platobnou) kartou alebo mobilom. Prvá kreditná karta sa používala už v roku 1958, ale na Slovensku sa stali bežnými až v 90-tych rokoch 20. storočia. Platba mobilom je bežná až v ostatných rokoch (prvý smartfón vznikol až v roku 2007).

■ **Úloha 2:** Zakrúžkuj také mince a bankovky, ktoré by si použil pri platení. Do posledného stĺpca napíš tvoj odhad ceny.

Zdôraznite, že ide o odhad, nie presnú cenu.

Ak sa odhady cien medzi žiakmi líšia, je to v poriadku – využite to na rozhovor.

Môžete sa pýtať: „Prečo si si myslíš, že kaderník stojí viac ako rožky?“ „Za čo vlastne pri službe platíme?“

- 10 rožkov – cca 1,30 až 1,50 €
- 1 liter mlieka – 1,10 až 1,70 €
- Lístok na MHD – 0,40 až 1,30 € (žiacke lístky sú obyčajne o polovicu lacnejšie)
- Strihanie vlasov – 5 až 15 €
- Lístok do kina – 6 až 12 €

● **Účel:** Rozvíjať orientáciu v cenách, učiť sa odhadovať hodnotu.

✦ **Tip:** Diskutujte, prečo môže rovnaký tovar stáť v rôznych obchodoch inú sumu. Môže ísť o tovar v akcii, zároveň menšie obchody (alebo tzv. večierky) môžu mať vyššie ceny ako väčšie obchody a pod.

■ **Úloha 3:** V obchode je na predaj rovnaký druh ovocnej šťavy, ale v troch rôznych baleniach: Zakrúžkuj, ktoré balenie je cenovo najvýhodnejšie:

Porovnávajú sa tri balenia:

A) 0,5 l za 1,50 € → 3,00 €/l

B) 1 l za 1,99 € → 1,99 €/l

C) 2 l za 3,00 € → 1,50 €/l → **najvýhodnejšie**

 **Účel:** Naučiť žiakov porovnávať jednotkovú cenu (cenu za liter), nie iba cenu balenia.

Diskusia:

1. Prečo je dôležité porovnávať ceny?

- aby sme zbytočne neplatili viac,
- aby sme si mohli ušetriť peniaze,
- aby sme si vybrali najvýhodnejšiu možnosť.

2. Čo znamená peniaze šetriť? Prečo je dobré šetriť?

- nechať si časť peňazí „na neskôr“,
- neminúť všetko hneď,
- odkladať si na vec, ktorú potrebujem alebo chcem.

3. Vysvetli výrok: „Nie všetko, čo chceš, naozaj potrebuješ.“

- rozlišovanie medzi potrebou a túžbou,
- niektoré veci sú nevyhnutné (jedlo, bývanie), iné sú len pre radosť (hračky, sladkosti). Dôležitejšie je kúpiť si veci nevyhnutné.

 Reflexia a metakognícia

• **Ako som zistil, ktoré balenie je najvýhodnejšie?**

→ žiak si uvedomí, že porovnával cenu za 1 liter, nie iba cenu balenia.

• **Pri čom som sa najviac pomýlil?**

→ napr. som sa nechal zmiatť obrázkom alebo cenou, neprepočítal som objem.

• **Čo môžem na budúce spraviť, aby som lepšie pochopil/a cenu a hodnotu?**

→ počítať postupne, používať tabuľku, porovnať si viac možností.

• **Kedy by som to mohol využiť v reálnom živote?**

→ pri nakupovaní s rodičmi, pri kúpe hračky.

12 | PLÁNUJEME ŠKOLSKÝ VÝLET

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Odhad, zistenie a porovnanie cien vybraných tovarov a služieb.	posúdiť vlastné možnosti kúpy vybraného tovaru a služby.	8. cieľ: Chápať zmysel a význam pravidiel, práv a povinností vo svojom živote i v spolupráci s inými.
Pojmy: tovary a služby, cena, peniaze, šetrenie		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Žiaci pochopia, čo je rozpočet, prečo je dôležité plánovanie a prečo si nie vždy môžeme dovoliť všetko, čo by sme chceli. Precvičia si jednoduché sčítanie cien, rozhodovanie podľa možností a pochopia, že aj škola má svoje

výdavky, ktoré musí rozumne plánovať.

Lekcia rozvíja finančnú gramotnosť, zodpovednosť a schopnosť robiť výber podľa priorít.

Didaktické odporúčania:

✓ Čomu sa vyhnúť

- neporovnávajte financie rodín,
- nenúťte žiakov počítať komplikované sumy,
- nehodnoťte ich voľbu („prečo by si si nedal zmrzlinu?“) – ide o rozhodovanie, nie o želania.

Úloha 1: Pomôž deťom, Lujze a Otovi vypočítať, koľko bude stáť školský výlet pre 1 jednu osobu.

A) Pozri sa na všetky položky (veci v zozname) a priradiť ich k správnej skupine. Vyber, či ide o cestovanie, jedlo, ubytovanie, vstupenky alebo niečo iné.

B) V každej skupine spočítaj, koľko peňazí sa minie.

C) Nakoniec spočítaj všetky výdavky spolu. Zistiš, koľko bude stáť celý výlet.

Na záver spočítajte každú kategóriu a celkovú cenu spoločne.

Celková cena výletu je 70,50 EUR – cestovné: 8 €, jedlo: 26,50 €, ubytovanie: 20 €, vstupné: 16 €. Trampolínu alebo zmrzlinu možno zaradiť aj do kategórie „iné“. Čiže ani v tejto úlohe nie je jediné správne riešenie.

 **Účel:** rozvíjať schopnosť triediť výdavky; precvičiť sčítanie cien; pochopiť, že rozpočet vzniká tým, že si všetky výdavky dopredu spíšeme.

 **Úloha 2:** Výber 2 – 3 položky, ktoré by ste z výletu mohli vynechať alebo zmeniť, aby vás stál menej peňazí.

Vypočítaj, koľko peňazí by ste takto ušetrili.

Zdôraznite, že neexistuje jedno správne riešenie.

Porovnajte rôzne návrhy žiakov – čo by kto obetoval a prečo.

 **Účel:** Naučiť sa rozhodovať, čo je dôležité a čo je menej dôležité. Rozvíjanie schopnosti pracovať s rozpočtom.

Možné odpovede: Vynechal by som trampolínu za 2 €, zmrzlinu za 2 €, olovrant za 2,50 € → ušetrili by sme 6,50 €

 **Úloha 3:** Aj škola ma svoj rozpočet. Tiež pre ňu platí, že môže minúť len toľko peňazí, koľko dostane. Podľa obrázkov pomenuj, na čo škola potrebuje peniaze:

Spýtajte sa, ktoré výdavky si žiaci predtým neuvedomovali (pravdepodobne mzdy ale napr. aj odvoz odpadu). Tieto položky môžete rozvinúť – napr. prečo je odvoz odpadu taký drahý (prepojenie na ďalšie témy učebnice).

Možné odpovede: výplaty (bude zrejmé potrebné vysvetliť), voda a energia, čistiace prostriedky, technika, papier a kancelárske potreby, kúrenie, odvoz odpadu (pravdepodobne nebudú vedieť, že za odvoz odpadu sa platí a dosť veľa), nábytok, učebnice a pomôcky, opravy a materiál...

 **Účel:** Uvedomiť si, že každá inštitúcia musí plánovať výdavky, nielen rodina.

 **Tip:** Môžete sa ekonóma/ky spýtať na ročné náklady niektorých položiek, napr. kúrenie, voda či odvoz odpadu a žiakom ich predstaviť. Pravdepodobne budú prekvapení výškou týchto nákladov.

 **Úloha 4:** Napíš aspoň dva nápady, ako môžeš pomôcť škole šetriť peniaze.

Navrhni, na čo by škola mohla použiť ušetrené peniaze.

Oceňte každý nápad, aj jednoduchý (zhasínanie svetla).

Možné odpovede: šetriť energiou (zhasínať svetlá a vypínať počítače), nenechávať pustenú vodu na WC, neničiť lavice a pomôcky. Možno niekomu napadne aj recyklovať alebo redukovat odpad, zrejme však nie, môžete túto tému otvoriť – za separovaný odpad v kontajneroch sa neplatí.

● **Účel:** Rozvíjať zodpovednosť a pocit spolupatričnosti k škole.

Diskusia:

1. **Čo by sa stalo, keby sme minuli všetky peniaze hneď na začiatku výletu?**
 - Nemali by sme na jedlo, cestu späť alebo vstupné.
 - Výlet by sme si nemohli užiť celý.
 - Museli by sme niečo vynechať, alebo by pre nás museli prísť rodičia.
2. **Prečo je dobre plánovať si dopredu, ako budeš míňať svoje peniaze?**
 - Aby sme neminuli viac, než máme.
 - Aby nám zostalo aj na dôležitejšie veci.
 - Aby sme vedeli, koľko čo stojí a mohli sa rozhodnúť, na čo rozpočet minieme.

Reflexia a metakognícia

- **Ako som zistil/a, ktoré položky patria do tej istej skupiny (jedlo, cestovné...)?**
 - Žiak premýšľa nad tým, čo položka predstavuje a na čo slúži.
- **Pri čom som sa pomýlil, a ako to môžem nabudúce zlepšiť?**
 - Napr. som si nespočítal všetky položky, alebo som zabudol zaradiť niečo do správnej kategórie.
- **Ako by som tento postup mohol použiť mimo školy?**
 - Pri plánovaní rodinného výletu, nákupu, oslavy, vreckového...
- **Čo bolo pre mňa najťažšie pri rozhodovaní, čo vynechať?**
 - Žiak reflektuje vlastné preferencie a hodnoty.

Aktivity navyše

Triedny mini-výlet – vymyslíte tri varianty výletu a žiaci vyberú najvýhodnejší.

Simulácia v skupinách: každá skupina zostaví vlastný výlet do 20/40 €.

14 | MOJE, NAŠE, SPOLOČNÉ

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Diskutovanie o potrebe starostlivosti o svoje, o zverené či zdieľané veci a statky.	Aktívne rozvíjať vzťahy v rodine a v komunite.	6. cieľ: Komunikovať s ľuďmi vo svojom okolí ohľaduplným a primeraným spôsobom.
Pojmy: pravidlá, spolupráca		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je pomôcť žiakom pochopiť rozdiel medzi osobnými vecami (moje) a spoločnými vecami (naše), ako aj to, že spoločné veci a priestory treba chrániť, aby ich mohli využívať všetci.

Žiaci sa učia pomenovať pravidlá starostlivosti, precvičia si zodpovedné rozhodovanie a uvedomia si, že ich správanie ovplyvňuje aj pohodlie druhých.

Didaktické odporúčania:

- citlivo pracujte s témami rodiny, vybavenia domácnosti či osobných vecí.
- Je vhodné žiakov upozorniť, že každé miesto má svoje pravidlá – nie preto, aby obmedzovali, ale aby chránili ľudí a veci.

Úloha 1:

Vyber si jednu vec, ktorá sa bežne požičiava:



Školská lopta



Kniha z knižnice



Spoločenská hra zo školského klubu

Napiš, ako sa o ňu treba starať, aby slúžila všetkým čo najdlhšie:

Pýtajte sa: „Čo by sa stalo, keby sa o túto vec nik nestaral?“

Úlohu môžete prepojiť s realitou toho, čo máte v triede (knihy, pomôcky, lopty...)

Nehodnoťte len odpoveď, ale aj spôsob uvažovania.

- **Účel:** Uvedomiť si, že zapožičané veci nie sú „naše“, a preto sa musíme správať zodpovedne.

Úloha 2: Prečítaj si krátky príbeh o tom, ako si deti v triede požičiavajú veci. Potom odpovedz na otázky.

1. Ktoré deti si niečo požičali? Čo to bolo?

Meno dieťaťa	Zita	Edo	Peter
Čo si požičalo	loptu	knihu	farbičky

2. Kto sa správal zodpovedne? Prečo?

Peter, vrátil farbičky hneď po vyučovaní a ešte aj zastrúhané.

3. Ako by sa mohla Zita zachovať nabudúce, aby bola zodpovednejšia?

Vrátiť veci načas a čisté (v takom stave, ako si ich vypožičala).

Využite otázku „Čo by si urobil/a ty?“.

Pomenujte konkrétne zásady: *vrátiť včas, v rovnakom stave, ospravedlniť sa.*

- **Účel:** Rozvíjať porozumenie textu a zároveň uvažovanie o správnom správaní pri požičaných veciach.

Úloha 3: Pomenuj priestory na obrázkoch označené číslicou 1 – 6.

Ku každému miestu napíš jedno pravidlo, ktoré pomôže, aby tam bolo čisto, bezpečne a aby ho mohli dlho používať všetci v škole.

- **Účel:** Precvičiť pomenovanie spoločných priestorov a vytvoriť jednoduché pravidlá správania.

Diskusia:

1. Požičal si si už niekedy niečo od spolužiaka alebo spolužiačky?

→ „Požičal som si pastelky a dal som pozor, aby sa nezlomili.“

→ „Kamarátke som požičala knihu a poprosila ju, aby ju nepoškodila.“

2. Ako si sa o tu vec staral?

→ smutne, nahnevane, sklamane, nefér.

3. Ako sa cítiš, keď niekto zničí alebo poškodí tvoju vec?

→ všetci sú ukrátení, nedá sa to používať, je to nespravodlivé, stojí to peniaze.

Reflexia a metakognícia

Ako som rozpoznať, ktoré veci sú moje a ktoré sú spoločné?

→ podľa toho, kto ich používa alebo komu patria.

• Prečo je dôležité starať sa o spoločné veci?

→ slúžia všetkým, ich poškodenie ovplyvní celú triedu.

• Čo som sa dnes naučil o zodpovednosti?

→ používať veci opatrne, vrátiť ich v poriadku, neničiť spoločný majetok.

• Ako môžem zajtra urobiť niečo lepšie?

→ upratať si veci, dávať pozor na spoločný priestor, pripomenúť si pravidlá.

Praktické aktivity navyše

• Hra „Moje – naše“ – ukážte predmet (lopta, lavička, kniha, lavica). Žiaci určujú, či je to osobná, spoločná alebo požičaná vec.

16| AKO ŠETRIŤ ZDROJE NAŠEJ PLANÉTY?

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Osvojovanie si návykov smerujúcich k šetrnému zaobchádzaniu so svojimi zdrojmi, prírodnými zdrojmi a životným prostredím (predchádzanie vzniku odpadu a jeho separovanie, šetrenie spotreby vody a elektrickej energie.	uplatňovať šetrný vzťah k prírodným zdrojom a životnému prostrediu vo svojom okolí,	4.cieľ: Rozlišovať a skúmať vzťahy medzi prírodným prostredím a činnosťou človeka na lokálnej úrovni, rozumieť potrebe starostlivosti o životné prostredie na príkladoch z miestnej krajiny.
	aktívne rozvíjať vzťahy v rodine a v komunite.	6. cieľ: Komunikovať s ľuďmi vo svojom okolí ohľaduplným a primeraným spôsobom.
Pojmy: šetrenie		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je viesť žiakov k pochopeniu, že ochrana životného prostredia začína každodennými drobnými rozhodnutiami. Žiaci sa učia rozlišovať medzi znižovaním spotreby, opätovným používaním a recykláciou, uvedomujú si dôsledky nadmernej spotreby a hľadajú konkrétne možnosti, ako môžu oni sami prispieť k šetreniu zdrojov doma, v škole aj vo svojom okolí.

Didaktické odporúčania:

- Vysvetlite žiakom rozdiely medzi tromi pojmami:
 - Znižovanie spotreby – použijem menej (kratšia sprcha, svetlo zhasnem).
 - Opätovné používanie – použijem viackrát (taška, fľaša, oblečenie).
 - Recyklácia – odpad triedime a spracuje sa na niečo nové.

Opätovne používať:

- papier z druhej strany (tzv. šmirák),
- opravovať veci ako oblečenie, hračky alebo starý nábytok,
- dózy (škatuľky) na potraviny,
- aj staré a pokazené veci môžu nájsť nový život a uplatnenie, napr. starý hrniec ako kvetináč.

Recyklovať:

- papier, kovy a plasty, batérie (a iné, podľa podmienok obce),
- kompostovať (čo nie je doslovne recyklácia, ale aspoň využitie odpadu).

● **Účel:** Precvičiť triedenie činností podľa toho, akým spôsobom pomáhajú životnému prostrediu.

■ **Úloha 3:** Ako by si mohol zmierniť svoj dopad na životné prostredie? Napíš svoj nápad ku každému obrázku:

Čo môžem sám alebo sama zmeniť:

Odporúčame pracovať v dvojici alebo skupine. Žiakom povedzte, aby sa nad obrázkami zamysleli a skúsili ku každému priradiť správne odpovede.

	Zatvárať vodovodný kohútik, kým si umývame zuby (ale aj šetriť vodou pri sprchovaní a pod.)
	Nekúriť pri otvorenom okne, zhasnúť svetlo, ak nie je nutné, nenapíňať rýchlovarnú kanvicu doplna, ak potrebujeme len trochu vody...
	Nekupovať si nápoje v jednorazových obaloch, namiesto toho piť vodu zo sklenených alebo kovových fliaš.
	Nepoužívať jednorazové poháre, riad, príbory, slamky, obrúsky...
	Obmedziť cestovanie autom a lietadlom.
	Utierať si ruky textilným uterákom a nie papierovým.

Niektoré z týchto informácií žiaci zrejme nebudú poznať, napr. to, že lietadlá sú významný znečisťovateľ životného prostredia. Opäť, pomôžte im, nasmerujte ich. Zdôraznite, že je v poriadku, ak niektoré z týchto informácií nepoznali, dôležitejšie je, že po tejto hodine už o nich budú vedieť viac.

Prijmite aj jednoduché odpovede (napr. „zavriem vodu“).

Pomôžte otázkami: „Čo sa dá urobiť doma? V škole?“

Nevyvolávajte pocit viny, skôr diskutujte o možnostiach, ako zmeniť vlastné správanie. Zmenu správanie žiakom nevnučujte, nebuďte aktivistický/á. Cieľom nie je hneď zmeniť ich spotrebiteľské správanie, ale diskutovať o tom, čo životné prostredie znečisťuje a čo sa s tým dá robiť.

● **Účel:** Podnietiť premýšľanie o možnostiach zmeny a osobnej zodpovednosti.

Diskusia:

1. Prečo je dôležité šetriť vodou a energiou?

→ ich výroba stojí peniaze a ovplyvňuje prírodu (spaľovanie uhlia, nafty, plynu, stavba vodných alebo nukleárných elektrární tiež zaťažuje životné prostredie). Chránime tak životné prostredie.

2. Ktoré materiály sa dajú recyklovať najľahšie a ktoré najťažšie?

→ najľahšie: papier, plastové (PET) fľaše, ale aj sklo a kovy, kde je však recyklácia energeticky náročná.

→ najťažšie: zmiešané odpady (plasty), znečistené obaly, elektronika, batérie...

3. Čo sa stane s odpadom, ak neputuje na recykláciu alebo do kompostu?

→ všetok taký odpad skončí na skládke (kde sa bude rozkladať celé generácie) alebo v spaľovni.

Nevyužije sa znovu, a bude znečisťovať pôdu alebo vzduch.

Reflexia a metakognícia

• Ktoré činnosti som doteraz nerobil/a, ale môžem ich skúsiť?

→ žiak premýšľa nad vlastným pokrokom.

• Ako som zistil/a, či ide o recykláciu alebo opätovné používanie?

→ porovnávanie obrázkov, vysvetlenie rozdielu.

• Čo bolo pre mňa dnes najťažšie pochopiť?

→ žiak pomenúva náročné časti učiva, čo vám pomáha pri ďalšom plánovaní.

• Ako môžem tieto poznatky využiť doma alebo v škole?

→ prenášanie učenia do bežného života.

Praktické aktivity navyše

✓ **Triedny experiment** – „Koľko odpadu vytvoríme za deň?“ – Nechajte žiakov zbierať svoj odpad do triednych košov a následne ho roztriedte – uvidia reálne množstvá.

✓ **Zapojenie sa do programu Zelená škola.** Ak už ste, prepojte obsah a ciele Zelené školy do tejto vyučovacej hodiny.

18| ZDRAVÉ PROSTREDIE PRE ZDRAVÝ ŽIVOT

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Identifikovanie činností, ktoré zlepšujú kvalitu prostredia a zdravie ľudí v obci a činností, ktoré sú pre prostredie a zdravie ľudí škodlivé.	uplatňovať šetrný vzťah k prírodným zdrojom a životnému prostrediu vo svojom okolí,	4. cieľ: Rozlišovať a skúmať vzťahy medzi prírodným prostredím a činnosťou človeka na lokálnej úrovni, rozumieť potrebe starostlivosti o životné prostredie na príkladoch z miestnej krajiny.
	rozpoznať vzájomné vzťahy medzi človekom a krajinou na príkladoch z miestnej krajiny,	
	pomenovať príčiny a dôsledky ľudského správania, s ktorými sa stretáva a posúdiť ich etický rozmer	7. cieľ: Identifikovať morálne dobro v konaní druhých a vo vlastnom konaní.
Pojmy: prírodné a umelé prostredie		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je, aby žiaci rozpoznali rôzne druhy znečistenia vo svojom okolí, pochopili ich príčiny a dôsledky pre zdravie ľudí aj prírodu a uvedomili si, že kvalitu prostredia možno zlepšovať konkrétnymi zmenami v

správaní človeka. Lekcia rozvíja pozorovanie, hodnotenie rozdielov medzi „znečisteným“ a „zdravým“ prostredím a formovanie postojov k ochrane životného prostredia.

Didaktické odporúčania:

- Vychádzajte z miestneho prostredia žiakov – pýtajte sa na konkrétne miesta, ktoré poznajú, nie na abstraktné globálne problémy.
- Nevyvolávajte pocit viny; zdôrazňujte vzťah príčina – dôsledok a možnosti zlepšenia, nie „kto je vinný“.
- Pomáhajte žiakom pomenovať rozdiel medzi tým, čo môžu ovplyvniť oni sami, a tým, čo je úlohou obce alebo dospelých.
- Podporujte argumentáciu jednoduchými vetami („páči sa mi to, lebo...“) a prijímajte rôzne odpovede, ak sú zmysluplne zdôvodnené.
- V diskusii pracujte s pocitmi (lepšie sa dýcha, je ticho, je to bezpečnejšie), aby si žiaci spojili prostredie so zdravím a kvalitou života.
- Lekciu môžete uzavrieť krátkym premostením na ďalšiu tému: „Čo z toho vieme zmeniť my sami?“

Úloha 1: Pozri sa na zoznam druhov znečistenia životného prostredia (znečistenie ovzdušia, vody, pôdy, hlukové a svetelné znečistenie). Podčiarkni to, ktoré je podľa teba najväčší problém v tvojom okolí. Napíš, čo spôsobuje toto znečistenie (napríklad autá, odpadky, hluk zo stavby...).

Možné odpovede:

- Autá → znečistenie ovzdušia, hluk.
- stavba → prach, hluk.
- kopy odpadkov → znečistenie pôdy alebo vody, vizuálny smog.
- billboardy a reklama → vizuálny smog alebo aj svetelné znečistenie.
- domáce kúrenie drevom/uhlím → znečistenie ovzdušia.
- kanalizácia vedúca do potoka/rieky, nečistoty pri potoku → znečistenie vody.

Účel: Žiaci sa zamýšľajú nad reálnym životom vo svojej obci – hľadajú konkrétne príklady a pomenúvajú ich.

Úloha 2: Na obrázku nájdí príklady rôznych druhov znečistenia. **Spoj čiarou** každý druh znečistenia so situáciou na obrázku, ktorá ho znázorňuje.



Správne priradenia (žiaci možno identifikujú aj iné):

- Znečistenie ovzdušia → výfukové plyny, dym z komínov.
- Znečistenie pôdy → skládka odpadu, rozhádzané smeti.
- Znečistenie vody → znečistený potok, odpad pri brehu (olejový kanister).
- Hlukové znečistenie → rušná doprava na ceste, trúbenie áut, stroje, vozidlo podomového výkupu s ampliónom.
- Vizuálny smog → billboard „WOW!“, viacero reklám pri ceste.

- Svetelné znečistenie (ak sa objaví v diskusii) → svetlá z cesty.

Nechajte žiakov vysvetliť, prečo si myslia, že ide o daný typ znečistenia.

Ak sa mýlia, vedte ich otázkami, nie opravou.

Pomôžte pomenovať aj menej viditeľné znečistenie (zvukové, svetelné). Diskutujte o tom, prečo aj takéto javy negatívne vplyvajú na naše zdravie. Keď je priveľa hluku a svetla, telo a myseľ si nemôžu oddýchnuť. Oddych je pritom pre zdravie a pohodu dôležitý. Takisto to vplyva na život zvierat.

● **Účel:** Naučiť žiakov všímať si svoje okolie. Uvedomiť si, že problémy majú konkrétne príčiny. Upevniť vedomosti správnym priradovaním.

■ **Úloha 3:** Na obrázku nižšie zakrúžkuj aspoň štyri zmeny, ktoré sa ti páčili. K tej, ktorá sa ti páčila najviac, nakresli srdiečko.

Žiaci porovnávajú „znečistenú“ a „čistú“ verziu toho istého prostredia.

● **Účel:** Precvičiť schopnosť všimnúť si rozdiely a uvedomiť si efekty zlepšenia kvality prostredia.

■ **Úloha 4:** Slovné zdôvodni, čo sa ti na zmene najviac páčilo:

Stačí jedna jednoduchá veta. Pomôžte žiakom otázkami: „*Je tam teraz tichšie? Čistejšie? Bezpečnejšie?*“

Možné odpovede:

„Páči sa mi čistý potok, pretože tam môžu žiť ryby.“

„Páči sa mi, že pri škole je cyklocestička, lebo je bezpečnejšia.“

„Páči sa mi menej áut alebo čmudiacich komínov, lebo prostredie je tichšie a lepšie sa dýcha.“

● **Účel:** Podporiť formovanie postojov k ochrane životného prostredia a schopnosť argumentovať.

Diskusia:

1. **Prečo je pre ľudstvo dôležité mať čisté ovzdušie, čistú vodu a pôdu?**
→ bez nich nemôžeme zdravo žiť; sú to základné podmienky života.
2. **Prečo vodu, pôdu a vzduch napriek tomu znečisťujeme?**
→ kvôli priemyslu, doprave, odpadu, pohodliu; častokrát z túžby pre zisk alebo vlastné pohodlie; niekedy aj z nevedomosti.
3. **Bol si už na mieste, kde sa dala piť čista pramenitá voda a dýchať veľmi čistý vzduch? Kde a kedy to bolo?**
→ hory, les, dedina, výlet pri vode; žiaci možno často spomenú, že tam „voňalo“, bola tam priehľadná voda, alebo bolo „ticho“.

🔄 **Reflexia a metakognícia**

- **Ktorá zmena by mala najväčší vplyv na život ľudí? Prečo?**
→ žiak uvažuje o prioritách (napr. čistý vzduch – dýchanie).
- **Čo môžem ja sám/sama urobiť pre zdravšie prostredie?**
→ chodiť pešo, nevhadzovať odpad, pomôcť pri upratovaní okolia. K tejto otázke sa ešte žiaci dostanú v ďalších lekciách.
- **Ako by som vysvetlil túto tému svojmu spolužiakovi?**
→ Ako by som jednoducho vysvetlil, čo je hlukové znečistenie?
→ Ako by som ukázal/a rozdiel medzi čistou a znečistenou vodou?
→ Aké príklady by som uviedol, aby to pochopili?

■ **Praktická aktivita navyše:** Lekciu môžete prepojiť s námetom: ✓ **Terénna aktivita:** „Čo si všimneme, keď sa dobre pozeráme (str. 61 učebnice).“ V nej žiaci identifikujú problémy a možné spôsoby zlepšenia okolia.

20|MÔŽEME TO ZMENIŤ

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Skúmanie vybraného problému v obci a jej okolí, ktorý je spôsobený nevhodnou činnosťou človeka (napr. nevhodné zaobchádzanie so zvieratami, vandalizmus, znečistenie verejných priestorov, nelegálna skládka, spaľovanie odpadu, parkovanie na chodníkoch, vizuálny smog...	podieľať sa na uskutočnení opatrenia na zlepšenie života v triede a škole,	10. cieľ: Zapájať sa do prospešnej aktivity na úrovni triedy a školy.
	uplatňovať šetrný vzťah k prírodným zdrojom a životnému prostrediu vo svojom okolí,	4. cieľ: Rozlišovať a skúmať vzťahy medzi prírodným prostredím a činnosťou človeka na lokálnej úrovni, rozumieť potrebe starostlivosti o životné prostredie na príkladoch z miestnej krajiny.
	rozpoznať vzájomné vzťahy medzi človekom a krajinou na príkladoch z miestnej krajiny,	
	prezentovať výsledky svojej práce krátkym slovným opisom a v podobe nákresu, plagátu alebo modelu,	
	pomenovať príčiny a dôsledky ľudského správania, s ktorými sa stretáva a posúdiť ich etický rozmer.	7. cieľ: Identifikovať morálne dobro v konaní druhých a vo vlastnom konaní.
Pojmy: aktívny obyvateľ obce, spolupráca, pomoc		

Zhrnutie a ciele lekcie>

V tejto lekcii žiaci hľadajú a pomenúvajú problém vo svojom okolí (škola, obec), zisťujú, že ľudia môžu vnímať iné problémy, a učia sa, že aj malé činy môžu zlepšiť prostredie. Cieľom je posilniť zodpovednosť, spoluprácu a „aktívne občianstvo“ – aby žiaci vedeli navrhnúť malú, realistickú zmenu, ktorú dokážu urobiť aj oni.

Didaktické odporúčania:

- Tému vedzte bezpečne a neobviňujúco: nerozhodujte, „kto za to môže“, ale čo sa dá zlepšiť.
- Dbajte na citlivosť: niektoré problémy môžu súvisieť s rodinou (parkovanie, odpad), preto nevytvárajte tlak na osobné priznania.
- Pomôžte žiakom zúžiť problém na niečo konkrétne („odpad pri zastávke“, nie „všetko je špinavé“).
- Podporujte realistické riešenia primerané veku (malý krok, ktorý vieme urobiť zajtra), a oddeľte ich od vecí, ktoré musia riešiť dospelí (obec, správa školy).
- Pri rozhovoroch nastavte pravidlá: počúvame sa, neprerušujeme, rešpektujeme iný názor, zapisujeme stručne.

 **Úloha 1:** Napíš alebo nakresli JEDEN problém, ktorý si videl v okolí školy, v tvojej obci alebo okolí.

- Žiakov môžete vyzvať, aby si predstavili školu a jej okolie a tiež cestu do školy a zo školy – a veci v prostredí, ktoré na nich pôsobia zle, rušivo. „Kde to nevyzerá pekne alebo bezpečne?“

Prijmite **akékoľvek realistické odpovede** (odpadky, hluk, rozbité ihrisko, neporiadok).

Nehodnoťte problém ako „malý“ alebo „nepodstatný“ – pre žiaka môže byť dôležitý.

 **Účel:** Naučiť žiakov všimnúť si svoje okolie, pomenovať konkrétny problém a premýšľať o jeho príčinách.

 **Úloha 2:** Porozprávaj sa s aspoň tromi spolužiakmi alebo spolužiačkami.

Postupne sa ich pýtaj a zisti, **aký problém** v obci alebo okolí ich trápi.

Opýtaj sa aj na to, kde sa s týmto problémom stretávajú.

Môžete vytvoriť tzv. hniezda, kedy sa žiaci, ak sedia dvaja pri jednej lavici otočia k sebe a spoločne pracujú na úlohe. Žiakov upozorníte na časový limit a tiež krátko pred jeho uplynutím.

Vysvetlite, že ide o počúvanie, nie o presviedčanie.

Pripomeňte pravidlá:

- neskáčeme do reči,
- nezosmiešňujeme názor iného.

Pomôžte žiakom zapisovať stručne – kľúčové slová, nie celé vety.

● **Účel:** Rozvíjať sociálne zručnosti a empatiu – uvedomiť si, že rôzni ľudia môžu vnímať odlišné problémy.

✦ **Tip:** Môžete niekoľkých žiakov vyzvať, aby triede prezentovali výsledok úlohy.

Identifikované problémy môžete medzitým zapísať na tabuľu. Ak by vám zvýšil čas, môžete nechať žiakov hlasovať o tom, čo je podľa nich najväčší (najpálčivejší) problém. Napríklad jednoduchým zdvihnutím ruky (každý môže hlasovať len raz). Prípadne každý zoberie kriedu a napíše čiaru k tomu problému, ktorý považuje za najväčší (časovo a logisticky náročnejšie). Na konci hlasy spočítate a spravíte rebríček troch problémov.

■ **Úloha 3:** Zakrúžkuj vetu, ktorá podľa teba najlepšie vystihuje hlavný odkaz príbehu.

A) Dievča zbieralo hviezdice len pre zábavu.

B) Aj mala pomoc ma zmysel.

C) Keď nepomôžeme všetkým, nemá to význam.

D) Muž si myslel, že dievča robí neporiadok.

Príbeh čítajte pomaly, s dôrazom na pointu. Môžete vždy jedného žiaka alebo žiačku nechať čítať jednu vetu alebo text prečítať sám/sama.

Po výbere odpovede sa pýtajte: „Prečo si si to myslíš?“

Neopravujte hneď nesprávnu odpoveď – nechajte žiakov **argumentovať**.

● **Účel:** Ide o interpretačnú (výkladovú) úlohu s výberom odpovede, kde je cieľom reflexívne porozumenie textu alebo úlohu na pochopenie hlavnej myšlienky.

■ **Úloha 4:** Nakresli alebo povedz, čo by mohla byť tvoja „hviezdica“ – teda niečo malé, čo môžeš urobiť pre svoje okolie.

Niektorí žiaci budú zrejme potrebovať pomoc. Ak si nebudú vedieť spomenúť, povedzte im, že môže ísť aj o pomoc ľuďom – kamarátom, spolužiakom, niekomu v rodine. Teda by išlo o akýkoľvek „dobrý skutok“, hoci len maličkosť. Ideálne o niečo realistické, nie o hádzanie skutočných hviezdíc späť do mora. Nevýžadujte dokonalé riešenia.

Ak má žiak „veľký“ plán, pomôžte ho zmenšiť: „Čo z toho vieš urobiť už dnes?“

● **Účel:** Podporiť aktívne občianstvo a zodpovednosť – hľadanie vlastných možností.

Diskusia:

1. **Ktorý problém sa v triede spomínal najčastejšie? Prečo?**
odpad, hluk, doprava, poškodené ihrisko...
2. **Ako by bolo možné tento problém riešiť?**
 - spoločná akcia triedy (upratovanie, zber odpadkov...)
 - nahlásenie problému obci;
 - informačná tabuľka, výstraha
 - učenie sa ohľaduplnosti

3. Aké malé zmeny môžeš urobiť už dnes, aby si pomohol alebo pomohla prírode?

- byť ohľaduplný v spoločných priestoroch, vypínať svetlá,
- používať menej obalov
- chodiť pešo
- dávať pozor na poriadok

Reflexia a metakognícia

Ako som zistil/a, ktorý problém je pre mňa najdôležitejší?

→ Učí žiaka uvedomiť si vlastné hodnoty a priority; očakávame pomenovanie osobného dôvodu (dotýka sa ma, často to vidím, prekáža mi to).

Čo mi pomohlo pomenovať problém – obrázky, rozhovor, vlastná skúsenosť?

→ Vedie žiaka k rozpoznaniu zdrojov učenia; očakávame, že pomenuje konkrétnu oporu (obrázok, spolužiak, vlastná skúsenosť...)

Pri rozhovore so spolužiakmi – v čom boli naše odpovede rovnaké a v čom iné?

→ Rozvíja porovnávanie a rešpekt k rôznym názorom; očakávame jednoduché porovnanie (niečo sme mali rovnaké, niečo iné).

Ktorý krok z úlohy 4 by som vedel/a urobiť hneď zajtra?

→ Prepája učenie s reálnym konaním; očakávame konkrétny, malý a uskutočniteľný krok.

Prečo má zmysel pomáhať aj vtedy, keď nezmením všetko naraz?

→ Rozvíja realistické myslenie a vytrvalosť; očakávame pochopenie myšlienky „aj málo je dôležité“.

22|SILA POMOCI

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Identifikovanie konkrétnych potrieb solidarity v škole a okolí, alebo doma a okolí (napr. vo vzťahu k novým spolužiakom z iných oblastí a krajín, k ľuďom so špeciálnymi a inými potrebami a znevýhodnením, k starším a chorým osobám).	pomenovať príčiny a dôsledky ľudského správania, s ktorými sa stretáva a posúdiť ich etický rozmer,	7. cieľ: Identifikovať morálne dobro v konaní druhých a vo vlastnom konaní.
	mať prehľad o významných prírodných, kultúrnych a historických prvkoch vo svojom okolí,	1. cieľ: Identifikovať javy, procesy, udalosti a osoby významné pre život žiaka, komunitu a obec.
	preukázať citlivosť voči rôznym potrebám ľudí v blízkom okolí (k spolužiakom, kamarátom, susedom).	5. cieľ: Uvedomiť si jedinečnosť a vzácnosť seba samého a druhých.
Pojmy: aktívny obyvateľ obce, spolupráca, pomoc a dobročinnosť		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je, aby žiaci pochopili, že pomáhať druhým neznamená len darovať peniaze, ale aj venovať čas, energiu, pozornosť alebo urobiť drobný skutok pre niekoho iného.

Žiaci sa učia rozlišovať medzi charitou, solidaritou a dobrovoľníctvom, uvedomujú si význam spolupráce a rozvíjajú empatiu, zodpovednosť a pocit spolupatričnosti s ľuďmi vo svojom okolí.

Didaktické odporúčania:

- Pracujte citlivo – nie všetci žiaci majú rovnaké skúsenosti s pomocou, zbierkami či dobrovoľníctvom. A nie všetci majú (rovnaké) možnosti pomáhať.
- Nehodnoťte mieru pomoci („to je málo/veľa“) – zdôraznite, že aj malá pomoc má zmysel.
- Vyhnite sa vytváraniu pocitu povinnosti pomáhať – cieľom je pochopenie a dobrovoľnosť.
- Podporujte konkrétne a realistické nápady primerané veku žiakov.

Úvod:

Najprv nechajte žiakov len opisovať, čo na obrázkoch vidia (bez hodnotenia).

Pýtajte sa:

- „Čím tu ľudia pomáhajú?“
- „Je to pomoc jednorazová alebo dlhšia?“

Zbierka je organizovaný spôsob, ako sa zhromažďujú peniaze alebo veci (napr. potraviny, oblečenie, krmivo pre zvieratá) pre ľudí alebo zvieratá, ktoré pomoc potrebujú. Zbierky môžu organizovať iba organizácie, ktoré na to majú povolenie (napr. občianske združenia, nadácie). Je vhodné zdôrazniť, že:

- vyzbierané peniaze musia byť použité na vopred určený účel,
- organizácia má povinnosť neskôr ukázať, na čo boli peniaze alebo veci použité,
- dôvera a transparentnosť sú pri zbierkach veľmi dôležité.

Môžete tiež vysvetliť, že najčastejšie sa zbierajú peniaze, lebo sa s nimi oveľa ľahšie manipuluje a za ne možno na mieste nakúpiť to, čo ľudia (alebo aj zvieratá) najviac potrebujú.

Úloha 1:

1

Doplň správne sloveso (zaplatiť / vyzbierať / spočítať / odovzdať) a daj ho do správneho tvaru:

(A) Deti na ulici peniaze na charitu.

(B) Spoločne s dospelými všetky peniaze.

(C) Výnos zbierky organizácii.

(D) Organizácia potrebné veci a služby pre tých, ktorým bola zbierka určená.

Po vyplnení viet si celý postup spoločne prejdite ako „príbeh“.

● **Účel:** Úloha pomáha žiakom porozumieť základným krokom verejnej zbierky a správne pomenovať činnosti, ktoré s pomocou druhým súvisia. Pochopiť, že pomoc má **poriadok a pravidlá**, nie je chaotická.

Úloha 2: Spomeň si aspoň na jednu verejnú zbierku a napíš:

Mnohí asi nebudú žiadnu zbierku poznať. Pomôžte im príkladmi najznámejších zbierok na Slovensku, napr.: Deň narcisov (Liga proti rakovine) – na boj proti rakovine a pomoc onkologickým pacientom, Hodina deťom (Nadácie pre deti Slovenska) – na podporu projektov pre ohrozené, choré a znevýhodnené deti, Dobrý anjel – pravidelná podpora rodinám detí so zdravotným postihnutím alebo chorobou. Okrem toho sa organizujú aj zbierky v prípade prírodných katastrof, nešťastí a pod. Ak sa nejaká práve vo vašej obci alebo na celonárodnej úrovni koná, môžete ju spomenúť. Je vhodné spomínať dobročinné zbierky etablovaných organizácií (aj medzi zbierkami sú podvody, mnoho takých je nájdete na sociálnych sieťach ale aj na ulici).

Prijmite aj odpovede typu „nepamätám si“ alebo „neviem“ – cieľom je **uvedomenie**, nie výkon.

● **Účel:** Úloha vedie žiakov k prepojeniu učiva s reálnym svetom a k uvedomeniu si, že pomoc druhým je súčasťou bežného života v spoločnosti.

■ **Úloha 3:** Nakresli srdiečko k tomu obrázku, ktorého myšlienka sa ti najviac páči.

Ak si už niečo podobné urobil alebo urobila, nakresli k takému obrázku ✓.

Ak si niekto označí viac obrázkov, je to v poriadku.

Ak si žiaci nebudú vedieť spomenúť, či niečo podobné už robili, môžete sa ich spýtať, či už niekedy pomohli spolužiakovi s učivom, hoci aj na hodine, alebo zdvihli niekedy pohodený odpadok. Aj v takom prípade môžu dať značku ✓ k obrázkom 3 alebo 4.

Zdôraznite, že pomoc môže byť malá, ale pravidelná, tichá a nenápadná.

Ak žiak označí, že už pomáhal, nevyzdvihujte ho/ju nad ostatných – ide o inšpiráciu, nie súťaž.

● **Účel:** Úloha rozvíja hodnotové myslenie žiakov a umožňuje im vyjadriť, s akým druhom pomoci sa najviac stotožňujú.

■ **Úloha 4:** Vymyslite v dvojici alebo skupine **malý plán dobrovoľníckej pomoci** – v škole alebo v tvojej obci či okolí.

Je vhodné žiakom vysvetliť, že tu ide o nápad a nie záväzok ho aj zrealizovať. Cieľom je preto porozmýšľať – komu alebo čomu je potrebné pomôcť a ako by mohli pomôcť práve oni. Nechajte ich rozvinúť fantáziu, hoci sa ich nápad zdá byť nerealistický.

Žiakom môžete pomôcť: „Čo by sme vedeli urobiť ako trieda?“

● **Účel:** Úloha podporuje spoluprácu, plánovanie a uvedomenie si, že aj deti môžu aktívne prispieť k zlepšeniu svojho okolia.

Diskusia:

1. **Poznáš v škole alebo v okolí človeka, ktorému treba pomáhať? Akú pomoc potrebuje?**
→ ľudia s nízkym príjmom, ľudia bez domova, niektorí starší alebo chorí ľudia
2. **Pomohol si už niekomu bez nároku na odmenu? Ako?**
→ napr. pomohol som spolužiakovi, upratal som, podržal som dvere.
3. **Kedy si naposledy potreboval pomoc ty? Kto ti pomohol?**
→ keď som niečomu nerozumel, bol som smutný, potreboval som poradiť, mal som úraz, stratil som sa...

✦ **Tipy:** Ak sa začne diskusia o tom, že ľuďom bez domova sa nemá pomáhať, je vhodné zareagovať tým, že nikto z nás nepozná príbeh toho človeka. A nikto z nás nevie, či sa tiež raz neocitne v podobnej situácii – niekedy stačí súhra nešťastných okolností a človek sa bez pomoci prepadne veľmi hlboko.

Reflexia a metakognícia

- **Ako som zistil, že niekto potrebuje pomoc?**
→ uvedomenie si pozorovania a vnímavosti k druhým;
- **Čo mi pomohlo pochopiť, že pomoc nemusí byť len o peniazoch?**
→ rozšírenie chápania pojmu pomoc;
- **Čo by som vedel urobiť hneď dnes?**
→ podpora prenosu učenia do praxe;
- **Prečo má zmysel aj malá pomoc?**
→ budovanie vnútornej motivácie a sebadôvery.

24 | ĽUDIA, KTORÍ ZMENILI SVET

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Zoznamovanie sa s reálnymi alebo zobrazenými príbehmi prosociálnych a morálnych hrdinov.	vytvoriť predstavu o hrdinskom alebo morálnom vzore v konaní postáv rozličných príbehov,	7. cieľ: Identifikovať morálne dobro v konaní druhých a vo vlastnom konaní.
Identifikovanie dobrých vlastností postáv z uvedených príbehov (dôvera, odvaha, доброта a pod.).	oceniť dobré vlastnosti a schopnosti druhých a akceptovať, že vlastnosti a schopnosti je možné rozvíjať.	
Diskusia o vlastných vzoroch.		
Uvedomovanie si, že v každom človeku je niečo cenné a vzácne, hoci sa odlišujeme povahou aj vzhľadom.		
Pojmy: inšpiratívni ľudia, túžby, sny, osobné plány, vlastnosti, možnosti rozvíjania, čestnosť a pravdivosť, odvaha, hrdinstvo, dobré činy, dobré vlastnosti, osobné ciele, odolnosť.		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je zoznámiť žiakov s príbehmi štyroch osobností (Louis Braille, Thomas Edison, Maria Curieová-Skłodowska, Malala Júsfajzajová), ktoré svojim konaním pozitívne ovplyvnili svet. Žiaci spoznávajú, že títo ľudia mali v detstve rôzne prekážky, no vytrvalosť, odvaha, túžba po vzdelaní a snaha pomáhať druhým im umožnili meniť veci k lepšiemu. Lekcia podporuje hodnotové myslenie, empatiu, sebaopoznanie a uvedomenie si, že aj malé kroky môžu viesť k veľkým zmenám.

Didaktické odporúčania:

- Pracujte s príbehmi ako s ľudskými osudmi, nie ako so súborom faktov a dátumov.
- Zdôrazňujte, že osobnosti neboli dokonalé, ale vytrvalé a aktívne.
- Podporujte diskusiu a rôzne názory – niektoré úlohy nemajú len jedno správne riešenie.
- Prepájajte príbehy so životom žiakov („Čo by som robil ja?“).
- Dávajte priestor emóciám (nespravodlivosť, odvaha, smútok, radosť z úspechu).

Úloha 1: Na časovej línii vyznač, kedy sa narodili **Malala Júsfajzajová (A)**, **Thomas Edison (B)**, **Louis Braille (C)** a **Maria Curieová-Skłodowska (D)**.

Riešenie: Lois Braille 1809, Thomas Edison 1847, Maria C-Skłodowska 1867, Malala J. 1997

V úlohe nejde o zapamätanie si dátumov (určite neodporúčame skúšať z nich neskôr žiakov.) Ide o rozvíjanie schopnosti orientovať sa v čase a zoznámiť sa s časovou líniou, ak ju ešte nepoznajú. V takom prípade jej podstatu treba žiakom vysvetliť.

- Môžete sa pýtať doplňujúce otázky:
 - Kto z nich žil najskôr?
 - Kto je takmer náš rovesník (možno z vášho pohľadu) alebo žil nedávno?

Účel: Uvedomiť si, že ľudia, ktorí menili svet, žili v rôznych obdobiach, no riešili podobné problémy – nespravodlivosť, chorobu, chudobu či nedostatok vzdelania. Rozvíjať empatiu a pochopenie, že každý človek má v živote prekážky.

Úloha 2: Aké ťažkosti mali v detstve Louis, Thomas, Maria a Malala?

- Louis – stratil zrak,
- Thomas – bol často chorý, nechodil dlho do školy, pracoval už ako dieťa,
- Maria – chudoba, menej možností pre dievčatá,
- Malala – zákaz chodiť do školy, násilie.

Ak žiaci odpovedajú jedným slovom, pomôžte doplňujúcou otázkou: „Prečo to bolo ťažké?“

● **Účel:** Pomôcť žiakom pochopiť, že problémy a prekážky sú prirodzenou súčasťou života a nemusia brániť dobrým skutkom ani úspechu. Nemusia človeka zastaviť, ale môžu ho posilniť.

Úloha 3: Priradiť k portrétom osobností dobré charakteristiky, ktoré ich vystihujú.

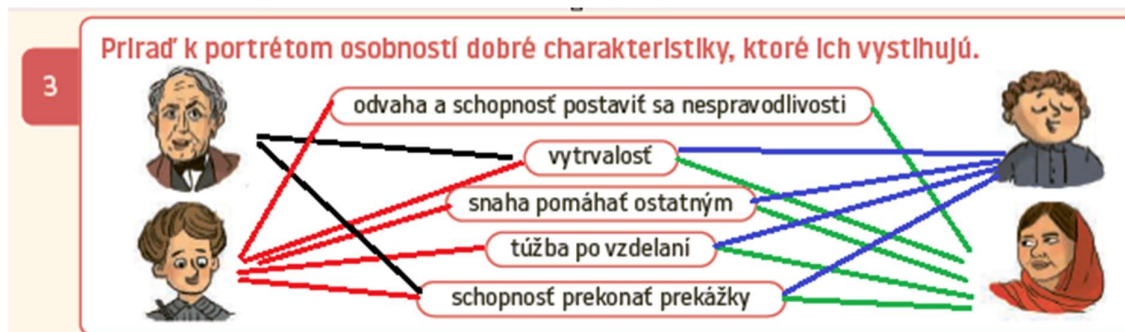
Upozornite žiakov, že úloha **nemá len jedno správne riešenie**.

Dôležité je, aby vedeli svoj výber **zdôvodniť príbehom alebo obrázkom**.

Zdôraznite, že vlastnosti ako vytrvalosť, odvaha či snaha pomáhať sa dajú **rozvíjať**.

Postavy spája najviac vytrvalosť a schopnosť prekonávať prekážky.

Ako sme spomenuli, úloha nemá jedno riešenie, záleží od interpretácie žiakov. Napr.:



...niekto môže namietajú, že aj Edison vynálezmi chcel pomáhať ostatným, prípadne, že Braille sa tiež postavil nespravodlivosti (nie je spravodlivé, že ako dieťa prišiel o zrak). Takáto diskusia môže byť zaujímavá, je vhodné podporiť ju a zdôrazniť aj to, že na niektoré otázky (úlohy) nie je vždy jediná správna odpoveď.

- Podporujte diskusiu medzi žiakmi:
 - Prečo si myslíš, že je táto vlastnosť dôležitá?
 - Súhlasíš so spolužiakom/čkou? Prečo áno/nie?

● **Účel:** Rozvíjať schopnosť pomenovať pozitívne vlastnosti a spájať správanie s hodnotami.

Úloha 4: Máš aj ty niektorú alebo niektoré z týchto charakterových čŕt?

Označ značkou vetu, ktorá popisuje črtu, ktorú:

- máš aj ty,
- alebo by si ju v budúcnosti chcel mať.

Pripomente, že nejde o porovnávanie so slávnymi osobnosťami, ale o **premýšľanie o sebe**.

Ak žiaci odpovedajú všeobecne („byť dobrý“), pomôžte otázkami:

- Ako presne?
- Kedy sa ti to už podarilo?
- Komu by to mohlo pomôcť?

Povzbudzujte žiakov, aby označili aj vlastnosti, ktoré **by chceli mať v budúcnosti** – nejde o hodnotenie, ale o cieľ.

Zdôraznite, že nikto nemusí mať všetky vlastnosti a niektoré sa ešte len učíme.

Nevyžadujte verejné zdieľanie, ak nechcú.

✦ **Tip:** Môžete sa žiakov spýtať aj na inú vlastnosť, ktorá spájala osobnosti z príbehov – *zvedavosť*. Čo to, podľa žiakov znamená, ak je niekto zvedavý? Prečo je dobré, ak sú deti zvedavé? (ak sa veľa pýtame, viac sa dozvieme, viac a rýchlejšie sa tak učíme). Kedy môže zvedavosť škodiť? (napr. ak narúšame niekoho súkromie).

● **Účel:** Podporiť sebaopoznanie a uvedomenie si vlastných silných stránok a cieľov.

Diskusia (nie je formálne súčasťou učebnice)

- Čím boli títo ľudia výnimoční?
→ nevzdali sa, chceli sa učiť, pomáhali druhým, bojovali proti nespravodlivosti.
- Čo mali spoločné, aj keď žili v inej dobe?
→ vytrvalosť, odvahu, túžbu zlepšiť svet.
- Prečo je dôležité vzdelanie (a vytrvalosť)?
→ pomáha nám porozumieť svetu, nájsť riešenia a nevzdať sa pri problémoch.

Reflexia a metakognícia

• Ako som zistil/a, čo mali všetky osobnosti spoločné?

→ Učí žiaka hľadať podobnosti a zovšeobecňovať; očakávame pomenovanie spoločných črt (vytrvalosť, snaha učiť sa, odvaha).

• Čo som sa naučil/a o tom, že ľudia majú v živote prekážky?

→ Rozvíja empatiu a realistický pohľad na život; očakávame uvedomenie, že prekážky má každý.

• V čom sa moje odpovede líšili od odpovedí spolužiakov?

→ Podporuje rešpekt k rôznym názorom; očakávame jednoduché porovnanie (vybrali iný príbeh, inú vlastnosť).

• Čo znamená „meniť svet“ v malých krokoch?

→ Rozvíja realistické občianske myslenie; očakávame pochopenie, že zmena nemusí byť veľká ani viesť k sláve.

Ktorá vlastnosť je podľa mňa najdôležitejšia pre zmenu sveta k lepšiemu? Prečo?

→ Rozvíja hodnotové myslenie a argumentáciu.

26 | MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Zoznamovanie sa s reálnymi alebo zobrazenými príbehmi prosociálnych a morálnych hrdinov.	vytvoriť predstavu o hrdinskom alebo morálnom vzore v konaní postáv rozličných príbehov,	7. cieľ: Identifikovať morálne dobro v konaní druhých a vo vlastnom konaní.
Diskusia o vlastných vzoroch.	oceniť dobré vlastnosti a schopnosti druhých a akceptovať, že vlastnosti a schopnosti je možné rozvíjať,	
Posilňovanie odvahy hovoriť pravdu aj napriek nepríjemným dôsledkom. / Spoznávanie vybraných biblických a archetypálnych príbehov.	vytvoriť predstavu o hrdinskom alebo morálnom vzore v konaní postáv rozličných príbehov,	
Rozpoznávanie dôsledkov pravdovravnosti a klamstva na život.	identifikovanie posolstva týchto príbehov a vzorov pre život človeka a spoločnosti.	
Pojmy: česťnosť a pravdovravnosť, odvaha, hrdinstvo, dobré činy, dobré vlastnosti.		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je, aby žiaci spoznali Milana Rastislava Štefánika ako významnú osobnosť slovenských dejín a pochopili, že jeho životný príbeh je príkladom odvahy, vytrvalosti, vzdelanosti a služby druhým, z ktorého sa môžu učiť aj dnes.

Poznámka: Je možné, že žiaci nebudú poznať pojem Československo. Môžete im stručne vysvetliť, že to bol štát, ktorý existoval od roku 1918 do konca roku 1992 (okrem obdobia 2. sv. vojny). Prvých 20 rokov do nej patrila aj Zakarpatská Ukrajina (Podkarpatská Rus), mapu vidieť na obrázku č. 5. Bez Československa by pravdepodobne nevzniklo ani dnešné Slovensko. 1.1.1993 sa Československo rozdelilo na Česko a Slovensko, dve krajiny.

Didaktické odporúčania:

- Pracujte s príbehom ako so *životnou cestou*, nie ako so zoznamom faktov.
- Nepreťažujte žiakov dátumami – dôležitejší je zmysel a hodnoty.
- Zdôrazňujte, že Štefánik nebol „dokonalý“, ale vytrvalý a aktívny človek.
- Umožnite žiakom prepájať minulosť so súčasnosťou (vzory dnes).

Úvod: Môžete začať krátkou otázkou pre žiakov:

„Poznáte niekoho, kto niečo dokázal pre iných ľudí alebo pre svoju krajinu?“

Nadviažte, že dnes sa zoznámia s človekom, ktorý takto pomohol Slovensku.

Úloha 1:

1
Doplň chýbajúce slová do viet:

M. R. Štefánik sa narodil v roku v obci .

Povoláním bol , a .

Pomohol vytvoriť štát, ktorý sa volal .

Pred vyplňovaním si so žiakmi spoločne zopakujte príbeh.

Upozornite, že odpovede sú priamo v texte alebo obrázkoch.

Pomáhajte otázkami: „Kde sa narodil?“ „Čím všetkým bol?“

● **Účel:** Upevniť základné fakty o osobnosti a rozvíjať porozumenie textu prostredníctvom práce s vetou.

✦ **Tip:** Ak žiaci nevedia odpoveď, nasmerujte ich späť k obrázkom – ide o prácu s informáciou, nie o pamäťový test.

■ **Úloha 2:** Po M. R. Štefánikovi sú pomenované ulice, námestia aj školy.

Zisti a zapíš, po ktorých významných osobnostiach sú pomenované ulice alebo námestia v tvojej obci alebo v okolí.

Ak žiaci nepoznajú žiadne príklady, je to v poriadku. Úlohu berte ako objavovanie, nie skúšanie. Môžete spomenúť mená známych osobností (Štúr, Hviezdoslav, Svätopluk, Hodža...).

● **Účel:** Prepojiť učivo s miestnym prostredím a uvedomiť si, že dejiny sú prítomné v našom okolí.

✦ **Tip:** môžete pracovať spoločne – názvy ulíc v meste, názov školy, pamätníky. Ideálne aj s mapou cez projektor (s pomocou mapy.com, Google maps a pod.)

■ **Úloha 3:**

Niektorí ľudia sú pre nás **vzormi** – inšpirujú nás svojim správaním, odvahou alebo tým, ako pomáhajú iným.

Kto môže byť vzorom? Napríklad:

- rodičia, starí rodičia, učitelia;
- vedci, umelci, športovci;
- ľudia, ktorí robia dobré skutky.

Napiš, kto je tvojim vzorom.

Čo sa od nich môžeš naučiť?

- byť čestný a spravodlivý;
- byť pracovitý a vytrvalý;
- byť odvážny;
- pomáhať druhým.

Môj vzor:

Čo sa od neho alebo od nej môžem naučiť?

Zdôraznite, že vzor nemusí byť slávny a môže to byť aj niekto blízky.

✦ **Tip:** Ak žiaci odpovedajú všeobecne („byť dobrý“), pomôžte im otázkami:

- „Ako presne?“
- „Kedy sa ti to už podarilo?“
- „Komu by to mohlo pomôcť?“

Cieľom nie je „správna odpoveď“, ale premýšľanie o vlastnom správaní a jeho vplyve na druhých.

● **Účel:** Podporiť hodnotové myslenie a schopnosť hľadať pozitívne vzory v reálnom živote.

Diskusia:

1. **Ako sa môžeš stať vzorom pre svojich kamarátov, spolužiakov alebo mladších súrodencov?**

Očakávané odpovede žiakov:

- správať sa slušne a férovo,
- pomáhať mladším alebo slabším,
- dodržiavať pravidlá aj vtedy, keď sa nikto nepozera,
- nevysmievať sa iným, zastanem sa kamaráta,
- snažím sa a nevzdávam sa, aj keď sa mi niečo nedarí.

2. **Čím ich môžeš inšpirovať, čo sa môžu od teba naučiť?**

- že sa oplatí snažiť a nevzdávať sa,
- že je dobré byť úprimný a čestný,
- že pomáhať druhým má zmysel,
- že je dôležité správať sa slušne a rešpektovať iných.

Reflexia a metakognícia

- **Čo mi na príbehu M. R. Štefánika utkveto najviac v pamäti?**
→ Učí uvedomiť si, čo žiaka oslovilo; očakávame osobnú reakciu, nie fakt.
- **Ktorú jeho vlastnosť by som chcel/a mať aj ja? Prečo?**
→ Rozvíja sebapoznanie a hodnotové smerovanie.
- **Ako som zistil/a, že niekto môže byť vzorom?**
→ Vedie k premýšľaniu nad správaním a skutkami človeka, nie nad tým, či je daný človek slávny.
- **Ako môžem byť ja vzorom pre iných?**
→ Prepája učenie s reálnym správaním v triede a doma.

28|ČO SME SA UŽ NAUČILI?

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Osvojovanie si návykov smerujúcich k šetrnému zaobchádzaniu so svojimi zdrojmi, prírodnými zdrojmi a životným prostredím (predchádzanie vzniku odpadu a jeho separovanie, šetrenie spotreby vody a elektrickej energie.	podieľať sa na uskutočnení opatrenia na zlepšenie života v triede a škole,	10. cieľ: Zapájať sa do prospešnej aktivity na úrovni triedy a školy.
	uplatňovať šetrný vzťah k prírodným zdrojom a životnému prostrediu vo svojom okolí,	4. cieľ: Rozlišovať a skúmať vzťahy medzi prírodným prostredím a činnosťou človeka na lokálnej úrovni, rozumieť potrebe starostlivosti o životné prostredie na príkladoch z miestnej krajiny.
Odhad, zistenie a porovnanie cien vybraných tovarov a služieb.	posúdiť vlastné možnosti kúpy vybraného tovaru a služby,	8. cieľ: Chápať zmysel a význam pravidiel, práv a povinností vo svojom živote i v spoľužití s inými.
Zoznamovanie sa s reálnymi alebo zobrazenými príbehmi prosociálnych a morálnych hrdinov.	vytvoriť predstavu o hrdinskom alebo morálnom vzore v konaní postáv rozličných príbehov.	7. cieľ: Identifikovať morálne dobro v konaní druhých a vo vlastnom konaní.
Pojmy: prírodné a umelé prostredie, peniaze, dobré vlastnosti		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je upevniť poznatky o ochrane životného prostredia, triedení odpadu, osobnej zodpovednosti, finančnom rozhodovaní. Teda ako správne nakladať s odpadom, čo znamená mať vzor a ako sa rozhodovať výhodne pri nákupe. Okrem toho sa žiaci naučia, čo je čierna skládka a aké problémy môže spôsobovať. Lekcia spája environmentálne, etické aj praktické kompetencie do jedného celku.

Úloha 1:

A) Čo na nej (fotografii) vidíš? Vymenuj veci, ktoré tam **nepatria**.

→ plasty, starý nábytok, elektro odpad, obaly, pneumatiky, kovový odpad a .i.

B) Prečo je to problém pre prírodu a ľudí?

→ znečistenie pôdy, podzemných vôd ale aj vzduchu, nebezpečné pre zvieratá aj pre ľudí, kazí vzhľad krajiny...

C) Ako môžeme zabrániť vzniku takýchto čiernych skládok v prírode?

- triediť odpad,
- využívať zberné dvory,
- nahlásiť čiernu skládku,
- nevhadzovať odpad do prírody.

Pri hľadaní riešení prijímajte aj jednoduché odpovede (netreba hádzať odpad, triediť...)

● **Účel:** Upevniť pochopenie dôsledkov nezodpovedného správania človeka k prírode. Prepojiť tému odpadu, ochrany prírody a osobnej zodpovednosti.

■ **Úloha 2:** Napíš, čo to znamená odpad **triediť** alebo **separovať**:

Pripomeňte rozdiel:

- **triedenie** = rozdeľovanie odpadu (do správnych nádob na odpad),
- **recyklácia** = spracovanie vytriedeného odpadu na nové veci.

Nevyžadujte odborné definície – stačí, ak žiak vie „kam to patrí“ a „prečo to robíme“.

Možné odpovede:

- oddeľovať papier, plast, sklo, bioodpad,
- hádzať odpad do správnych kontajnerov,
- aby sa mohol znovu použiť alebo spracovať.

Čo znamená odpad recyklovať?

Možné odpovede:

- vyrobiť z odpadu nové predmety,
- dať odpadu nový život,
- šetriť prírodné zdroje.

● **Účel:** Overiť porozumenie základných environmentálnych pojmov. Overiť, či žiak chápe zmysel triedenia.

■ **Úloha 3:** Kto je tvoj vzor? Čo sa ti na ňom alebo na nej páči? Prečo by si chcel byť ako on alebo ona?

Pri tejto úlohe môžete zvoliť buď spôsob práce v tzv. hniezde (žiaci si otočia stoličky k sebe a pracujú v trojiciach alebo štvoriciach). Alebo im umožníte voľne sa pohybovať v triede, čo však môže spôsobiť chaos, najmä ak na takýto spôsob práce nie sú zvyknutí.

Podporte rôznorodosť odpovedí (rodič, spolužiak, športovec...).

Možné odpovede:

- rodič, starý rodič, učiteľ, športovec, známa osobnosť,
- je spravodlivý, pracovitý, pomáha iným, nevzdáva sa...

Rozhovor so spolužiakmi – tabuľka

Očakávame, že žiaci pochopia, že:

- rôzni ľudia majú rôzne vzory,
- vzorom nie je len slávna osoba,
- dôležité sú vlastnosti a správanie.

● **Účel:** Rozvíjať morálne myslenie a schopnosť pomenovať pozitívne vlastnosti.

■ **Úloha 4:** Prečo sa stal **Milan Rastislav Štefánik** vzorom pre mnohých ľudí na Slovensku?

Nejde o presné fakty, ale o dôvody, prečo je považovaný za vzor. Pomôžte otázkami: „Čo dobré urobil? “Aké vlastnosti mal?“

Možné odpovede:

- bol odvážny a vytrvalý,
- pomohol vzniku štátu (Československo, bez ktorého by nevzniklo ani dnešné Slovensko),
- vzdelával sa a nevzdal sa,
- pracoval pre dobro iných.

● **Účel:** Prepojiť historickú osobnosť s témou vzory a hodnoty.

Úloha 5: V obchode predávajú tri rôzne balenia čokolády Filipa. Každé má inú váhu a cenu.

Podobný typ úlohy, ako bola úloha 3 na str. 11.

Veďte žiakov krok za krokom: váha → cena → prepočet na 100 g.

Vypočítaj, kúpa ktorej čokolády je najvýhodnejšia – teda ktorá má najnižšiu cenu za 100 g.

	váha v gramoch	cena v EUR za 100 g
(A)	50	2 EUR
(B)	100	1,30 EUR
(C)	200	1,50 EUR

Najvýhodnejšie je balenie: **B** (napíš A, B alebo C)

● **Účel:** Upevniť schopnosť porovnávať jednotkovú cenu a premýšľať o spotrebe.

30 | POČASIE A PODNEBIE

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Pozorovanie počasia a jeho vplyvu na prírodu a ľudí počas dňa a roka spojené s grafickým zaznamenávaním oblačnosti a jednoduchým zápisom nameraných hodnôt teploty vzduchu.	opísať vplyv počasia na krajinu a život ľudí v priebehu dňa a roka,	4. cieľ: Rozlišovať a skúmať vzťahy medzi prírodným prostredím a činnosťou človeka na lokálnej úrovni, rozumieť potrebe starostlivosti o životné prostredie na príkladoch z miestnej krajiny.
	uplatňovať šetrný vzťah k prírodným zdrojom a životnému prostrediu vo svojom okolí,	
	rozpoznať vzájomné vzťahy medzi človekom a krajinou na príkladoch z miestnej krajiny,	
	prezentovať výsledky svojej práce krátkym slovným opisom a v podobe nákresu, plagátu alebo modelu.	2. cieľ: S pomocou učiteľa využívať základné metódy získavania, analýzy a interpretácie informácií, osvojiť si základy spolupráce v skupine.
Pojmy: počasie		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je, aby žiaci pochopili rozdiel medzi počasím a podnebím, vedeli pracovať so symbolmi počasia, čítať jednoduchú predpoveď a zapisovať pozorovanie počasia. Uvedomujú si, že počasie sa mení z dňa na deň, kým podnebie sa mení dlhodobo.

Didaktické odporúčania:

- Vychádzajte z aktuálneho počasia a osobnej skúsenosti žiakov.
- Jasne odlišujte pojmy: počasie = teraz/dnes, podnebie = dlhý čas.
- Pomáhajte žiakom pri čítaní teplomera (stupnica, najvyššia denná teplota).
- Nezaťažujte detailmi o klíme – postačí jednoduché, vecné vysvetlenie.

Úloha 1: Prečítaj si rozhovor Lujzy a Ota hore. Podľa ich rozhovoru zaznač červenou farbou do teplomerov, aká bude najvyššia teplota v pondelok, utorok, v stredu a vo štvrtok:

So žiakmi sa uistite, že rozumejú:

- rozdielu medzi jednotlivými dňami,
- tomu, že ide o **najvyššiu dennú teplotu**.

Pri práci s teplomerom žiakom ukážte, kde je stupnica. Nevadí, ak sa deti netrafia presne – ide o **porozumenie, nie presnosť**.

Správne riešenie:

- pondelok – 31 °C
- utorok – 22 °C
- streda – 24 °C
- štvrtok – 26 °C

Tip: Žiakov sa môžete spýtať, v ktorý mesiac bývajú takéto teploty – pravdepodobne od konca mája do polovice septembra, kedy denné teploty môžu prekročiť 30 stupňov.

Účel: Precvičiť prácu a číselnou informáciou a jej znázornenie na teplomeroch.

Úloha 2:

Na znázornenie počasia sa používajú symboly alebo značky.
Čiarou spoj symbol so správnym typom počasia.

dážď	sneženie	polooblačno	oblačno	búrky	snežno
					

Symboly predpovede počasia sa môžu v jednotlivých zdrojoch mierne líšiť.

Žiakom pripomeňte, že symboly nahrádzajú dlhé slová,

Účel: Upevniť porozumenie základných symbolov počasia.

Úloha 3:

7-dňová predpoveď počasia

Lučenec Nedeľa / 21.6.2026

25°C 

Rýchlosť vetra: 23 km/h
Východ slnka: 4:40
Západ slnka: 20:46

pondelok	utorok	streda	štvrtok	piatok	sobota	nedeľa
31/19 	22/16 	24/15 	26/12 	22/14 	25/16 	26/15 

Podľa predpovede počasia urči:

1. V ktorý deň by mala byť búrka? V .
2. Ktorý deň má najlepšiu predpoveď počasia na návštevu kúpaliska? .
3. V ktorý deň bude v noci najchladnejšie? Vo .
4. V ktoré dni bude najnižšia denná teplota? V a v .

Otázky riešte spoločne krok po kroku:

- najprv treba nájsť deň,
- potom symbol,
- až nakoniec odpoveď.

Poznámka: niekto môže namietat, že 31 stupňov je príliš horúco na návštevu kúpaliska a uprednostňuje napr. nedeľu, kedy je slnečno a príjemných 26 stupňov. Prípadne, že nedeľa je vhodnejší deň na návštevu kúpaliska ako pondelok. Takto zdôvodnená argumentácia je tiež v poriadku.

● **Účel:** Rozvíjať schopnosť vyhľadávať informácie a porovnávať údaje v infografike predpovede počasia.

 **Úloha 4:** Doma alebo v škole pozoruj v najbližších dňoch počasie. Zapiš **deň a čas merania**, nameranú **teplotu** a nakresli aj **symbol počasia** v čase merania – pomôž si obrázkami z úlohy č. 2.

Úlohu môžete využiť ako školský (triedny) projekt, kedy budete do infografiky zaznačovať aktuálnu vonkajšiu teplotu.

Je možné, že mnohí žiaci nemajú možnosť merať teplotu doma, takým môžete dať možnosť práve merania teploty v škole.

● **Účel:** Prepojiť učivo s reálnym pozorovaním a vlastnou skúsenosťou.

✦ **Tip:** Žiakom je vhodné vysvetliť, že teplota sa meria v tieni. Ak necháme teplomer na priamom slnku, môže ukázať nereálne teploty.

Diskusia:

- 1. Prečo je potrebné sledovať predpoveď počasia?**
→ aby sme sa vedeli správne obliecť, plánovať deň, chrániť svoje zdravie a bezpečnosť. Mnohí ľudia potrebujú poznať predpoveď kvôli svojej práci (napr. poľnohospodári či ľudia pracujúci vonku).
- 2. Komu alebo čomu pomáha, keď prší? Kedy to, naopak, môže spôsobovať škody?**
→ pomáha prírode (bez vlhky by nerástli rastliny a vodu potrebujú všetky živočíchy aj človek), škodí pri silných búrkach, kedy môže spôsobiť veľké škody alebo aj ohroziť život.
- 3. Poznáš pojem globálne otepľovanie? Čo znamená?**
→ je to dlhodobé zvyšovanie teploty Zeme. Spôsobujú ho najmä plyny vznikajúce ľudskou činnosťou. Tie zadržiavajú teplo v ovzduší a vedú k častejším horúčavám, topeniu ľadu, zmenám počasia a otepľovaniu na celej Zemi.

Reflexia a metakognícia

- **Ako som zistil/a, ktoré informácie patria k sebe (deň, teplota, symbol)?**
→ Žiak premýšľa, čo údaj vyjadruje a ako spolu súvisia.
- **Pri čom som sa pomýlil/a prečo?**
→ Napr. pomýlil som si deň, zle som odčítal teplotu, vybral som nesprávny symbol.
- **Ako by som to nabudúce urobil/a lepšie?**
→ Pozrel by som si údaje pomalšie, porovnal by som ich, ešte raz skontroloval.
- **Ako môžem tento postup použiť mimo školy?**
→ Pri plánovaní výletu, oblečenia na ďalší deň, športu vonku alebo dovolenky.

32 | NA CESTÁCH – BLÍZKO AJ ĎALEKO

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Identifikovanie dôvodu (za prácou, vzdelaním, službami, oddychom, poznaním, priateľmi), cieľa (blízka obec, okresné mesto, krajské mesto, zahraničie) a pravidelnosti (denne, týždenne, mesačne, ročne) cestovania ľudí vo svojej rodine a v rodinách spolužiakov.	opísať kam, ako a prečo cestujú ľudia z rodiny alebo blízkeho okolia	3. cieľ: Identifikovať zmeny v čase a priestore vo svojom okolí.
Pojmy: cestovanie, doprava, mesto a vidiek, spôsob života, vzdialenosť		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je, aby žiaci premýšľali o cestovaní v bežnom živote, porovnávali rôzne dopravné prostriedky, uvedomili si ich výhody a nevýhody a učili sa čítať jednoduché cestovné informácie (lístky, cestovný poriadok MHD). Žiaci si uvedomujú, že výber dopravy závisí od vzdialenosti, času, ceny a situácie. Úlohy nie sú jednoduché, najväčšou výzvou bude zrejme úloha č. 4.

Didaktické odporúčania:

- Vychádzajte zo skúseností žiakov (cesta do školy, k starým rodičom, na výlet).
- Nehodnoťte odpovede ako „správne/nesprávne“, ale vedte žiakov k zdôvodňovaniu.
- Podporujte porovnávanie: rýchlosť, pohodlie, cena, bezpečnosť, vplyv na prírodu.
- Pri práci s cestovným poriadkom postupujte krok za krokom (zastávka, čas, smer).
- Kľúčové je tempo. Radšej menej úloh pochopených do hĺbky, než všetko rýchlo.

Úloha 1: Napíš, aké sú podľa teba **výhody a nevýhody** cestovania zo Slovenska do Chorvátska týmito dopravnými prostriedkami: nočným vlakom, autom, lietadlom

Zdôraznite, že neexistuje „najlepší“ spôsob dopravy, každý má výhody aj nevýhody podľa situácie.

Ak žiak uvedie „nesprávnu“ nevýhodu, neopravujte ho/ju hneď – pýtajte sa prečo si to myslí.

• Nočným vlakom

Výhody: pohodlie, možnosť spať, menej únavy z jazdy, ekologickejšie, počas cesty si môžeme čítať, hrať sa a dokonca sa prejsť po vlaku, zrejme budeme mať zaujímavejšie výhľady ako pri ceste autom.

Nevýhody: dlhší čas cesty, nutnosť prispôbiť sa cestovnému poriadku, možno aj vyššia cena ako pri jazde autom (pri viacerých členoch domácnosti alebo ceste do zahraničia).

• Autom

Výhody: sloboda pohybu, zastávky podľa potreby, zmestí sa tam veľa batožiny, prídeme rovno na mieste – nemusíme nikde prestupovať alebo chodiť peši.

Nevýhody: únava vodiča, zápchy, nižšia bezpečnosť ako pri cestovaní vlakom, vyššie náklady na palivo a diaľničné alebo mýtné poplatky.

• Lietadlom

Výhody: veľmi rýchla cesta, vyššia bezpečnosť ako pri jazde autom.

Nevýhody: vyššia cena, presuny na letisko (kde musíme byť dlho vopred) a tiež z letiska, obmedzenia batožiny.

Účel: Rozvíjať porovnávanie a uvažovanie nad dôsledkami výberu dopravy.

Tip: Ak máte čas, môžete ponúknuť žiakom aj porovnanie ceny letenky alebo lístku na vlak.

Úloha 2: Ako často cestuješ na tieto miesta? Označ ✓niektorú z možností:

	Každý pracovný deň	Niekoľkokrát do týždňa	Párkrát do mesiaca	Párkrát za rok	Raz ročne	Nikdy
Do školy	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Na krúžky či tréningy	☐	☐	☐	☐	☐	☐
K starým rodičom	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Na výlety do prírody	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Na prázdniny	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Na Mesiac	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Porovnaj svoje záznamy so spolužiakmi a spolužiačkami. V čom sa líšia?						

Vysvetlite pojem *pracovný deň*, ak je potrebné, vráťte sa aj k vysvetleniu pojmom *týždeň*, *mesiac*, *rok*.

Zdôraznite, že odpovede sa môžu líšiť, čo je v poriadku.

Využite úlohu na tiché sebaopozorovanie, nie na porovnávanie či dokonca súťaženie „kto cestuje viac“.

● **Účel:** Uvedomiť si, že cestovanie je bežnou súčasťou každodenného života a že každý má iné zvyky. Práca s frekvenciou a časom.

Úloha 3:

Najprv si spolu pozrite **každý lístok** – čo na ňom vidíme (čas, dátum, miesto/a, cenu, názov spoločnosti, symbol).

Pomôžte žiakom rozlíšiť:

- mestskú dopravu a cestovanie medzi mestami,
- vnútroštátnu a medzinárodnú cestu.

Pri označovaní K, D, M postupujte krok po kroku, nahlas čítajte zadanie.

Pri tejto úlohe je vhodné pracovať s atlasom alebo mapou Slovenska. Väčšinou je na nej znázornené aj mesto Viedeň a letisko Schwechat, ktoré leží medzi Viedňou a Bratislavou. Je tiež vhodné **zvoliť prácu v dvojiciach alebo skupinách**.

Žiaci môžu argumentovať, že nemajú ako vedieť, ktorá je najdlhšia alebo najkratšia cesta/vzdialenosť. Neučili sa to a v učebnici táto informácia chýba. Práve preto by si mali ešte raz pozrieť všetky informácie z lístkov a podľa toho na riešenie prísť (vydedukovať).

Môžete im pomôcť tým, že sa žiakov spýtate, kde leží mesto Viedeň (po anglicky Vienna). Ak nikto nebude vedieť, povedzte im, že je to hlavné mesto Rakúska a nachádza sa pri ňom veľké medzinárodné letisko. Je dosť možné, že aspoň jeden žiak alebo žiačka už cez toto letisko leteli. Od Bratislavy je mesto vzdialené len asi 60 kilometrov. Istanbul je najväčšie mesto Turecka.

Je zrejmé, že autobus hromadnej dopravy bude pravdepodobne prekonávať najkratšiu cestu (aj z dôvodu jednoznačne najnižšej ceny). A že cesta lietadlom bude prekonávať najdlhšiu vzdialenosť.

3 Otova mama cestovala na služobnú cestu. Cestovala štyrmi dopravnými prostriedkami.

Priradiť ku každému lístku správny popis dopravného prostriedku:

A autobus medzi mestami v rôznych krajinách B lietadlo C autobus mestskej hromadnej dopravy D vlak

D BOARDING PASS M Slovenská autobusová doprava K CESTOVNÝ LÍSTOK

Ktorá cesta bola vzdialenosťou najkratšia? Označ tento lístok písmenom K.
 Ktorá bola najdlhšia, teda prekonal počas nej najviac kilometrov? Označ tento lístok písmenom D.
 Ktoré dve boli medzinárodné cesty, čiže cestovali z jedného štátu do druhého? Označ ich písmenom M.

Poznámka: písmená K, D, a M znamenajú krátka, dlhá, medzinárodná a nemajú žiaden iný zmysel.

● **Účel:** Interpretačná úloha, kde sa žiaci naučia čítať základné informácie z lístkov a rozlišovať druhy dopravy (orientácia v reálnych dokumentoch).

Úloha 4:

4 Pozorne si pozri cestovný poriadok MHD (mestská hromadná doprava) a doplň správne odpovede:

Zo zastávky Madridská

A sa deviatu zastávka nazýva Mier a cesta tam trvá 13 minút.

B ide prvý autobus o 5:08 a posledný o 18:08. (Doplň správne časy.)

C nepremáva autobus č. 18 v čase medzi 8:28 a 13:08. A potom medzi 18:08 a 5:08.

D Autobus premáva len cez pracovné dni. Čiže nepremáva v sobotu a v nedeľu a tiež počas štátnych sviatkov.

18 Madridská Nová nemocnica

min	Zastávka	Pracovné dni
5	Aténska	hod min
6	Bruselská	08 28 48 58
7	Berlínska	08 18 28 38
8	Hanojská	08 28
9	Belehradská	
10	Sofijská	
11	Tesco, Džungľa	
12	Pri hati	08 28 48
13	Mier	08 28 48
14	Okresný úrad	08 28 48
15	Botanická záhrada	08 38
16	Obchodná akadémia	08 38
17	Amfiteáter	08
18	Nová nemocnica	

Vyššie je reálny cestovný poriadok košickej MHD. Cestovný poriadok je pre žiakov náročný, veďte ich pomaly. Najprv si vysvetlite čo je zastávka, čo znamená „premáva“ a „nepremáva“.

Pomôžte im čítať tabuľku:

- zhora nadol,
- po riadkoch, nie naraz.

Ak máte čas, ďalšie cestovné poriadky im môžete ukázať napr. zo stránky imhd.sk.

Motivujte žiakov, aby si pozreli cestovné poriadky autobusov, ktorými cestujú alebo v na zastávkách blízko ich bydliska.

● **Účel:** Aplikčná úloha s autentickým materiálom rozvíja orientáciu v časových údajoch a praktické čítanie informácií. Príprava na samostatný pohyb v meste.

Diskusia:

1. **Čo všetko je potrebné pripraviť pred dlhšou cestou, napríklad do zahraničia?**
→ doklady (občiansky preukaz/pas), lístky, peniaze (platobné karty), oblečenie podľa počasia, jedlo, pitie, lieky, plán cesty. Pri deťoch aj hry alebo knižku na cestu.
2. **Ako cestujú tvoji rodičia do práce? Myslíš, že by niekedy mohli použiť iný spôsob dopravy? Ak áno, aký?**
→ niekto chodí autom kvôli vzdialenosti alebo času, iný autobusom či vlakom. Iný spôsob by bol možný, ak by bol rýchly, bezpečný a dostupný (napr. bicykel, vlak, autobus, MHD, niekedy možno pešo).

Reflexia a metakognícia

- **Čo bola dnes hlavná myšlienka lekcie?**
→ Žiak sa učí zhrnúť podstatu, nie detaily.
- **Kedy sa mi tieto vedomosti zídu najbližšie?**
→ cesta na krúžok, výlet, prázdniny.
- **Je vždy dobré vybrať si najpohodlnejší spôsob?**
→ Rozvíja kritické myslenie primerané veku.

34 | AKÉ DOPRAVNÉ PROSTRIEDKY SÚ NAJLEPŠIE?

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Porovnávanie vhodnosti jednotlivých druhov dopravy v obci spojené s posúdením ich vplyvu na životné prostredie.	opísať kam, ako a prečo cestujú ľudia z rodiny alebo blízkeho okolia,	3. cieľ: Identifikovať zmeny v čase a priestore vo svojom okolí.
	uplatňovať šetrný vzťah k prírodným zdrojom a životnému prostrediu vo svojom okolí,	4. cieľ: Rozlišovať a skúmať vzťahy medzi prírodným prostredím a činnosťou človeka na lokálnej úrovni, rozumieť potrebe starostlivosti o životné prostredie na príkladoch z miestnej krajiny.
	prezentovať výsledky svojej práce krátkym slovným opisom a v podobe nákresu, plagátu alebo modelu.	2. cieľ: S pomocou učiteľa využívať základné metódy získavania, analýzy a interpretácie informácií, osvojiť si základy spolupráce v skupine.
Pojmy: cestovanie, doprava, vzdialenosť		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je, aby žiaci porovnávali rôzne druhy dopravy z hľadiska zdravia, bezpečnosti, rýchlosti a vplyvu na životné prostredie. Učia sa vyberať vhodný spôsob dopravy podľa situácie a uvedomujú si, že každá voľba má dôsledky.

Didaktické odporúčania:

- Pracujte s konkrétnymi situáciami zo života žiakov.
- Prijímajte rôzne odpovede, ak sú logicky zdôvodnené.
- Zdôrazňujte, že „najlepšia doprava“ závisí od vzdialenosti a cieľa.
- Prepájajte dopravu so zdravím a ochranou prostredia.

Úloha 1: Nakresli, aký dopravný prostriedok by si použil na výlet:

A) Ku kamarátom do vedľajšej ulice – zrejme chôdzou, možno bicyklom.

B) Po lesnej ceste k jazeru za obcou – zrejme na bicykli, možno pešo.

C) Spolu s rodinou k starým rodičom do vzdialenejšieho mesta – autom, alternatívne vlakom alebo autobusom.

D) Na spoločný školský výlet do Bratislavy alebo do Košíc – najpohodlnejšie vlakom, alternatívne autobusom.

E) Na cestu do Ameriky – lietadlom, dnes sa už inak na veľké vzdialenosti cez oceán necestuje.

Rovnaký cieľ môže mať aj v tomto prípade rôzne správne riešenia.

● **Účel:** Učiť žiakov vyberať dopravu podľa miesta a vzdialenosti v situačnej rozhodovacej úlohe.

Úloha 2: Zakrúžkuj päť druhov dopravy, ktoré podľa teba znečisťujú životné prostredie najmenej.

Najprv si so žiakmi pomenujte všetky druhy dopravy na obrázku. Vysvetlite pojem „znečisťovať“ na jednoduchých príkladoch (dym, hluk). Ak sa názory líšia, nechajte deti odôvodniť svoj výber.

Nehodnoťte „správnosť“, ale spôsob uvažovania.

Možné odpovede:

→ chôdza (beh), bicykel, električka, vlak, autobus

● **Účel:** Uvedomiť si, že niektoré druhy dopravy sú šetrnejšie k životnému prostrediu (prírode).

Úloha 3: Pre každý spôsob dopravy zaznač, či ho považuješ za zdravý, bezpečný a rýchly. Ak áno, zaznač do daného políčka ✓. Ak nie, použi ✗.

• Zdravý: Je dobrý pre tvoje telo a zdravie.

• Bezpečný: Nehrozí pri ňom, že sa zraníš alebo sa ti niečo zlé.

Pred vyplňovaním tabuľky si spoločne vysvetlite pojmy:

- zdravý (pohyb),
- bezpečný (riziko úrazu),
- rýchly (čas).

Zdôraznite, že jeden dopravný prostriedok nemusí spĺňať všetko naraz,

Možné riešenia (orientačné):

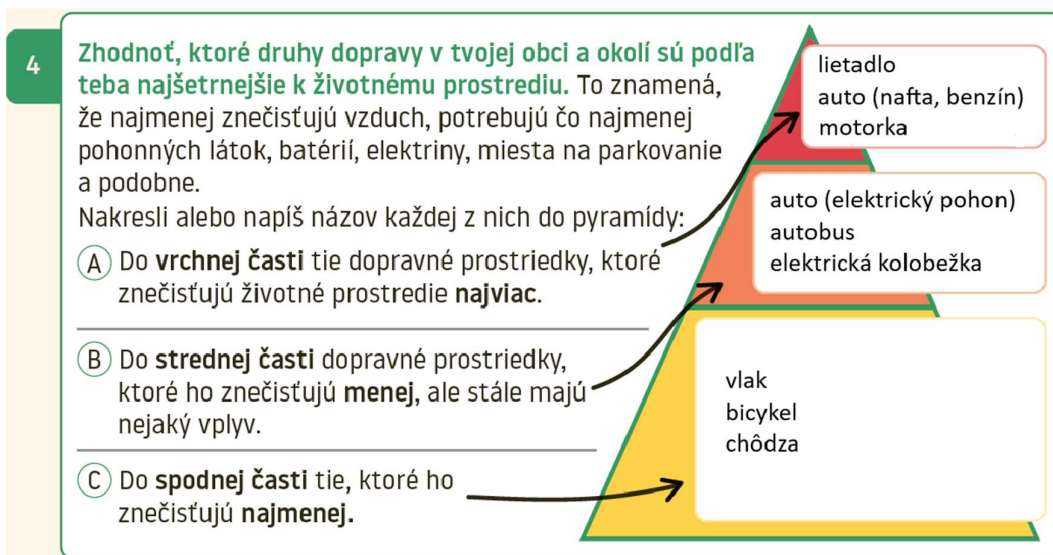
- Chôdza – zdravá ✓, bezpečná ✓, rýchla ✗
- Cyklistika – zdravá ✓, bezpečná ✓/✗, rýchla ✓/✗
- Elektrická kolobežka – zdravá ✗, bezpečná ✗, rýchla ✓
- Autobus – zdravý ✗, bezpečný ✓, rýchly ✓/✗
- Vlak – zdravý ✗, bezpečný ✓, rýchly ✓
- Auto – zdravý ✗, bezpečný ✓/✗, rýchly ✓

Poznámka: takéto rozdelenie je značne subjektívne, záleží pri ňom aj od lokálnych špecifik. Napr. niekde môže byť cyklistika pomerne bezpečná, inde zas naopak. Na niektorých miestach môžu už jazdiť elektrické autobusy a pod. Autá nie sú veľmi bezpečný dopravný prostriedok, ale najnebezpečnejšie sú motorky.

● **Účel:** Porovnávať dopravu podľa viacerých kritérií.

Úloha 4: Zhodnoť, ktoré druhy dopravy v tvojej obci a okolí sú podľa teba najšetrnejšie k životnému prostrediu.

Nedá sa jednoznačne rozdeliť dopravné prostriedky do takýchto troch kategórií, ale podľa dostupných dát by rozdelenie mohlo vyzeráť si takto:



Chôdza a bicykel – neznečisťujú vzduch, nepotrebujú palivo ani elektrinu, sú zdravé pre telo.

Vlak a autobus – jazdí v nich veľa ľudí naraz, znečisťujú preto menej než autá, šetria miesto na cestách. Vlak obvykle používa na pohon elektrinu (nie vždy, sú aj motorové vlaky, tie by sme zrejme zaradili do strednej časti pyramídy) a elektrina sa na Slovensku obvykle vyrába z čistých zdrojov (jadrová, vodná, biomasa...)

Osobné auto, lietadlo – spaľujú veľa paliva (najmä lietadlá), znečisťujú vzduch (oveľa menej autá na elektrický pohon), autá často vezú málo ľudí alebo len jedného človeka.

Motorka – často je hlučná, spaľuje palivo a obvykle vezie len jedného človeka

Elektrická kolobežka – patrí zrejme medzi stred a spodnú časť

Pyramídu môžete vysvetliť zjednodušene ako poradie od najlepšieho po najhoršie pre prírodu:

Postupujte zdola nahor:

- najprv čo najmenej škodí,
- potom viac.
- a úplne najvyššie – najviac.

Pomôžte im otázkami:

- „Ktoré potrebuje palivo?“
- „Ktoré idú len silou tela?“

Nechajte priestor na diskusiu, ale výsledok nemusí byť jednotný.

Presnejšie dáta sú dostupné napr. na: <https://ourworldindata.org/travel-carbon-footprint> (v angl.).

Kľúčové faktory zahŕňajú typ paliva (elektrický pohon je lepší než fosílné palivá), účinnosť vozidla, obsadenosť (čím viac ľudí, tým lepšie) a emisie pri výrobe a údržbe. Medzi najväčších globálnych znečisťovateľov patria lietadlá a cestná doprava (autá, nákladné vozidlá), zatiaľ čo vlaky a autobusy umožňujú výrazné zníženie emisií.

● **Účel:** Pochopiť rozdiely vo vplyve dopravy na životné prostredie. Uvedomenie si vlastného vplyvu.

Diskusia:

1. **Akým dopravným prostriedkom cestuješ najradšej? Prečo?**
→ lebo je rýchly, pohodlný, zábavný alebo bezpečný.
2. **Ako môže obec pomôcť, aby sme mohli ísť do školy pešo alebo na bicykli bezpečne?**

→ viac bezpečných cyklotrás, reflexné prvky, prilby, prechody pre chodcov, menej áut. (prepojenie s lekciami zo str. 42)

Reflexia a metakognícia

- **Zmenil by som dnes nejakú svoju voľbu dopravy? Prečo?**

→ vedie k prehodnoteniu postojov.

- **Čo som si uvedomil o doprave v našej obci?**

→ viac áut, málo cyklotrás, veľa ľudí chodí pešo.

Dôležité je viesť žiakov k tomu, že dopravu môžeme kombinovať a aj malé zmeny (ísť pešo, na bicykli) majú zmysel.

36| ŽIVOT NA DEDINE A ŽIVOT V MESTE

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Hľadanie rozdielov medzi mestom a vidieckou obcou na žiakom známych príkladoch.	opísať kam, ako a prečo cestujú ľudia z rodiny alebo blízkeho okolia,	3. cieľ: Identifikovať zmeny v čase a priestore vo svojom okolí.
	prezentovať výsledky svojej práce krátkym slovným opisom a v podobe nákresu, plagátu alebo modelu,	2. cieľ: S pomocou učiteľa využívať základné metódy získavania, analýzy a interpretácie informácií, osvojiť si základy spolupráce v skupine.
	mať prehľad o významných prírodných, kultúrnych a historických prvkoch vo svojom okolí.	1. cieľ: Identifikovať javy, procesy, udalosti a osoby významné pre život žiaka, komunitu a obec.
Pojmy: mesto a vidiek, spôsob života		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je, aby žiaci porozumeli rozdielom medzi životom na dedine a v meste v minulosti aj dnes. Učia sa porovnávať výhody a nevýhody oboch prostredí, triediť informácie a vyjadriť vlastný názor s jednoduchým zdôvodnením.

Didaktické odporúčania:

- Prijímajte osobné postoje žiakov – cieľom nie je „správna voľba“.
- Podporujte jednoduché dôvody („lebo...“).

Úvod: V komikovom príbehu sa zoznámime s tým, že život v dedine aj v meste môže mať výhody aj nevýhody. Nedá sa jednoznačne povedať, ktorý spôsob života je lepší.

V nasledujúcom obrázkovom príbehu sa zoznámime s tým, aké typy sídel v histórii ľudstva vznikali, kde a prečo vznikali prvé dediny a mestá a ako a prečo sa menili v čase (prepojenie občianskeho a dejepisného komponentu).

Úloha 1:

1

Doplň do viet správne slovo: továrne poľnohospodárstvo obchod

- (A) Dediny začali vznikať, keď sa rozvinulo poľnohospodárstvo.
- (B) Postupne sa rozšírili aj remeslá a rozvinul peňažný obchod, vďaka čomu vznikali mestá.
- (C) Mestá rýchlo rástli, lebo továrne potrebovali pracovníkov.

V úlohe ide o to, pomôcť žiakom pochopiť, prečo ľudia začali žiť najprv na dedinách a neskôr v mestách. Zároveň prepojiť minulosť so súčasnosťou (práca, školy, služby).

Pred dopĺňaním viet si so žiakmi nahlas prečítajte komiks a pýtajte sa: „Prečo ľudia zostávali pri riekach?“ „Ako vznikli mestá“ „Čo spôsobovalo, že sa rozvíjali a rástli?“

Pri dopĺňaní slov zdôraznite, že poľnohospodárstvo súvisí s dedinou, obchod a továrne s mestom.

● **Účel:** Pochopiť základné príčiny vzniku dedín a miest.

Úloha 2: Porovnaj výhody a nevýhody života v meste a na dedine v súčasnosti.

Pozri si symboly nižšie. Každý znázorňuje niečo, čo môžeme nájsť v meste, na dedine, alebo na oboch miestach.

Zakresli symboly alebo zapíš pojmy alebo čísla podľa toho:

1. do pravého kruhu – ak to platí len pre dedinu,
2. do ľavého kruhu – ak to platí len pre mesto,
3. do stredu (kde sa kruhy spájajú) – ak to platí pre obe.

Aj v tejto úlohe môžu rôzni žiac prísť s rôznymi riešeniami. Pravdepodobne budú pracovať s podobnými zaužívanými obrazmi – na vidieku je klud, zdravšie životné prostredie ale menej príležitostí, mesto – stres, smog, hluk, ale viac možností ako tráviť čas či na nakupovanie.

Žiaci si môžu vybrať hneď z troch možností, ako budú do Vennovho diagramu pojmy zaznačovať – prekreslením, prepísaním pojmu alebo len čísla, ktoré sa k pojmu vzťahuje.

Pravdepodobne pôjde o prvú úlohu, kde pracujú s Vennovým diagramom. Budete im musieť vysvetliť jeho princíp.

Najprv prejdite symboly jeden po druhom a nechajte žiakov vysvetliť, čo znamenajú. Pýtajte sa: „Vzťahuje sa to pre mesto, dedinu, alebo pre oboje?“ „Môže to byť inak v rôznych obciach?“

Najťažšie bude pre nich zrejme pochopiť, čo vyjadruje prienik kruhov. Môžete použiť príklad so zvieratami: A) do ľavého kruhu nakreslíte/vpíšete názvy zvierat, ktoré žijú na súši, do pravého také, ktoré žijú vo vode a v prieniku kružníc budú zvieratá ako korytnačka, krokodíl alebo žaba – žijú na súši aj vo vode. Alternatívne: B) ľavý kruh – budú tam cicavce, pravý kruh – vodné živočíchy a v prieniku bude veľryba (alebo aj kosatka), čo sú cicavce, ktoré žijú vo vode – tento príklad je komplikovanejší a použiteľný len ak už preberali látku cicavce v predmete Človek a príroda.

Pripustite rôzne správne odpovede – realita sa líši (napr. dedina blízko mesta).

● **Účel:** Naučiť žiakov porovnávať výhody a nevýhody dvoch spôsobov života. Uvedomiť si, že niektoré veci patria len mestu, len dedine, a niektoré obom.

✦ **Tip:** Pracujte s pojmami *vidiek* aj *dedina* a vysvetlite, že dedina je konkrétne sídlo – obec, kde ľudia bývajú (má názov, obecný úrad, školu, domy). Vidiek je širšie územie mimo miest – zahŕňa dediny, polia, lesy, lúky a krajinu okolo nich.

Úloha 3: Napíš, či by si chcel bývať radšej na dedine alebo v meste. Napíš aj dôvody svojho rozhodnutia:

Chcel by som radšej bývať, lebo:.....

Povzbudzujte žiakov, aby odpovedali úprimne, nie „správne“. Pomôžte im otázkami: „Čo máš rád/rada v mieste, kde bývaš?“ „Čo by ti inde chýbalo?“

Učte žiakov rešpektovať iný názor – každý môže mať rád niečo iné.

● **Účel:** Rozvíjať schopnosť vyjadriť názor a zdôvodniť ho.

Diskusia:

- Prečo sa niektorí ľudia na Slovensku aj dnes sťahujú z vidieka do mesta?**
→ lepšie platená práca a viac pracovných príležitostí, školy, služby, kultúra, doprava. Možno už do mesta aj tak denne dochádzajú (za prácou, školou, krúžkami) a je pre nich praktickejšie sa do mesta presťahovať a netráviť tak veľa času v aute/doprave.
- Prečo sa iné rodiny rozhodnú presťahovať z mesta na vidiek?**
→ pokoj, príroda, menej hluku, lacnejšie bývanie. Ale aj z iných praktických dôvodov – napr. chcú bývať vo vlastnom dome, prípadne aj bližšie k svojim rodičom, vracajú sa na miesto, kde vyrastali a pod.
- Ako by sa zmenil tvoj život, ak by si sa presťahoval z vidieka do mesta alebo z mesta na vidiek?**
→ iná škola, iní kamaráti, iné cestovanie, iný denný režim, iné možnosti ako tráviť voľný čas.

Reflexia a metakognícia

- **Čo mi pomohlo rozhodnúť sa medzi mestom a dedinou?**
→ obrázky, vlastná skúsenosť, rozhovor.
- **V čom som zmenil/a názor počas lekcie?**
→ uvedomenie si vplyvu nových informácií.
- **Ktorý pohľad (dedina/mesto) som si predtým neuvedomoval/a?**
→ rozvoj empatie a širšieho pohľadu.

38|VŠADE DOBRE, DOMA NAJLEPŠIE

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Uvažovanie nad výhodami a nevýhodami bývania vo veľkom meste, malom meste, vidieckej obci alebo satelite.	opísať kam, ako a prečo cestujú ľudia z rodiny alebo blízkeho okolia.	3. cieľ: Identifikovať zmeny v čase a priestore vo svojom okolí.
Pojmy: cestovanie, doprava, mesto a vidiek, spôsob života, vzdialenosť		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je, aby žiaci spoznali rôzne **miesta bývania** (dedina, menšie mesto, veľké mesto, satelit), porovnali ich **výhody a nevýhody** a uvedomili si, že spokojnosť s bývaním závisí nielen od miesta, ale aj od ľudí a starostlivosti o prostredie.

Didaktické odporúčania:

- Vychádzajte zo skúseností žiakov a ich rodín.
- Zdôrazňujte, že neexistuje „najlepšie“ bývanie pre všetkých.
- Podporujte porovnávanie a jednoduché zdôvodňovanie.
- Pracujte s pojmami dedina – mesto – satelit ako rôzne možnosti, nie protiklady.

Úloha 1: Správne riešenia:

- Rodina Hradských – menšie mesto (M)
- Rodina Kováčovcov – dedina (D)
- Rodina Novákovcov – satelit (S)
- Rodina Urbanovcov – veľké (krajské) mesto (V)

Pred vypracovaním si so žiakmi nahlas prečítajte krátke príbehy rodín. Po každom príbehu sa pýtajte: „Čo nám to napovedá o tom, kde bývajú?“ „Ako sa tam asi žije?“ Upozornite, že žiaci majú hľadať indície v texte (dochádzanie, pokoj, služby, ruch).

Žiakom odporúčame zdôrazniť, že každá obec a mesto sú iné (príbehy sú zjednodušené a pracujú zo stereotypným pohľadom na jednotlivé typy sídel).

● **Účel:** Precvičiť čítanie s porozumením a rozpoznávanie typov bývania.

■ **Úloha 2:** Vyber si dve rodiny. Podľa ich rozprávania na predchádzajúcej strane dopíš do tabuľky, v čom sú výhody a v čom nevýhody ich bývania.

Vysvetlite rozdiel medzi:

- **výhodou** (čo je príjemné, pomáha),
- **nevýhodou** (čo môže prekážať).

Povzbudzujte žiakov, aby nepísali len jednoslovné odpovede, ale krátke zmysluplné vety.

Pripomeňte, že to, čo je pre niekoho nevýhoda, môže byť pre iného výhoda (napr. niekto má rád ticho a niekto, naopak, ruch).

Nehodnoťte odpovede ako správne/nesprávne, ale ako rôzne pohľady.

● **Účel:** Učiť žiakov triediť informácie a porovnávať situácie.

Úloha 3:

Spoj každú zo štyroch leteckých snímok so správnym pojmom:



veľké mesto malé mesto dedina satelit

Je to jedna z náročnejších úloh a žiaci pri nej môžu potrebovať pomoc. Vedzte žiakov k tomu, aby opísali znaky prostredia, nie tipovali. Napríklad:

- **veľké mesto** – hustá zástavba, veľa bytových domov,
- **malé mesto** – malé centrum, menej domov, viac zelene,
- **dedina** – rodinné domy, veľa zelene
- **satelit** – nové rodinné alebo bytové domy na okraji obce, rovnaký typ zástavby, niekedy stoja doslova na okraji poľa, chýba občianska vybavenosť (školy, obchody, ihriská, úrady, parky, záhrady) a mnohokrát aj stromy.

Zdôraznite, že satelit nie je dedina, aj keď je pokojnejší ako mesto.

Pre zaujímavosť, menšie mesto je v tomto prípade Filákov a veľké mesto sú Košice.

 **Účel:** Rozvíjať schopnosť čítať obrazové informácie.

Diskusia:

1. **Aké výhody má bývanie na dedine alebo v satelite?**
→ viac pokoja, príroda, záhrada, menej hluku, viac priestoru pre deti.
2. **Aké výhody má bývanie v byte – bytovom dome – a aké vo vlastnom dome?**
→ byt: blízko služieb, menej starostí;
→ dom: viac priestoru, súkromie, záhrada.
3. **Ako si predstavuješ bývanie tvojich snov?**
→ žiaci môžu kombinovať (dom blízko mesta, byt so zeleňou).

Reflexia a metakognícia

- **Ktorý príbeh rodiny mi bol najbližší? Prečo?**
→ prepájanie učiva s osobnou skúsenosťou.
- **Zmenilo sa moje vnímanie niektorého typu bývania?**
→ uvedomenie si vplyvu nových informácií.

40| AKO ŽIJÚ ĽUDIA V RÔZNYCH KÚTOCH SVETA

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Identifikovanie základných podobností a odlišností svojej obce (prírodné prostredie, architektúra, spôsob života) a vybranej obce zo zahraničia.	pomenovať, čo ho spája s ostatnými.	5. cieľ: Uvedomiť si jedinečnosť a vzácnosť seba samého a druhých.
Pojmy: zvyky (tradície), pravidlá, prírodné podmienky		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je, aby žiaci pochopili, že ľudia na svete žijú v **rôznych prírodných, kultúrnych a ekonomických podmienkach**, ktoré ovplyvňujú ich bývanie, prácu a každodenný život. Učia sa porovnávať, hľadať spoločné znaky a rozvíjať **rešpekt a empatiu**.

Didaktické odporúčania:

- Pracujte opisne, nie hodnotiaco („iné“, nie „horšie/lepšie“).
- Zdôrazňujte spoločné ľudské potreby (rodina, domov, bezpečie).
- Nabúrajte stereotypy – v každej krajine žijú rôzni ľudia – bohatí aj chudobní, vzdelaní aj nevzdelaní, v mestách aj na vidieku. Príbeh v učebnici je **jeden konkrétny príklad**, nie obraz života všetkých ľudí v danej krajine. Ani v Nepále nežijú všetci v rovnakých alebo podobných podmienkach.

Úloha 1: A) Doplň správny názov krajiny ku každému obrázku dediny vyššie.

Nechajte žiakov najprv opísať, čo vidia (hory, more, polia, domy), až potom pomenovať krajinu.

Správne odpovede – v poradí: Maroko, Nórsko, Slovensko, Indonézia

 **Tip:** Žiaci môžu byť prekvapení, že aj v Afrike majú sneh (hoci len počas chladnejších mesiacov a na najvyšších vrchoch).

B) Predstav si, že žiješ v jednej z týchto dedín. Kde by to bolo podľa teba najnáročnejšie? Svoj výber zdôvodni.

Podľa mňa majú najťažší život ľudia z dediny v krajine, pretože:

Možné odpovede (B):

→ najnáročnejší život: Maroko (sucho, chudoba), Nórsko (zima), Indonézia (vlhko, dažďe, chudoba).

Pripomeňte, že:

- obrázok ukazuje len časť krajiny, nie celý štát,
- aj v jednej krajine môžu ľudia žiť veľmi rozdielne.

Napríklad aj v Maroku či Indonézii môžu byť v danej obci bohatí ľudia a určite aj v Nórsku žijú niektorí ľudia v chudobe (hoci je to jedna z najbohatších krajín sveta s veľkou rovnosťou príjmov).

Tu ale aj v ďalších úlohách dávajte pozor, aby sa odpovede nezmenili na zosmiešňovanie iných krajín či ľudí.

 **Účel:** Uvedomiť si, že prírodné podmienky ovplyvňujú život ľudí.

 **Tip:** Ak budú žiaci tvrdiť, že najťažší život je na Slovensku, pomôžte im uvažovať v širšom kontexte.

Slovensko má mierne podnebie – zimy nie sú extrémne studené a letá nebývajú dlhodobo veľmi horúce, nemáme veľké sucho ani časté prírodné katastrofy. Zároveň platí, že väčšina ľudí na svete žije v krajinách chudobnejších než Slovensko. Hoci to tak nemusíme vnímať, Slovensko patrí medzi bohatšie krajiny sveta. Náš pohľad býva skreslený tým, že sa často porovnávame s ešte bohatšími štátmi, ako sú Rakúsko, Česko či Nemecko.

Úloha 2: Pozri sa na obrázky dedín vyššie a zakrúžkuj tú, ktorú by si chcel/a navštíviť. Vysvetli, prečo by si ju chcel alebo chcela navštíviť:

Možné odpovede:

→ **Nórsko** – hory, fjordy, nie je to tak ďaleko...

→ **Indonézia** – príroda (sopky, pralesy, ostrovy, pláže na Bali), teplo, jedlo...

→ **Slovensko** – nikam nechcem ísť, páči sa mi byť doma,

→ **Maroko** – púšť, hory, iná kultúra, majstrovstvá sveta vo futbale v roku 2030...

 **Účel:** Rozvíjať zvedavosť a osobnú motiváciu.

Úloha 3: Prečítaj si text a prezri obrázky o živote nepálskej rodiny. Porozmýšľaj, čo majú **spoločné** s rodinami, ktoré poznáš a v čom sa ich život **líši**. Svoje myšlienky **zapiš** do tabuľky nižšie.

Pomôžte otázkami: „Čo by bolo pre teba ťažké?“ „Na čo by si si musel/a zvyknúť?“

Pracujte pomaly, po častiach:

- bývanie,
- škola,
- voda, elektrina,
- jedlo.

V tomto je ich život podobný s rodinami na Slovensku: napr.: rodina, deti, škola, práca rodičov, sny...

V tomto je ich život iný: napr.: bývanie, málo vecí, nosenie vody, varenie na ohni, nemajú auto...

Zdôraznite, že „iné“ nemusí znamenať horšie, ale odlišné.

 **Účel:** Rozvíjať schopnosť porovnávať bez hodnotenia.

Diskusia:

1. **Akými tromi alebo štyrmi slovami by si ty opísal svoj domov?**
2. **Čo majú ľudia na celom svete spoločne, aj keď žijú v rôznych podmienkach?**
→ chcú mať domov, rodinu (lásku), jedlo (resp. základné životné potreby), prácu, pokoj (bezpečnosť) a lepšiu budúcnosť.
3. **Aké veci sú pre teba bežne, ale chudobnejší ľudia v iných častiach sveta ich možno nemajú?**
→ mier a bezpečnosť, elektrina (hoci tú už majú aj v mnohých veľmi chudobných častiach sveta, viac ako 90 % ľudí na Zemi má k nej prístup), teplá voda, škola pre všetkých, hračky, dostatok pestrého jedla...

Reflexia a metakognícia

- **Čo ma na živote ľudí v inej krajine najviac prekvapilo?**
→ uvedomenie si rozdielov.
- **Čo si viac vážim po tejto lekcii?**
→ domov, rodinu, pohodlie.

42| NA BICYKLI BEZPEČNE

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
<i>Téma nie je súčasťou ŠVP vo VO Človek a spoločnosť, ale je zastúpená vo VO Zdravie a pohyb</i>	dodržiavať pravidlá cestnej premávky pre chodcov a cyklistov (VO Zdravie a pohyb; Ochrana a bezpečnosť života a zdravia obyvateľstva).	
Pojmy: doprava, pravidlá		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je, aby žiaci poznali základné pravidlá bezpečnej jazdy na bicykli, rozumeli významu povinnej výbavy bicykla, vedeli sa správne správať v cestnej premávke a uvedomili si, že bezpečnosť závisí od ich správania a pozornosti.

Didaktické odporúčania:

- Pracujte prakticky – vychádzajte z obrázkov učebnice a reálnych situácií.
- Zdôrazňujte prevenciu (predvídanie, opatrnosť), nestrašte.
- Pripomínajte vekovú primeranosť – jazda s dospelým, známe trasy.

- Vysvetľujte pravidlá v súvislostiach („prečo je to dôležité“).

■ Úloha 1: A) Označ pravidlá, ktoré dodržiavaš.

Začnite pozorovaním, nie vysvetľovaním: „Čo má cyklistka oblečené?“ „Čo robí správne?“ Až potom pravidlá spájajte s textovými bublinami.

B) Označ ! tie, ktoré poznáš, ale nie vždy ich dodržiavaš.

C) Zakrúžkuj tie, ktoré si doteraz nepoznal.

● **Účel:** Uvedomiť si vlastné správanie a rezervy v bezpečnosti.

■ Úloha 2: Pozri sa na obrázok cyklistky.

So spolužiakom alebo spolužiačkou sa porozprávajte o tom, čo cyklistka potrebuje, aby ho bolo dobre vidieť, aby bol chránený a aby dodržiaval pravidla.

Zdôraznite rozdiel medzi:

- tým, čo je povinné zo zákona,
- a tým, čo je odporúčané pre bezpečnosť.

Povinná výbava cyklistu je preberaná na druhej strane hore. Zdôraznite dôležitosť reflexných prvkov (do značnej miery to platí aj pre chodcov) a tiež používanie svetla vpredu aj vzadu. Dnes sa dá aj kvalitné svetlo kúpiť za pár eur, napriek tomu ho mnohí cyklisti nepoužívajú, hoci niekedy jazdia na drahých bicykloch.

Môžete sa žiakov pýtať: „Kedy sú svetlá naozaj dôležité?“ „Čo by sa mohlo stať bez brzd?“

Zvonček používame aj keď chceme upozorniť chodcov o svojej prítomnosti, napríklad keď ich musíme tesne obísť – predbehnúť.

Môžete sa ich spýtať aj na ďalšie veci, ktoré je dobré mať pri dlhšom cyklovýlete pri sebe – napríklad pumpu, sadu na opravu duše a základné náradie, prípadne náhradnú dušu, kvalitný zámok, vodu, malé občerstvenie, mobil s nabitou batériou a lekárničku.

● **Účel:** Prepojiť výbavu, pravidlá a ochranu zdravia.

■ Úloha 3: Zakrúžkuj obrázok, kde cyklistka správne prechádza cez priechod pre chodcov.

Žiakom povedzte, aby nesprávny spôsob prejazdu cez priechod preškrtili.



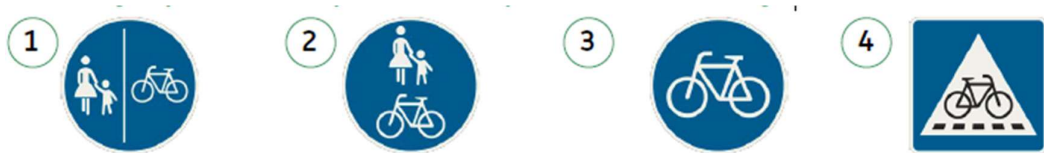
→ cyklistka musí zosadnúť z bicykla a kým prechádza cez priechod pre chodcov, tlačiť ho vedľa seba.

● **Účel:** Upevniť správne správanie v rizikovej situácii.

■ Úloha 4: Porovnaj dopravné značky č. 1 až 4 a vysvetli, čím sa odlišujú.

Žiakov sa pri každej značke môžete pýtať: „Kto sa tu môže pohybovať?“ „Kto má prednosť?“

Ak je to možné, prepojte toto spoznávanie s reálnym okolím školy alebo obce.



Rozdiely značiek:

1 – oddelená cesta pre chodcov a cyklistov

→ chodci a cyklisti tu majú **každý svoj vyznačený priestor** (cyklisti vpravo, chodci vľavo), nemali by si zavádzať.

2 – spoločná cesta pre chodcov a cyklistov

→ chodci aj cyklisti sa **pohybujú po tom istom priestore**, musia byť k sebe ohľaduplní.

3 – cyklistická komunikácia

→ je určená **len pre cyklistov**, chodci tam nemajú chodiť.

4 – priechod pre cyklistov

→ miesto, kde **cyklista prechádza cez cestu**, podobne ako chodci na prechode.

● **Účel:** Naučiť sa rozlišovať význam značiek v praxi.

✚ **Tip:** Prepojte učivo s návštevou dopravného ihriska.

Diskusia:

1. **Prečo je potrebné mať zapnuté svetlá vpredu aj vzadu a mať na kolesách „odrazky“?**
→ aby nás vodiči videli, najmä v tme a zlom počasí (odrazky sú – vďaka svetlám áut – viditeľné aj z veľmi veľkej vzdialenosti).
2. **Čo musíš urobiť, keď chceš s bicyklom zísť z chodníka na cestu?**
→ zastaviť, rozhliadnuť sa, dať prednosť autám. Ak ideš na priechod pre chodcov, musíš z bicykla zosadnúť a tlačiť ho vedľa seba.
3. **Na ktoré miesta vo svojej obci alebo okolí rad chodíš na bicykli?**
4. **Čo by pomohlo zvýšiť bezpečnosť cyklistov v tvojej obci alebo okolí?**
→ cyklotrasy, ohľaduplnosť (bezpečnosť)...

Reflexia a metakognícia

• **Ktoré pravidlo považujem za najdôležitejšie? Prečo?**

→ Vedie žiaka k hodnoteniu rizika a k uvedomeniu si, že nie všetky pravidlá majú rovnakú váhu v rôznych situáciách.

• **Kedy sa musím na bicykli najviac sústrediť?**

→ Rozvíja predvídanie nebezpečenstva a schopnosť rozpoznať rizikové situácie (premávka, križovatky, priechody...)

• **Čo viem urobiť ja sám/sama, aby som bol/a na bicykli vo väčšom bezpečí?**

→ Podporuje osobnú zodpovednosť a prenesenie učenia do reálneho správania.

44 | ČO SME SA UŽ NAUČILI?

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Pozorovanie počasia a jeho vplyvu na prírodu a ľudí počas dňa a roka spojené s grafickým zaznamenávaním oblačnosti a jednoduchým zápisom nameraných hodnôt teploty vzduchu.	opísať vplyv počasia na krajinu a život ľudí v priebehu dňa a roka,	4. cieľ: Rozlišovať a skúmať vzťahy medzi prírodným prostredím a činnosťou človeka na lokálnej úrovni, rozumieť potrebe starostlivosti o životné prostredie na príkladoch z miestnej krajiny.
Hľadanie rozdielov medzi mestom a vidieckou obcou na žiakom známych príkladoch.	prezentovať výsledky svojej práce krátkym slovným opisom a v podobe nákresu, plagátu alebo modelu.	2. cieľ: S pomocou učiteľa využívať základné metódy získavania, analýzy a interpretácie informácií, osvojiť si základy spolupráce v skupine.
Porovnávanie vhodnosti jednotlivých druhov dopravy v obci spojené s posúdením ich vplyvu na životné prostredie.		
Pojmy: počasie, cestovanie, doprava, mesto a vidiek, spôsob života, vzdialenosť		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom opakovacej lekcie je upevniť poznatky o **pochasí, doprave, bezpečnosti na bicykli** a o **živote na dedine a v meste**. Žiaci si precvičujú čítanie mapy, porozumenie textu, správne rozhodovanie a schopnosť zhrnúť výhody a nevýhody rôznych spôsobov života.

Didaktické odporúčania:

- Umožnite žiakom pracovať pomalšie, vracáť sa k obrázkom a mapám.
- Podporujte vysvetľovanie odpovedí vlastnými slovami.
- Prijímajte rôzne formulácie odpovedí, ak dávajú zmysel

Úloha 1:

Pozri si mapu počasia na Slovensku. Odpovedz na otázky nižšie.

1. Na ktorom mieste je podľa mapy najvyššia teplota?

Miesto: Bratislava, teplota: 17,6 °C

2. Kde je najnižšia teplota?

Miesto: Chopok, teplota: 0,5 °C

3. Kde je jasno? V Senici a v Košiciach

4. Kde je hmľa? Telgárte

5. Kde je búrka? Prievidzi

6. Zakrúžkuj miesta, kde podľa mapy sneží. **Chopok a Liesek (dážď so snehom)**

Najprv nechajte žiakov mapu len pozorovať. Je vhodné spoločne lokalizovať miesto bydliska alebo najbližšie väčšie mesto.

Postupne sa pýtajte: Pýtaj sa postupne: „Kde je najteplejšie?“ „Kde je chladnejšie?“ „Aké symboly vidíš?“

● **Účel:** Overiť schopnosť čítať mapu a údaje, utvrdiť si poznanie symbolov predpovede počasia.

✦ **Tip:** Pozrite si aktuálnu predpoveď počasia na internete, napr. na webe shmu.sk. Môžete s ňou pracovať rovnakým spôsobom ako s mapou v úlohe 1.

■ Úloha 2:

Prečítaj si krátke výroky rôznych ľudí. Zisti, akým dopravným prostriedkom pôjdu.

Spoj každý výrok čiarou so správnym dopravným prostriedkom.

	Chcem si po ceste do blízkeho mesta čítať, vystrieť sa, aj si pospať.
	Chcem byť rýchlo na opačnom konci Európy.
	Idem k jazeru – rýchlo, zadarmo a pritom si aj zašportujem.
	Idem cez dedinu a chcem sa porozprávať so susedmi.
	Nechcem čakať a chcem ísť sám do vzdialenej obce.

Prijmite viac správnych odpovedí, ak sú logicky zdôvodnené.

● **Účel:** Prepojiť situáciu s použitím vhodného dopravného prostriedku.

■ Úloha 3:

Označ značkou, či je daný výrok pravdivý ✓ alebo nepravdivý ✗.

Pri jazde na bicykli musím mať na hlave vždy prilbu.	✓
Ak chcem prejsť cez priechod pre chodcov, musím z bicykla zosadnúť a tlačiť ho vedľa seba.	✓
Odrázové sklá musím mať vpredu, vzadu, na pedáloch aj na kolesách.	✓
Ak je zlá viditeľnosť, musím mať zapnuté vpredu biele a vzadu červené svetlo.	✓
Ak chcem zmeniť smer – napríklad odbočiť doľava alebo doprava – musím to ukázať rukou.	✓
Cyklista smie jazdiť po ceste bez toho, aby sledoval dopravné značky.	✗

Po každom výroku sa krátko zastavte:

- „Prečo je to pravda?“
- „Čo by sa mohlo stať, keby to nerobil?“

Podporujte vlastné skúsenosti žiakov, napr. otázkami – už ste niekto bicyklovali v tme? Ako ste sa cítili? V čom vám svetlo pomohlo?

Zdôraznite, že pravidlá chránia zdravie, nie sú na obtiaž.

● **Účel:** Upevniť pravidlá bezpečnosti v premávke v jednoduchej hodnotiacej úlohe.

■ Úloha 4: Napíš, aké sú podľa teba výhody a nevýhody života na dedine a v meste:

Nehodnoťte odpovede ako správne alebo nesprávne.

Pýtajte sa:

- „Pre koho je to výhoda?“
- „Kedy by to mohlo byť nevýhodou?“

Podporujte osobnú skúsenosť žiakov.

Vysvetlite, že každé miesto má plusy (výhody) aj mínusy (nevýhody).

● **Účel:** Zhrnúť a usporiadať získané poznatky.

46 | MÉDIÁ OKOLO NÁS

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Identifikovanie spôsobov vzniku a rôznych podôb šírenia informácií.	pomenovať rôzne zdroje informácií,	9. cieľ: Vysvetliť, odkiaľ sa berú informácie, aké sú ich zdroje a rozumieť dôsledkom rôznych typov správ.
	rozpoznať druhy a základnú úlohu médií.	
Pojmy: zdroje informácií, médiá		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Žiaci sa učia, čo sú médiá a kde sa s nimi stretávame. Uvedomujú si, že médiá nám prinášajú informácie rôznymi spôsobmi – obrazom, zvukom alebo textom. Učia sa rozlišovať medzi médiami, ktoré slúžia najmä na informovanie, a tými, ktoré sú určené skôr na zábavu. Posolstvom lekcie je, že médiá nás ovplyvňujú každý deň, preto je potrebné používať ich rozumne a s porozumením

Didaktické odporúčania:

- Dbajte na jednoduchý jazyk, krátke vety a priestor na vysvetľovanie – cieľom nie je zapamätať si pojmy, ale porozumieť významu médií v živote.
- Vedzte žiakov k tomu, aby nepreberali informácie bez rozmýšľania a aby sa učili pýtať, či je zdroj dôveryhodný.

Úloha 1: Pozri sa na obrázok a do prázdnych obdĺžnikov napíš, o aké médiá ide.

Nechajte žiakov najprv len pozorovať obrázok.

→ Dajte im čas „pozerať sa“, nemusia hneď odpovedať.

Vedte ich otázkami, nie pomenovaním:

→ „Kde tu niekto niečo číta?“

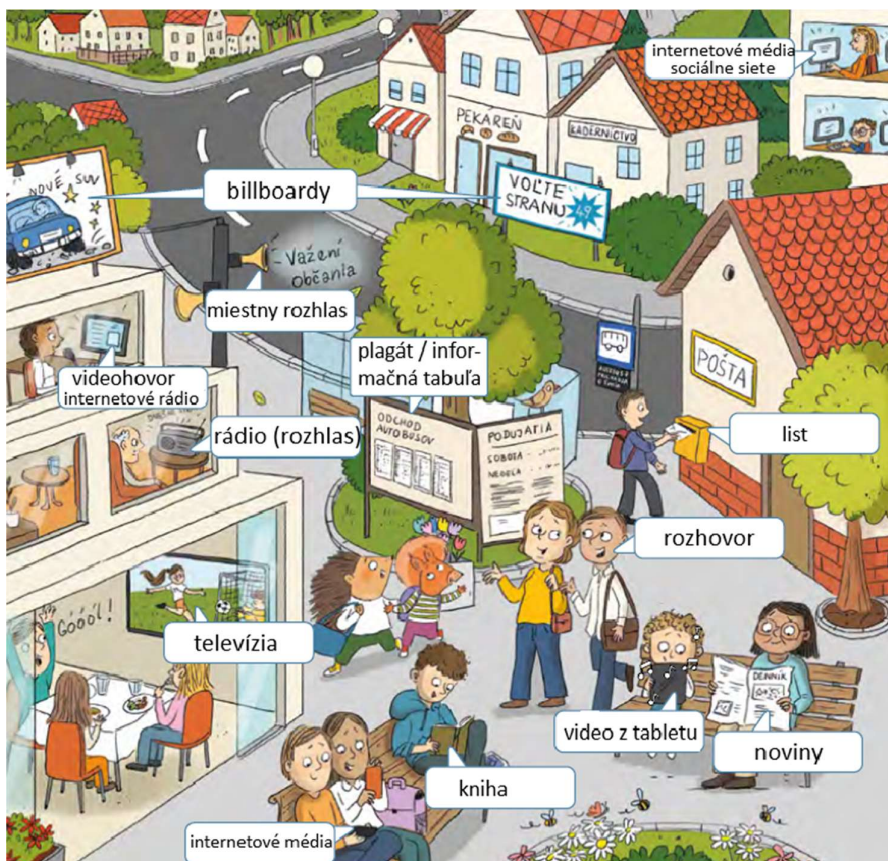
→ „Kde niekto niečo počúva alebo pozerá?“

→ „Kde sa informácia šíri pre veľa ľudí naraz?“

Povedzte: „Všetko, čím sa medzi ľuďmi šíria informácie, nazývame médiá.“

Prijímajte rôzne pomenovania.

→ Ak žiak napíše „mobil“ namiesto „internet“, je to v poriadku – ide o porozumenie, nie o terminológiu.



Poznámka: Pri internetových médiách (počítač, tablet, telefón) možno uznať viac druhov odpovedí, napr. hudba, video, sociálne siete, online noviny alebo spravodajstvo, emaily, chatové aplikácie a pod. Niektorí žiaci môžu napísať aj konkrétne názvy aplikácií ako Instagram, Tik-tok a pod. V takom prípade je vhodné rozvinúť, o aký typ média ide.

● **Účel:** Naučiť sa rozpoznávať médiá v každodennom prostredí.

■ **Úloha 2:** Ku každému médiu priradiť čiarou spôsob alebo spôsoby, akými sa šíri.

Spýtajte sa: „Ako sa k nám správa dostane – počujeme ju, vidíme alebo čítame?“

Zdôraznite, že niektoré médiá používajú viac spôsobov naraz. Napr. televízia = obraz + zvuk (nie „iba pozeranie“).

Ak sa žiaci mýlia, využite príklady: „Keby si zatvoril oči, vedel by si sledovať televíziu? „Keby si vypol zvuk, vedel by si počúvať rádio?“

● **Účel:** Pochopiť rôzne spôsoby šírenia informácií.

✦ **Tip:** žiakom môžete pomôcť: vidím – počujem – čítam.

■ **Úloha 3:** Napíš, aké médiá najčastejšie používaš ty, tvoji rodičia a starí rodičia.

Nejde o presnosť ani úplnosť, ale o uvedenie si rozdielov v používaní médií medzi generáciami.

• **Neočakávajúte „správne odpovede“.**

→ Ide o osobnú skúsenosť žiaka; odpovede sa budú líšiť podľa rodiny.

• **Pomôžte žiakom otázkami:**

→ „Kde doma najčastejšie vidíš rodičov sledovať správy?“

→ „Čítajú starí rodičia noviny alebo pozerajú správy v televízii?“

→ „Používajú mobil na správy alebo skôr na telefonovanie?“

- **Zdôraznite, že rozdiel neznamená lepšie alebo horšie.**

→ Každá generácia používa médiá, ktoré sú jej blízke a dostupné.

Možné odpovede:

- **ja:** mobil, tablet, internet
- **rodičia:** televízia, internet, rádio
- **starí rodičia:** televízia, rádio, noviny

● **Účel:** Uvedomiť si generačné rozdiely v používaní médií.

 **Úloha 4:** Pozri sa na zoznam médií. Napiš, ktoré médiá sú určené na **informovanie** a ktoré skôr na **zábavu**.

Zdôraznite, že **jedno médium môže mať viac funkcií**. Televízia či internet môžu informovať aj zabávať – záleží na obsahu.

Vedte žiakov k zdôvodneniu, nie k „správnej“ odpovedi. Dôležité je *prečo* to zaradili tam, kam zaradili.

Pripomeňte, že zábava nie je zlá. Ale niekedy musíme robiť aj iné veci ako sa zabávať.

● **Účel:** Rozlišovať účel médií a premýšľať nad ich obsahom.

Diskusia:

1. Ktoré médiá si využil včera?

→ **zábava** (hry na tablete, mobile alebo konzole, krátke zábavné videá (Instagram Tik tok a. i.), film alebo seriál cez internet alebo v televízii, kniha, športový prenos v televízii...), **komunikácia** (rozhovor, video hovor, telefonovanie, komunikačné aplikácie ako WhatsApp, Messenger a. i.), **možno správy** (niečo zazreli v televízii alebo na internete)

2. Ako sa menili médiá v čase – ako sa šírili informácie pred 100 rokmi a ako dnes?

→ kedysi rozhovory, neskôr knihy, pred niekoľkými desiatkami rokov listy, noviny, rozhlas, ešte neskôr televízor; dnes internet, mobil...

Reflexia a metakognícia

- **Ako by vyzeral jeden deň bez médií? Čo by som robil/a inak?**
→ Vedie k reflexii závislosti a rovnováhy (bez moralizovania).
- **Čo som sa dnes dozvedel/a o médiách, čo som si predtým neuvedomoval/a?**
→ Podporuje **uvedomenie si učenia**, nie len opakovanie faktov.

48 | AKO SA ŠÍRIA INFORMÁCIE?

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Identifikovanie druhov médií a dôvody ich využívania (zdroj informácií a zábavy).	pomenovať rôzne zdroje informácií,	9. cieľ: Vysvetliť, odkiaľ sa berú informácie, aké sú ich zdroje a rozumieť dôsledkom rôznych typov správ.
	rozpoznať druhy a základnú úlohu médií.	
Pojmy: zdroje informácií, médiá		

Zhrnutie a ciele lekcie: Cieľom je, aby žiaci pochopili, že rovnaká informácia sa môže šíriť rôznymi médiami, ktoré sa líšia pútavosťou, formou aj spoľahlivosťou. Žiaci sa učia rozlišovať medzi informáciou, ktorá zaujme, a informáciou, ktorá je overená a dôveryhodná.

Didaktické odporúčania:

- Pracujte porovnávaco – rovnaká správa, podaná rôznymi podobami.
- Nehodnoťte médiá subjektívne; vysvetľujte ich funkciu.

Úloha 1: Na obrázok na predchádzajúcej strane nakresli symbol k jednej z informácií:

- 😊 k tej, ktorá najviac puta pozornosť.
- i – k tej, ktorá obsahuje najspoľahlivejšie informácie.

Neexistuje jediné správne riešenie – dôležité je **zdôvodnenie**. Žiakom pomôžte otázkami: „Čo ťa pritiahlo?“ / „Odkiaľ to vieme?“

Niektoré správy sú urobené tak, aby zaujali farbou, veľkými písmenami alebo obrazom. Upozornite, že to, čo najviac púta pozornosť, nemusí obsahovať najviac pravdivých informácií.

● **Účel:** Rozlišovať pútavosť a dôveryhodnosť.

Úloha 2:

2
Pozri si článok s ilustráciou, ktorú si označil symbolom . Vypíš z neho:

ČO sa v Orieškove chystá?
Otvorenie multifunkčného ihriska (športového areálu).

KEDY sa to stane?
V sobotu, 1. októbra

KDE sa to uskutoční?
Na školskej ulici 1 v Orieškove

KTO ihrisko vybudoval a zaplatil?
Obec Orieškovo (za 310-tisíc EUR)

PREČO ihrisko vzniklo?
Aby mala obec športovisko, kde môžu byť vedľa seba všetky vekové kategórie (aby mali ihrisko pre všetkých).

Prečo sa táto tabuľka nedala vyplniť na základe informácií z článku, ktorý si označil ako najpútavejší?

Upozornite na otázky **kto – kde – kedy – prečo**. Ukážte, že nie každá správa obsahuje všetky potrebné informácie.

Tabuľku nemožno vyplniť z „najpútavejšej“ informácie, lebo chýbajú presné údaje. Žiaci si uvedomia, že najkomplexnejšie informácie nájdu v serióznom médiu (v tomto prípade by to mali byť seriózne noviny). Vo facebookovom statuse nájdu väčšinu informácií, nie však všetky. Žiakom vysvetlite, že všetky informácie by možno našli aj v dobre pripravenej reportáži pre televíziu alebo rozhlas, prípadne na webe obce.

● **Účel:** Uvedomiť si, ako sa informácie cielene šíria.

■ **Úloha 3:** Navrhni k otvoreniu ihriska plagát, ktorý by mohol byť vyvesený v škole:

Spýtajte sa: „Čo by malo byť na plagáte, aby ľudia vedeli, o čo ide?“

Zdôraznite, že plagát má upútať, nemusí všetko vysvetliť (nemal by obsahovať príliš veľa textu). Mal by však určite obsahovať kľúčové informácie (čo, kde, kedy). Nehodnoťte len výtvarnú úroveň, ale najmä zrozumiteľnosť.

✚ **Tip:** Možnosť prepojenia s hodinou výtvarnej výchovy (umenie a kultúra). Odporúčame skupinovú prácu, ideálne s väčším listom papiera (formát A3, ale ak máte možnosť a viac času, vhodný je napr. aj kus baliaceho papiera).

● **Účel:** Uvedomiť si, ako sa informácie cielene šíria.

Diskusia:

1. **V akom médiu a kde by si rýchlo našiel správnu informáciu a odpoveď na otázku: „Koľko obyvateľov ma Poľsko?“**
→ internetový vyhľadávač, nástroj umelej inteligencie, encyklopédia (v papierovej podobe alebo Wikipedia.com).
2. **Aké média by si využil na spropagovanie školského divadelného predstavenia?**
→ plagáty, sociálne siete (cez vlastné kanály alebo sociálne siete školy), miestny rozhlas (v obci), regionálne noviny...

Reflexia a metakognícia

- **Podľa čoho viem, že je informácia spoľahlivá?**
→ zdroj, presné údaje, overiteľnosť.
- **Čím sa líši správa, ktorá ma zaujme, od tej, ktorej môžem veriť?**
→ forma vs. obsah.
- **Ako by som si overil informáciu, ak si nie som istý?**
→ rozpoznanie spoľahlivých a menej spoľahlivých zdrojov, porovnanie viacerých zdrojov.

50| AKO SA SPRÁVAŤ V ONLINE SVETE?

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Navrhovanie zásad veku primeraného využívania rôznych médií a neublížujúceho správania v online priestore voči iným.	Pomenovať príčiny a dôsledky ľudského správania, s ktorými sa stretáva a posúdiť ich etický rozmer.	7. cieľ: Identifikovať morálne dobro v konaní druhých a vo vlastnom konaní.
	Aktívne rozvíjať vzťahy v rodine a v komunite.	6. cieľ: Komunikovať s ľuďmi vo svojom okolí ohľaduplným a primeraným spôsobom.
Rozpoznávanie významu sebaovládania a sebariadenia – nie každú túžbu je dobré ihneď uspokojiť.		
Vnímanie potrieb druhých/iných.	Preukázať citlivosť voči rôznym potrebám ľudí v blízkom okolí (k spolužiakom, kamarátom, susedom).	5. cieľ: Uvedomiť si jedinečnosť a vzácnosť seba samého a druhých.
Pojmy: rozlišovanie dobrého a zlého konania, pravidiel, férovosť.		

Zhrnutie a ciele lekcie: Cieľom lekcie je, aby žiaci pochopili, že online svet je súčasťou ich života, ale má svoje pravidlá. Učia sa nastavovať si hranice, správať sa slušne a bezpečne, chrániť si súkromie a vedieť, kedy a kde hľadať pomoc. Lekcia podporuje rovnováhu medzi online a skutočným svetom.

Didaktické odporúčania:

- Pracujte pokojne a vecne, bez strašenia.
- Zdôrazňujte, že cieľom nie je zákaz, ale rozumné používanie.
- Pripúšťajte, že deti majú rôzne (niekedy možno žiadne a niekedy značné) skúsenosti s technológiami.
- Využívajte situácie z obrázkov ako modelové príklady.

Úloha 1: Nakresli ✓ pri opatreniach, ktoré už dodržiavaš, keď používaš tablet alebo mobil.

Zakrúžkuj opatrenia, ktoré by si mohol viac dodržiavať.

Nevyžadujte „priznania“ pred triedou – ide o vnútornú reflexiu. Zdôraznite, že každý má niečo, čo môže zlepšiť.

Pomôžte žiakom rozlíšiť medzi tým, čo už robia správne, a tým, na čom môžu ešte pracovať (čas, pohyb, prestávky).

Účel: Uvedomiť si vlastné správanie v online prostredí v sebareflexno-hodnotiacej úlohe.

Úloha 2: Napíš niekoľko vecí, ktoré robíš rád a nepotrebuješ pri nich žiadnu obrazovku:

Spýtajte sa: „Čo vás baví robiť, keď nemáte mobil ani tablet?“

Povzbudte aj tichších žiakov – nejde o výkon. Môžete nechať vybraných žiakov rozrozprávať sa o vybraných aktivitách (prečo ich majú radi a pod.)

Možné odpovede: šport, kreslenie, čítanie, hra s kamarátmi, pobyt vonku.

Účel: Posilniť hodnotu offline aktivít.

Úloha 3: Napíš, prečo nie je správne vytvárať a šíriť na internete čokoľvek, čo ti napadne:

- Lebo to môže **niekomu ublížiť** alebo ho zosmiešniť.

- Lebo to, čo dám na internet, tam môže **ostať veľmi dlho alebo navždy**.
- Lebo nie všetko, čo je vtipné pre mňa, je vtipné aj pre iných.
- Lebo niekto môže informáciu **pochopiť zle** alebo ju zneužiť.

Na internete sa máme správať tak, ako keby nás **videli všetci**.

 **Účel:** Rozvíjať zodpovednosť a empatiu.

Diskusia:

1. **Ako sa správať na internete tak, aby to bolo bezpečne pre teba aj ostatných?**
→ napr. slušne, nezdieľať súkromie seba ani iných, neubližovať iným, overovať si informácie, nezdieľať heslá (a mať heslá, ktoré sa nedajú prelomiť – ideálne kombinácia veľkých a malých písmen, čísel a iných znakov, napr: Pki8E*?*aAw779i).
2. **Prečo nie je používanie mobilov v škole pre vás povolené?**
→ ruší učenie, pozornosť, vzťahy – namiesto počúvania a rozprávania by sme sa pozerali do telefónov, okrem toho, niektoré obrázky, videá a sociálne siete vôbec sú pre deti v našom veku škodlivé (viaceré krajiny už zakázali, alebo plánujú zakázať, sociálne siete deťom do 16 rokov, napr. Austrália).

Reflexia a metakognícia

- **Čo nové som sa dnes naučil o správaní v online svete?**
→ Učí žiaka uvedomiť si vlastný posun v porozumení.
- **Pri ktorej situácii som musel viac premýšľať?**
→ Rozvíja vedomé rozhodovanie a zastavenie sa pred konaním.
- **Čo by som nabudúce urobil inak, keby som bol/a v podobnej situácii?**
→ Prepája učenie s budúcim správaním.
- **Ako viem tieto pravidlá použiť doma alebo medzi kamarátmi?**
→ Podporuje prenos učenia do reálneho života.

52| JE TO PRAVDA?

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Odlíšenie pravdivej a nepravdivej (zavádzajúcej) informácie a pomenovanie jej dôsledkov na konkrétnych príkladoch.	uviesť príklad nepravdivej správy.	9. cieľ: Vysvetliť, odkiaľ sa berú informácie, aké sú ich zdroje a rozumieť dôsledkom rôznych typov správ.
Pojmy: zdroje informácií, médiá,		

Zhrnutie a ciele lekcie: Cieľom lekcie je, aby sa žiaci naučili základy rozlišovania medzi pravdivými a nepravdivými informáciami, pochopili, že nie všetko na internete je spoľahlivé, a osvojili si základné kroky overovania informácií. Lekcia rozvíja kritické myslenie, opatrnosť a zodpovednosť pri práci s informáciami.

Didaktické odporúčania:

- Pracujte na konkrétnych príkladoch, nie abstraktne.
- Nevyvolávajte strach – cieľom je premýšľanie, nie nedôvera ku všetkému.
- Zdôrazňujte, že myliť sa je normálne (môžete sami uviesť príklad toho, ako ste naleteli), dôležité je vedieť si to overiť.

Úloha 1: Odpovedz na otázky:

Možné odpovede:

- **Kde si Oto prečítal, že by mal jesť len čokoládu?** → na internete (možno na nejakých sociálnych sieťach).
 - Môžete na otázku nadviazať ďalšou – aký výmysel ste videli na internete? Aspoň niektorí žiaci sa už určite stretli s obrázkami alebo videami generovanými umelou inteligenciou, ktoré boli očividne vymyslené, hoci sa na prvý dojem tvárili ako reálne.
- **Je informácia pravdivá?** → nie.
 - Spýtajte sa žiakov, prečo si myslia, že nie je pravdivá.
- **Vysvetli, ako si na odpoveď prišiel?** → lebo človek potrebuje pestrú stravu, nie len sladkosti.
 - Ak by to bola pravda, bolo by určite veľa ľudí (alebo zvierat), ktoré by jedli len čokoládu – lebo takmer všetkým chutí. Ak by sme však jedli len čokoládu, mali by sme vážne zdravotné problémy (obezita, pokazené zuby, zažívacie problémy a pod.)

● **Účel:** Uvedomiť si, že nie všetky rady na internete sú správne.

Úloha 2: Čiarami spoj obrázky so správnym textom.

2 Čiarami spoj obrázky so správnym textom.

Falošné správy môžu vytvárať ľudia napríklad:

A Pre peniaze – chcú zarobiť na reklamách alebo podvodoch.

B Pre zábavu či zo zlomyseľnosti – robia si žarty, alebo chcú niekomu uškodiť.

C Pre pozornosť – chcú ľudí zaujať a získať si ich obdiv.

Lucke sa táto prvá stojka naozaj nepodarila.

AK MA ZVOLÍTE ZA PREDSEDU TRIEDY, KÚPIM DO TRIEDY CHAMELEÓNA!

Ak budú toto zdieľať tisíce ľudí, zarobím kopec peňazí!

- Zdôraznite, že dôvody môžu byť rôzne.
- Pomôžte žiakom pochopiť, že nie každý autor má dobrý úmysel. Ale tiež to, že nie každý má zlý úmysel. Rozlišovať medzi tým, či majú ľudia okolo nás a v online svete dobré či zlé úmysly je veľmi náročná úloha a budeme sa to učiť celý život.

● **Účel:** Rozpoznať niektoré motívy šírenia nepravdivých informácií.

Úloha 3: Pravda alebo výmysel? Napíš ✓ k titulku, ktorý je podľa teba pravdivý a ✗ k tomu, ktorý je vymyslený:

- „Zdieľaj a vyhraj nový telefón – Rozdáваме 1000 telefónov!!!“ → výmysel (príliš lákavé, chýba zdroj).
 - Takéto správy bývajú zámerne veľmi lákavé, aby v ľuďoch vyvolali silné emócie (radosť, chamtivosť, zvedavosť) a prinútili nás rýchlo kliknúť alebo zdieľať, bez rozmýšľania. Často neuvádzajú jasný zdroj, organizátora ani pravidlá súťaže. Platí jednoduché pravidlo, ktoré si môžu zapamätať aj žiaci:
👉 **Ak je niečo až príliš dobré na to, aby to bola pravda, väčšinou to pravda nie je.**

- „Na Slovensku môžeš navštíviť miesta, kde zo zeme vyviera teplá voda miesto s teplou vodou“ → pravda (termálne pramene).
Žiakov sa môžete spýtať, kde nájdú najbližší termálny prameň, resp. im takéto miesta predstaviť či ukázať na mape.
- „Ak si dáš noc pod vankúš učebnicu, naučíš sa všetko, čo v nej je“ → výmysel. Táto predstava znie vtipne a žiadateľne, ale učenie takto nefunguje. Keby stačilo mať učebnicu pod vankúšom, nikto by sa nemusel učiť, čítať ani premýšľať. Skutočné učenie si vyžaduje pozornosť, opakovanie a porozumenie.

Kde a ako si môžeš overiť, či sú tieto informácie pravdivé alebo vymyslené?

- Opýtať sa dospelého (rodiča, učiteľa).
- Pozrieť si viac zdrojov na internete.
- Spýtať sa umelej inteligencie (chat GPT, Claude, Gemini a pod.) Stačí jednoducho spraviť kópiu obrázku (v operačnom programe Windows stlačením troch kláves: Shift/Windows key/S) a skopírovať obrázok do nástroja AI s otázkou, či je to pravda. Odpoveď však nemusí byť zaručene správna.
- Všímať si zdroj – kto to napísal, kde to vyšlo, či tam nie sú ďalšie informácie.

✦ **Tipy:** Pre žiakov je dôležité pochopiť, že ak nejaká informácia sľubuje zázračný výsledok bez úsilia, je dobré spozornieť a overiť si ju – často ide o clickbait (doslova – pasca na kliknutie), nie o dôveryhodnú informáciu.

Môžete rozvinúť fenomén „clickbait“, resp. to, že niektoré titulky a články majú jediný účel – prilákať našu pozornosť, kliknúť naň, stráviť pri ňom čas. Aj na tom sa dá zarábať, napr. predajom reklamy.

● **Účel:** Rozvíjať schopnosť zdôvodňovať vlastný názor.

Diskusia:

1. **Ako zistíš, či je informácia na internete dôveryhodná?**
→ porovnať viac zdrojov, spýtať sa dospelého, hľadať autora.
2. **Prečo je dôležité rozpoznať nepravdivé informácie?**
→ aby sme sa nenechali oklamať, aby sme nešírili klamstvá, aby sme si neublížili.

Reflexia a metakognícia

- **Čo nové som sa dnes naučil/a o informáciách na internete?**
→ Pomáha žiakovi uvedomiť si konkrétny prínos učenia (napr. že nie všetko na internete je pravda, že informácie si treba overovať).
- **Pri ktorej úlohe som musel/a najviac premýšľať? Prečo?**
→ Vedie žiaka k reflexii náročnosti myslenia, nie k hodnoteniu výkonu. Učí ho rozpoznať situácie, keď musel spomaliť a uvažovať.
- **Čo mi pomohlo rozhodnúť sa, či je niečo pravda alebo výmysel?**
→ Žiak si uvedomuje stratégie kritického myslenia (zmysel, skúsenosť, porovnanie, otázky „dáva to zmysel?“).
- **Ako môžem tieto vedomosti využiť doma alebo s kamarátmi?**
→ Podporuje prenesenie učenia do budúcnosti – zastavenie sa, overenie, rozhovor s dospelým.
- **Ako sa môžem chrániť pred klamlivými alebo zavádzajúcimi informáciami?**
→ Rozvíja zodpovednosť a sebaochranu bez strašenia; žiak pomenúva jednoduché kroky (neklikáť hneď, overiť, opýtať sa).

54 | REKLAMA

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Pomenovanie vplyvu reklamy na naše túžby a správanie.	identifikovať, ktoré mediálne výstupy sú reklamou,	9. cieľ: Vysvetliť, odkiaľ sa berú informácie, aké sú ich zdroje a rozumieť dôsledkom rôznych typov správ.
	Prezentovať výsledky svojej práce krátkym slovným opisom a v podobe nákresu, plagátu alebo modelu.	2. cieľ: S pomocou učiteľa využívať základné metódy získavania, analýzy a interpretácie informácií, osvojiť si základy spolupráce v skupine.
Pojmy: médiá, reklama		

Zhrnutie a ciele lekcie: Cieľom lekcie je, aby žiaci pochopili, že reklama nás sprevádza každý deň a jej cieľom je upútať pozornosť a presvedčiť nás, aby sme niečo kúpili alebo vyskúšali. Žiaci sa učia rozpoznať rôzne typy reklamy, základné reklamné triky a premýšľať nad tým, či niečo naozaj potrebujú, alebo ich len ovplyvnila reklama.

Úloha 1: Pozri sa na obrázok vpravo hore a odpovedz na otázku: Prečo si asi Oto kúpil tričko, aj keď ho nepotreboval?

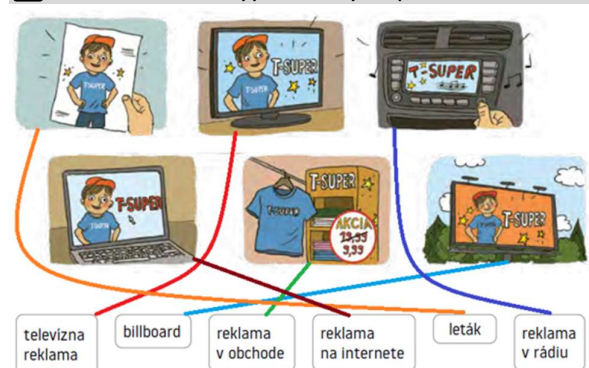
Možné odpovede:

→ reklama ho zaujala, tričko vyzeralo pekne, bola akcia, chcel mať takú populárnu značku trička ako ostatní.

Veďte žiakov k rozlíšeniu **potreby a túžby**.

● **Účel:** Uvedomiť si, že reklama vplýva na naše rozhodovanie a môže nás viesť k impulzívnemu nákupu.

Úloha 2: Priradiť typ reklamy k správnejmu obrázku:



Zdôraznite, že reklama je všade okolo nás, nielen v televízii.

Upozornite, že rovnaký výrobok môže byť propagovaný rôznymi spôsobmi.

Spýtajte sa žiakov, kde naposledy videli takéto reklamy oni.

● **Účel:** Pochopiť, že existujú rôzne formy reklamy.



Úloha 3:



Aby reklama zaujala, môže obsahovať:

- A** Pútavé obrázky, farby alebo hudbu – pomáhajú upútať našu pozornosť.
- B** Zaujímavé informácie – ukazujú, čo je na výrobku alebo službe výnimočné.
- C** Presviedčanie – aby sme si to kúpili alebo vyskúšali.

Nájdí a na obrázku označ písmenami A, B a C, ako táto reklama láka ľudí na kúpu.

FRUTO je vymyslená značka. Žiadna taká sa na Slovensku nepredáva.

● **Účel:** Naučiť sa rozpoznávať reklamné techniky.

Úloha 4: Navrhni vlastnú reklamu na cereálne vločky. Nakresli ju na krabicu a nezabudni pridať:

Zdôraznite, že v práci má ísť o vymyslený výrobok, nie o propagáciu skutočného tovaru.

Podporujte jednoduchosť – nejde o výtvarný výkon, ale o myšlienku.

Po dokončení nechajte aspoň niektorých žiakov krátko vysvetliť, ako ich reklama láka kupujúcich.

● **Účel:** Pochopiť, ako reklama vzniká, a rozvíjať kritické myslenie aj tvorivosť.

✦ **Tipy:** Úlohu môžete nechať žiakov pripraviť aj v skupine.

Môžete tiež zvoliť väčší formát, napr. výkres.

Úlohu môžete žiakov nechať realizovať na hodine výtvarnej výchovy.

Diskusia:

- 1. Prečo televízia, internet a iné médiá zobrazujú reklamy?**
→ lebo si ich firmy platia, médiá z toho žijú.
- 2. Kde všade si za posledných 24 hodín videl reklamu?**
→ zrejme: internet, obchod (pútače, letáky), ulica (billboardy), televízia, rozhlas...
- 3. Ovplyvnila ťa niektorá reklama tak, že si si chcel niečo kúpiť?**
Dôležitejšie ako odpoveď je jej zdôvodnenie.

Reflexia a metakognícia

Ako som spoznal/a, že ide o reklamu a nie o bežnú informáciu?

→ žiak si uvedomuje znaky reklamy (slogany, farby, presviedčanie...)

Čo mi pomohlo pochopiť tému – obrázky, príklad, rozhovor alebo vlastná skúsenosť?

→ rozpoznávanie, z čoho sa učí najlepšie.

Na čo si dám nabudúce pozor, keď uvidím reklamu alebo niečo na internete?

→ prepája učenie s reálnym životom.

56| VYTVORME VLASTNÚ ROZHLASOVÚ REKLAMU!

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Pomenovanie vplyvu reklamy na naše túžby a správanie.	Identifikovať, ktoré mediálne výstupy sú reklamou.	9. cieľ: Vysvetliť, odkiaľ sa berú informácie, aké sú ich zdroje a rozumieť dôsledkom rôznych typov správ.
Pojmy: médiá, reklama		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Cieľom lekcie je, aby žiaci pochopili, čím sa líši **rozhlasová reklama** od reklamy v televízii alebo na internete, a aby si vyskúšali vytvoriť vlastnú reklamu tak, aby bola **krátka, zrozumiteľná, pútavá** a obsahovala základné informácie. Žiaci rozvíjajú spoluprácu v skupine, plánovanie, tvorbu textu a prezentačné zručnosti.

Didaktické odporúčania:

- Pracujte s tým, že rozhlasová reklama „nemá obrázky“, preto musí zaujať hlasom, slovami, zvukmi.
- Stráťte čas – niektorí žiaci môžu písať príliš dlhé texty.
- Podporujte rovnomerné zapojenie všetkých členov skupiny.

Úloha 1: Pracujte v skupine. Vymyslite rozhlasovú reklamu na kultúrne alebo športové podujatie vo vašej obci. Vašou úlohou je, aby znela presvedčivo, zaujala poslucháčov a prilákala naň čo najviac ľudí.

Pomôžte žiakom vybrať tému: ak váhajú, ponúknite 3 možnosti (napr. „školský alebo obecný jarmok“, „futbalový turnaj alebo zápas“, „Deň detí v škole alebo obci“). Teda ideálne jednoduché miestne podujatie, ktoré poznajú.

Dohliadnite, aby mal každý žiak konkrétnu úlohu.

Pripomeňte štruktúru reklamy:

- úvod = zaujať (1 veta),
- hlavná časť = čo/kde/kedy/pre koho,
- záver = výzva („príďte!“).

Zjednodušenie pre slabších žiakov: dajte im vetné „kostry“ (napr. „Pozývame vás na...“, „Kedy?“, „Kde?“).

Účel: Naučiť sa plánovať krátky text a spolupracovať.

Úloha 2: Napíš sem text vašej reklamy:

Očakávané prvky (čo má byť v texte):

- názov podujatia (čo)
- miesto (kde)
- čas/dátum (kedy)
- pre koho / prečo sa oplatí prísť (pre koho/prečo)
- krátka výzva (záver)
- Nekorigujte štýl príliš prísne – dôležitá je funkčnosť textu.
- Pripomeňte, že poslucháč nič nevidí, všetko musí **pochopiť zo slov**.
- **Kontrola dĺžky:** nech si skupina prečíta text nahlas a zastaví ho (môžete použiť jednoduché „počítanie do 20–30“).

- **Dbajte na zrozumiteľnosť:** jedna informácia v jednej vete.
- **Môžete upozorniť na „reklamné slová“:** pozývame, nenechaj si ujsť, príď, čaká ťa...
- **Doplňte zvuky:** žiakom povedzte, že môžu používať aj tieskanie, písknutie, potlesk, hudobná veta (len jednoduché zvuky ústami).

● **Účel:** Precvičiť stručné písanie a výber dôležitých informácií.

 **Úloha 3:** Predstavte vašu reklamu pred triedou.

Predstavte si, že tvoju reklamu počúvajú ľudia v rádiu.

Hovorte nahlas, zrozumiteľne a pútavo, aby ju všetci chceli počúvať až do konca.

Skupina prednesie reklamu tak, ako keby ju počúvali ľudia v rádiu. V prípade, že nezostal čas, vyzvite aspoň niekoľko skupín. Ale ideálne je, ak by dostali čas na krátku prezentáciu všetci.

- **Pravidlá hodnotenia:** hodnotíme „zrozumiteľné a pútavé“, nie „kto má najlepší hlas“.
- **Pripomeňte tempo:** pomaly, jasne, s prestávkami pri dôležitých informáciách (kedy/kde).
- **Malá spätná väzba:** po každej reklame môžete skupinu pochváliť a doplniť malý tip, čo by sa dalo vylepšiť.

● **Účel:** Rozvíjať vyjadrovanie, sebavedomie a jasnú komunikáciu.

Diskusia:

1. Čím sa rozhlasová reklama líši od reklamy v televízii alebo na internete?

→ v rádiu nie je obraz, všetko musí byť jasné zo slov; **Aké vlastnosti má dobrá reklama v rádiu?**

→ je krátka, zrozumiteľná, má dôležité informácie (kde, kedy), má chytľavý začiatok, dobrý záver (výzvu), dá sa ľahko zapamätať. Dôležitý je hlas, rytmus, zvuky; reklama je krátka, úderná, musí sa dobre počúvať a pamätať.

2. Čo robí reklamu v televízii alebo na internete zaujímavou?

→ farby, prostredie, hudba, vtipné scény, známa osoba (celebrita), rýchle strihy, veľké nápisy, „akcia“, súťaž, prekvapenie.

📌 **Tipy:** Žiakov môžete vyzvať, aby zreprodukovali reklamy z rádia, prípadne aj z televízie alebo internetu, ktoré poznajú. A zdôvodnili, prečo sa im táto reklama páči alebo prečo si ju zapamätali.

Reflexia a metakognícia

- Čo sa mi dnes podarilo pri práci v skupine?

→ Žiak si uvedomuje vlastný prínos a spoluprácu a tiež zmysel i nástrahy skupinovej práce.

- Ako sme zistili, či je naša reklama dosť krátka a jasná?

→ Učí žiaka kontrolovať si svoju prácu (prečítať nahlas, zastaviť, skrátiť...)

- Čo sme museli do reklamy určite povedať, aby ľudia vedeli prísť?

→ Žiak si upevňuje „jadro informácie“ (čo/kde/kedy/prečo).

- Čo by sme nabudúce zlepšili, aby reklama ešte viac zaujala?

→ Podporuje zlepšovanie a plánovanie ďalšieho kroku.

58 | ČO SME SA UŽ NAUČILI?

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Odlišenie pravdivej a nepravdivej (zavádzajúcej) informácie a pomenovanie jej dôsledkov na konkrétnych príkladoch.	uviesť príklad nepravdivej správy,	9. cieľ: Vysvetliť, odkiaľ sa berú informácie, aké sú ich zdroje a rozumieť dôsledkom rôznych typov správ.
Pomenovanie vplyvu reklamy na naše túžby a správanie.	identifikovať, ktoré mediálne výstupy sú reklamou,	
Navrhovanie zásad veku primeraného využívania rôznych médií a neublížujúceho správania v online priestore voči iným.	pomenovať príčiny a dôsledky ľudského správania, s ktorými sa stretáva a posúdiť ich etický rozmer.	
Pojmy:		

Zhrnutie a ciele lekcie:

Tretia a posledná opakovacia lekcia učebnice nadväzuje na predchádzajúce témy o médiách, reklame, overovaní informácií a správaní sa v online priestore. Žiaci si zopakujú a upevnia známe pojmy a pravidlá, tentoraz prostredníctvom nových situácií a príkladov, ktoré sa podobajú tým, s ktorými sa môžu stretnúť v každodennom živote.

Úloha 1: Podčiarkni v texte informácie, ktoré sú zrejme nepravdivé.

Ako podľa teba vznikla fotografia k článku?

- Pripomeňte otázky, ktoré už poznajú:
 - Znie to reálne?
 - Môže sa to stať?
 - Kto to tvrdí?

Text je celý vymyslený, ale žiaci môžu správne namietat', že Hrušková ulica alebo vedec-odborník s menom Ferdinand Čučoriedka môžu existovať. Ak niečo znie pre nás zvláštne alebo smiešne, nemusí to znamenať, že je to nereálne.

Obrázok je vytvorený v bežnom a bezplatnom nástroji umelej inteligencie. Stačí v ňom zadať jednoduchý prompt, napr.: *Vytvor obrázok v bežnej škole/triede, kde bude pes oblečený v ľudskom oblečení čítať, vedľa neho skutočne vyzerajúca žiačka a starší vedec. Obrázok bude prezentovať, že pes je najlepším žiakom mesiaca.*



Tip: Ak vám to okolnosti a čas umožnia, môžete takýto obrázok aj skutočne pred žiakmi s pomocou AI vytvoriť.



Účel: Upevniť schopnosť spochybníť informáciu, hľadať nezrovnalosti, pochopiť, ako vyzerajú výsledky umelej inteligencie v bežných správach na internete.



Úloha 2: Prirad' typ média, ktorý by si použil v každej situácii.

Úloha nadväzuje na predchádzajúce rozlišovanie médií, ale kladie dôraz na výber vhodného média podľa situácie.

Situácia:	Druh média (ak vieš aj presný názov, dopíš):
Hľadám recept na varenie.	
Chcem vedieť, aké bude zajtra počasie.	
Chcem si pozrieť hokejový zápas.	
Chcem si prečítať rozprávku pred spaním.	
Chcem nájsť adresu miesta.	

- Pripomeňte, že jedna situácia (podúloha) môže mať viac riešení.
- Ak žiaci váhajú, pýtajte sa, napr.:
 - Chcem obraz, video, zvuk alebo text?
 - Potrebujem rýchlu informáciu alebo príbeh?

 **Účel:** Upevniť funkčné chápanie médií v každodennom živote.

 **Úloha 3:** Prečítaj si každé tvrdenie a rozhodni, či je pravdivé ✓ alebo nepravdivé:

Cieľom reklamy väčšinou je, aby sme si niečo kúpili.	
Všetky reklamy vždy hovoria úplnú pravdu.	
Reklama môže byť aj zábavná alebo veselá.	
Reklamu môžeme vidieť len v televízii a na internete.	
Výrobky a služby z reklám sú vždy najlepšie, najvýhodnejšie alebo najkvalitnejšie.	

1. Reklama chce, aby sme si na vec spomenuli, túžili po nej a nakoniec si ju kúpili (alebo si ju aspoň zapamätali).

Poznámka: Niekedy reklama neslúži priamo na predaj (napr. pozvánka na podujatie).

2. Reklama často vyberá len to, čo sa jej hodí – ukáže výhody, ale nepovie o nevýhodách. Reklama môže byť aj zavádzajúca – vtedy neklame priamo ale ani nehovorí celkom pravdu.

3. Reklamy často využívajú vtip, ľúbivú melódiu alebo roztomilé postavy, aby si ich ľudia zapamätali. Je to trik, ako zaujať a vyvolať zo značky dobrý pocit.

4. Reklama je aj na ulici (billboardy), v rádiu, v obchode (plagáty, akcie), v novinách a časopisoch, v letákoch, na autobusoch, dokonca aj na športových dresoch.

5. Slová „naj“ (najlepší, najlacnejší, najzdravší...) sú často len presviedčanie bez dôkazu.

„Najlepší“ môže pre každého znamenať niečo iné (chuť, cena, kvalita).

Po každom tvrdení sa pýtajte: „Ako to vieme?“

Zdôraznite, že reklama môže byť zábavná, niekedy aj užitočná ale nie vždy úplne pravdivá.

 **Účel:** Upevniť kritický odstup od reklamy.

 **Úloha 4:**

Prečítaj si plagát a odpovedz na päť krátkych otázok.

ČO sa v Oriškove uskutoční?

Bábkové predstavenie "Ako vzniklo Oriškovo"

PREČO sa to uskutoční?

lebo je 500. výročie vzniku obce

KEDY sa to uskutoční?

15. októbra o 16:00 (sobota)

KDE sa to uskutoční?

V kultúrnom dome obce Oriškovo

KTO to organizuje?

Obec Oriškovo a Bábkové divadlo Košice



● **Účel:** Upevniť schopnosť získať podstatné informácie z verejného oznamu.

■ **Úloha 5:** Rasťo hračá online hry. Raz mu niekto neznámy v hre napísal:

„Ahoj, ako sa voláš? Kde bývaš? Pošli mi svoju fotku!“

O chvíľu mu kamarátka Zoja poslala video, v ktorom sa niekto vysmieva z ich spolužiaka Arnolda.

„Haha, pošli to ďalej, je to vtipné!“ napísala mu.

Rasťo sa zamyslel. Je toto správne?

Odpovedz na otázky:

A) Mal by Rasťo odpovedať cudziemu hráčovi? Prečo áno alebo prečo nie?

B) Čo je správne urobiť, ak by ti niekto poslal video, ktoré ubližuje inému spolužiakovi?

C) S kým sa môže Rasťo porozprávať, keď si nie je istý, čo ma urobiť?

Pripomeňte základné pravidlá:

- neodpovedám cudzím,
- nezdieľam súkromné veci,
- nešírim obsah, ktorý ubližuje.

- Dôležité je pomenovať **prečo niečo nie je správne**, nie len povedať „nie“.
- Zdôraznite, že požiadať o pomoc je správne riešenie.

● **Účel:** Upevniť zodpovedné správanie v online priestore.

60|STÚPAME KROK ZA KROKOM

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Záverečná sebaevalvácia	prezentovať výsledky svojej práce krátkym slovným opisom a v podobe nákresu, plagátu alebo modelu.	2. cieľ: S pomocou učiteľa využívať základné metódy získavania, analýzy a interpretácie informácií, osvojiť si základy spolupráce v skupine.

Zhrnutie a ciele lekcie:

Táto krátka záverečná lekcija slúži na zhrnutie školského roka a jednoduchú evalváciu predmetu. Žiaci si pripomenú, čo sa učili, čo ich zaujalo, čo im zostalo v pamäti a v čom sa posunuli. Nejde o test ani

známkovanie – cieľom je pozitívne uzatvorenie roka, posilnenie sebavedomia a uvedomenie si vlastného pokroku.

Žiak na konci vie/dokáže (v bežnej reči):

- pomenovať viac tém, ktoré si pamätá,
- vybrať, ktoré ho bavili alebo boli dôležité,
- krátko vysvetliť prečo,
- uvedomiť si, že učenie prebiehalo v logickej následnosti – krok za krokom.

Didaktické odporúčania:

Dbajte na bezpečnú atmosféru: nezosmiešňovať odpovede, neporovnávať deti medzi sebou.

Pracujte s tým, že žiaci majú rôznu pamäť – niekto si spomenie na príbehy, iný na obrázky, niekto na aktivity.

Pomôžte žiakom „rozbehnúť“ spomínanie otázkami alebo rýchlou „rozcvičkou“.

Úloha : Žiak píše do každého stupienka **jednu tému**, ktorá mu utkvela v pamäti (ideálne postupne odspodu hore).

1) Úvodná aktivácia pamäti (2–4 min)

Aby žiaci nezostali „zaseknutí“, pomáha rýchly štart:

„Spomeň si na aspoň 3 obrázky z učebnice, ktoré si pamätáš.“

„Ktorá hodina bola najzábavnejšia?“

„Ktorá téma bola o pomoci/bezpečí/mieste kde žijeme?“

Môžete použiť aj rýchle hlasovanie: „Kto si pamätá tému o... (počasí a podnebí, doprave, dedine a meste, reklame, bezpečnosti na internete...)?“

2) Vysvetlenie zadania (1-3 min)

Povedzte žiakom jasne:

„Do každého políčka napíš jednu tému.“

„Nemusí to byť dlhé – stačí 1–3 slová.“

„Začíname odspodu a postupujeme hore.“

3) Samostatná práca (5–10 min)

Žiaci vyplňajú rebrík.

4) Zdieľanie (5–10 min)

Podľa možnosti a času

- v dvojiciach: ukážu si rebrík a vyberú 1 spoločnú tému,
- v kruhu/celej triede: každý povie jednu tému, ktorú napísal/a najvyššie.

Diskusia:

Ktorá téma sa v triede objavila najčastejšie? Prečo?

→ lebo bola zábavná, ľahko sa pamätala, bola o našom živote...

Ktorá téma bola podľa vás najdôležitejšia pre život?

→ bezpečnosť (internet, doprava), zdravie (prostredie), vzťahy (pomoc, rešpekt)...

Čo ste sa naučili, čo by ste predtým nevedeli?

→ rozpoznať reklamu, overovať informácie, správať sa bezpečne online, triediť problémy v obci...

Keby ste mali niekomu vysvetliť, čo je tento predmet, čo by ste povedali?

• **Ako som si spomínal/a na témy – pomohli mi obrázky, príbehy, alebo zážitky z hodín?**

→ Žiak si uvedomuje, čo mu pomáha učiť sa a pamätať.

• **Ktorú tému som si spomenul/a najrýchlejšie? Prečo práve tú?**

→ Ukazuje, čo bolo pre žiaka najbližšie alebo najvýraznejšie.

• **Ktorá téma mi šla najťažšie a čo mi pomohlo ju pochopiť?**

→ Učí pomenovať prekážku a stratégiu zvládania (pomoc, opakovanie, príklad).

• **Čo viem dnes lepšie ako na začiatku roka?**

→ Posilňuje pocit pokroku a sebadôveru.

• **Ktoré vedomosti som už využil/a mimo školy? Kde?**

→ Prenos do života (internet, reklama, bezpečnosť, správanie k druhým).

• **Čo by som si chcel/a odniesť aj do ďalšieho roka?**

→ Pomáha uzatvoriť ročník s cieľom a motiváciou.

61 | ČO SI VŠIMNEME, KEĎ SA DOBRE POZERÁME?

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Realizácia jednoduchého prieskumu s cieľom identifikovať možnosti zlepšenia života a prostredia v triede, škole, obci a jej blízkom okolí.	prezentovať výsledky svojej práce krátkym slovným opisom a v podobe nákresu, plagátu alebo modelu,	2. cieľ: S pomocou učiteľa využívať základné metódy získavania, analýzy a interpretácie informácií, osvojiť si základy spolupráce v skupine.
	podieľať sa na uskutočnení opatrenia na zlepšenie života v triede a škole,	10. cieľ: Zapájať sa do prospešnej aktivity na úrovni triedy a školy.
	aktívne rozvíjať vzťahy v rodine a v komunite.	6. cieľ: Komunikovať s ľuďmi vo svojom okolí ohľaduplným a primeraným spôsobom.

FÁZA 1: Úvod a naladenie (v triede, cca 10 min)

Zadanie pre žiakov

„Pôjdeme sa pozrieť do okolia školy alebo obce. Budeme si všimáť, čo je pekné, čo by sa dalo zlepšiť a čo prírode alebo obci škodí.“

Didaktické odporúčania

- Zdôraznite, že nejdeme kritizovať ľudí, ale pozorovať prostredie.
- Vysvetlite pojem všímavosť jednoduchými slovami („pozorne sa pozerať“).
- Pripomeňte bezpečné správanie vonku.

Organizácia

- Rozdeľte žiakov do menších skupín (3–5). Každá skupina dostane: pozorovací hárok/papier, ceruzku/pero

FÁZA 2: Vychádzka – pozorovanie (30–45 min)

Počas prechádzky si zapisujú alebo kreslia:

- čo sa im páči,
- čo im prekáža,
- čo by sa podľa nich dalo urobiť lepšie.

Didaktické odporúčania

- Neupozorňujte hneď na problémy – nechajte žiakov objavovať sami.
- Ak sa pýtajú, odpovedajte otázkou („Čo si o tom myslíš ty?“).
- Dbajte na to, aby si skupiny všimli rôzne typy vecí: prírodu, čistotu, bezpečnosť, správanie ľudí.

FÁZA 3: Skupinová práca po návrate (30–45 min)

Každá skupina si vyberie jeden problém alebo jav, ktorý si všimla, a spracuje ho:

- Pomenujú, **čo si všimli**.
- Vysvetlia, **prečo je to problém**.
- Navrhnu, **ako by sa to dalo zlepšiť**.
- Rozhodnú sa, **komu by sa dalo pomôcť alebo koho osloviť**.

Možné výstupy

- plagát,
- krátka prezentácia,
- list starostovi/starostke.

Didaktické odporúčania

- Podporte rozdelenie rolí v skupine.
- Sledujte, aby každý žiak mal možnosť zapojiť sa.
- Zdôraznite, že **riešenie nemusí byť dokonalé**, malo by byť ale reálne.

FÁZA 4: Prezentácia skupín

- Podporte, aby hovorili viacerí členovia skupiny.
- Ostatné skupiny môžu klať jednoduché otázky.
- Oceňujte snahu a nápady, nie „správnosť“.

FÁZA 5: Reflexia a diskusia

- Čo sme si všimli, keď sme sa pozerali pozorne?
- Prečo sa niektorí ľudia k prostrediu nesprávajú zodpovedne?
- Ako by sme mohli ľudí lepšie informovať alebo povzbudiť, aby sa správali inak?

Zhrnutie lekcie:

Aj obyčajná prechádzka nám môže pomôcť vidieť veci inak.

Keď sa pozeráme pozorne, dokážeme pomenovať problémy a hľadať riešenia.

Aj deti môžu svojimi nápadmi a správaním prispieť k tomu, aby sa v obci žilo lepšie.

Reflexia a metakognícia

- Čo nové som si dnes všimol/a v našej obci?
- Čo ma najviac prekvapilo?
- Ako som pracoval/a v skupine?
- Čo by som urobil/a nabudúce inak?

62 | ČO SI O TOM MYSLÍME?

Obsahový štandard	Výkonový štandard	
	Žiak vie/dokáže:	Cieľ
Realizácia jednoduchého prieskumu s cieľom identifikovať možnosti zlepšenia života a prostredia v triede, škole, obci a jej blízkom okolí.	Prezentovať výsledky svojej práce krátkym slovným opisom a v podobe nákresu, plagátu alebo modelu.	2. cieľ: S pomocou učiteľa využívať základné metódy získavania, analýzy a interpretácie informácií, osvojiť si základy spolupráce v skupine.
	Vypočúť si myšlienky a názory druhých, rešpektovať ich spôsob uvažovania.	6. cieľ: Komunikovať s ľuďmi vo svojom okolí ohľaduplným a primeraným spôsobom.

Zhrnutie a ciele lekcie: Uskutočniť v skupine jednoduchý prieskum verejnej mienky na tému blízku žiakom. Ide o záverečnú syntetickú aktivitu, ktorá prepája prácu s informáciami, komunikáciu, kritické myslenie a vzťah k škole a okoliu.

FÁZA 1: Rozdelenie žiakov do skupín

Rozdeľte žiakov do 3–5 členných skupín. Môžete premiešať bežné kolektívy, aby si žiaci vyskúšali spoluprácu s inými spolužiakmi.

FÁZA 2: Výber témy v skupine

Každá skupina si vyberie jednu tému, ku ktorej bude zisťovať názory ľudí (návrhy v učebnici).

FÁZA 3: Tvorba otázok

Každá skupina si môže pripraviť 3 otázky:

1. Áno / nie otázku
 2. Škálovú otázku (napr. smajlíky, hviezdičky)
 3. Otvorenú otázku (odpoveď vlastnými slovami)
- Ak je to podľa vás pre žiakov v tomto veku príliš ambiciózne, môžete prieskum zredukovať na jednu alebo dve otázky.
 - Skontrolujte, či sú otázky jasné, krátke a zrozumiteľné pre respondenta.
 - Pripomeňte, že otvorená otázka nemá „správnu odpoveď“.

FÁZA 4: Zber odpovedí

Pripomeňte, ako by sa mali správať: pozdraviť, poďakovať, rešpektovať, ak niekto nechce odpovedať.

Ak robíte prieskum v obci, zdôraznite bezpečnosť a dohľad dospelých. Takýto spôsob však neodporúčame, práve z bezpečnostných dôvodov.

Reflexia: Zistili sme, že:

- ľudia môžu mať na tú istú vec rôzne názory,
- pýtať sa a počúvať odpovede je dôležité,
- výsledky sa dajú spočítaním a znázornením lepšie pochopiť,
- aj deti dokážu skúmať, čo si ľudia myslia.

Metakognícia

- Ako sa nám pracovalo v skupine?
- Čo bolo pri prieskume najťažšie?
- Čo nás na odpovediach ľudí prekvapilo?
- Čo by sme urobili inak, keby sme prieskum robili znova?

Sledujte najmä zapojenie žiakov do skupiny, schopnosť klásť otázky, pochopenie výsledkov a ochotu prezentovať.